

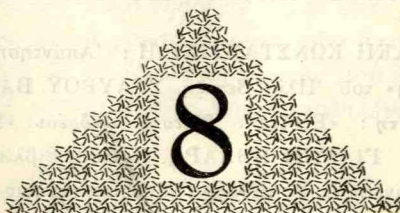
ΝΕΑΝΙΚΗ ΘΩΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΝΕΩΝ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΧΤΗΣ : ΤΑΚΗΣ ΕΜΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ : 'Ο Κορσυδαλός του Προϊού (Ποίημα).
- ΛΕΟΝΤΟΣ ΙΓΕΡΙΝΟΥ : Studia (Αισθητικό δοκίμιο).
- FRANCIS CARCO : Τέσσερα ποιήματα ('Αποδ. Πέτρου Δήμα).
- ALAIN FOURNIER : 'Ο Μεγάλος Μώλν (Μυθιστόρημα. Μετ. Μ. Πλακοκεφάλου).
- ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΒΟΥΡΗ : Στρατιώτες χωρίς σίδερα (Ποίημα).
- ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ : 'Ιστορία (Ποίημα).
- ΤΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ : 'Απάντηση στον κ. Β. Λαούρδα για την Αιολική Γῆ.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΝΕΩΝ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΧΤΗΣ : ΤΑΚΗΣ ΕΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΧΑΡΝΩΝ 63 - ΤΗΛΕΦ. 83.044

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Π. ΣΕΡΓΙΑΔΗ, ΓΕΡΑΝΙΟΥ 9, ΤΗΛΕΦ. 20.552

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ 'Από τὸν κορυδαλὸ τοῦ πρωῒου (ποίημα).
ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΒΟΥΡΗ Στρατιῶτες χωρὶς σίδερα (ποίημα).
ΛΕΟΝΤΟΣ ΙΓΕΡΙΝΟΥ Studia (Δοκίμιο).
ΝΙΚΟΥ ΣΓΟΥΤΑ 'Επιθυμία (ποίημα).
ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ 'Ιστορία (ποίημα).
ΓΙΑΝΝΗ ΒΗΛΑΡΑ 'Ανομβρία (διήγημα).
ΟΔ. Κ. ΕΞΑΡΧΑΚΗ 'Ονειρόδραμα (ποίημα).
FRANCIS GARCO Τέσσερα ποιήματα (ἀπόδ. Π. Δήμα).
ALAIN FOURNIER . 'Ο Μεγάλος Μῶλν (μυθιστόρημα) μετ. Μ. Πλακοκεφάλου.
ΓΙΑΝΝΗ Α. ΠΑΥΛΙΔΗ 'Ο ἄνθρωπος πὸν μέτρησε τὰ δευτε-
ρόλεπτα τῆς ζωῆς του (διήγημα).

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Σημειώματα ΤΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ : 'Απάντηση στὸν κ. Β. Λαοῦρδα γιὰ τὴν «Αἰολικὴ Γῆ» τοῦ 'Ηλία Βενέζη. ΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΒΟΥΡΗ : Κριτικὴ βιβλίου. *Κοσμᾶ Πολίτη* : «Egoïca». *Μάτσης 'Ανδρέου*. «Μᾶης, 'Ιούνης καὶ Νοέμβρης». Ποιήματα. ΓΙΑΝΝΗ ΒΗΛΑΡΑ. Κριτικὴ βιβλίου. *Στρατὴ Μυριβήλη* : «'Ο Βασίλης ὁ 'Αρβανίτης». *Φ. Δένδρη* : Μουσικὴ κινήσις Θεσσαλονίκης. Περιοδικά, Βιβλία, 'Αλληλογραφία.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 8

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΛΙΟΣ 1944

ΤΟΜΟΣ 1

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΡΥΔΑΛΟ ΤΟΥ ΠΡΩΪΟΥ

Κρονονὸς γαλάζιος ξέσπασε ἡ ψυχὴ μου
'Ολες οἱ φλέβες μου τρέχουν μὲς τῆ φωνῆ μου
Τὸ αἷμα μου λαρυγγίζει στὴ σιωπῆ σὰν τοὺς γρύλλους
τῶν θάμνων

Σὰν τὸ ποτάμι πὸν δὲ σκέφτηκε ποτὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν
σταγόνων του

Κατεβαίνοντας σὰ μιὰ λάμψη

'Η σὰν ἕνα

Μεθυσμένο φιλι

Πρὸς τὴ θάλασσα.

'Ακούονται οἱ κόσμοι ἀπάνω μου σὰ μιὰ γιορταστικὴ
διασταύρωση

Μενεξεδένια καὶ λευκὰ τοῦ παραδείσου ποτάμια

Πὸν κυλοῦν μὲς ἀπὸ ἔγχορδα καὶ λαμπυρίζουνε οἱ αἰθέρες.

Τὰ στάχνα τρέμουν ἀπ' τὸν ἀσημένιο ἀντίλαλο τοῦ
σύμπαντος

Κι' ἀκούω βουβὸς τὸ φιλικὸ μῆνυμα τοῦ Θεοῦ

Πὸν μὲ ρωτᾶει μὲς ἀπ' τὸ φῶς μ' ὄλων του τῶν ἀγγέλων

Τὰ στόματα γὰ τοῦ ἀπαντήσω ἂν εἶμαι εὐτυχημένος.

Πὸν μὲ ρωτᾶει μὲ τὰ χρυσὰ πίφερα τῶν ἀχτίνων

Καὶ τοῦ ἀπαντῶ μὲ τὸ ἴδιο του τὸ φῶς πὸν ξεχειλίζοντας

Μὲς τῆς ψυχῆς μου γαλανίζει τὴν κορυδαλένια κοίτη.

Σὰν ἄστρο ἀνάμεσα σιτὸ φῶς τοῦ ἡλιου καὶ τῆς ἀγάπης

Φτεροκοπώντας σιτὸ γλαυκὸ δέντρο τοῦ παραθύρου του

Ραμφίζω τοῦ πρωῒου τὸ φῶς καὶ τοῦ ἀπαντῶ σφυρίζοντας

σὰν τὰ πουλιὰ μὲ δίχως λέξεις.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΣΙΔΕΡΑ

*Όταν κινούσαμε
ξεχάσαμε να ελπίσουμε.*

*Ξεχάσαμε, να ποῦμε
πὼς τὸ ἐμβατήριον,
πὸν ἀκολουθοῦσε τὸ στρατό μας,
εἶναι ὁ πρόλογος μᾶς φούγκας νικητήριας.*

*Όταν κινούσαμε
ξεχάσαμε, πὼς δὲν ἔπρεπε
νὰ βλέπουμε κείνους πὸν μένανε
ξωπὶσω μας. Καὶ δίπλα μας
αὐτοὺς πὸν ἐπέστρεφαν χλωμοί.*

*Όταν κινούσαμε
ξεχάσαμε νὰ προσκνηήσουμε τὸν ἥλιο.
Ξεχάσαμε, νὰ τυφλώσουμε
τὴ νερουλιάρα... εὐαισθησία μας...
Καὶ νὰ σκοτώσουμε
τοὺς χλωμούς μας ἀνθρωπισμούς.*

*Όταν κινούσαμε... χωρὶς στολές...
καὶ χωρὶς σίδερα...*

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΒΟΥΡΗΣ

S T U D I A

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

I

Εἶναι ἡ μοῖρα τῆς δημιουργίας νὰ πραγματώνεται μὲ τὸν ἀγῶνα καὶ χάρις σ' αὐτὸν ἔρχεται σὰ φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀντίθεσης πὸν ἀπολήγει μετὰ ἀπὸ πάλιν σκληρὴν σὲ συμφωνία. Εἶναι τὸ παιδί αὐτῆς τῆς εἰρήνευσης πὸν χρειάστηκε ἀπειρους κόπους καὶ θυσιᾶς γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Ἡ ἱστορία τῶν κόσμων, ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς, ἔχει γραφεῖ μὲ τὴν ἀδιάκοπη πάλιν.

Κάθε καινούργια δημιουργία εἶναι κι' ἕνας σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη· δὲν εἶναι καν οὔτε κι' ἕνας σταθμὸς, εἶναι ἕνα τιμημα ἀδιάσπαστο ἀπ' τὸ σύνολο πὸν ἔξω ἀπ' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐξέλιξη σὲ μιά τῆς μορφῆ πὸν κυριαρχεῖται ἀπὸ ὀρισμένα στοιχεῖα, χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴν ποιότητά τῆς, ἀπὸ ἕνα δικὸ τῆς χρωματισμὸ πὸν τὴν παρουσιάζει σὰν ἕνα τέρμα. Σὰν τὴν ὀλοκλήρωση μιᾶς προσπάθειας πὸν δὲν ὀλοκληρῶνεται ποτέ τῆς.

Ἡ αἰώνια ἀνικανοποίηση εἶναι ἡ αἰτία τούτης τῆς πάλιν, στὸν κύκλο τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος. Διχῶς αὐτὴν ὅλα θὰ ἦταν στατικά, μόνιμα, ἀμετάβλητα. Καμιὰ πρόοδος δὲν θὰ ἦταν δυνατὴ κι' ἡ ἀσίγαστη ἐπιθυμία τῆς ἀνοδοῦ θὰ ἦταν λέξη δίχως νόημα.

Στὸ πεδίο τῆς τέχνης ἡ ἔλλειψη αὐτῆς τῆς ἱκανοποίησης γίνεται πιὸ ἐκδηλη, ὁ ἀγῶνας, ἡ τραγικὴ, πολλὰς φορὲς στὴν οὐσία τῆς, προσπάθεια τοῦ δημιουργοῦ καλλιτέχνη, εἶναι ὁ ἀδάμαστος αὐτὸς πόθος τῆς τελείωσης πὸν δὲν κορένεται ποτέ, τὸ ἀδιάκοπο κυνηγητὸ τῆς χιμαιρας πὸν δὲν θὰ στέρξει ποτέ νὰ γίνῃ δική του. Κι' αὐτὸς δίχως ποτέ νὰ κουραστῆ θὰ ἀκολουθεῖ τὴν φωτεινὴ πορεία τοῦ ἑαυτοῦ του γοητευμένος ἀπ' τὸ ἐξαισιον ὄραμα πὸν πίστεψε. Τὴ λύτρωση πὸν ἀποζητάει μὲ τὴ δίψα ἀνθρώπου πὸν στερήθηκε μέρες τὸ νερό, στὴ φλογερὴ ἀπεραντώσῃ τῆς ἐρήμου δὲν θὰ τὴν ἀποκτήσει ποτέ· ὁ θάνατος μόνον πὸν θαρθεῖ νὰ τοῦ δέσει τὰ χέρια θὰ τὸν κάνει νὰ ξεχάσει τίς λαχτάρεις του. Κρύβει, ἀλήθεια, τραγικὸ μεγαλεῖο ἡ μοῖρα τοῦ καλλιτέχνη καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ζηλευτὴ. Ἀσυνείδητα ξεχρούμε ὅλοι πὼς δίχως πόνον μένουμε ἔξω ἀπ' τὴν ζωὴ, ἔξω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας.

II

Στοχάζομαι γύρω ἀπ' τὰ βιβλία πὸν ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὴν τέχνη καὶ προσπαθῶ νὰ ἐμβαθύνω στὸ ἀληθινὸ νόημά τους. Οἱ ἀντιθέσεις πὸν παρουσιάζουν, οἱ θεωρητικὲς διαμάχες πὸν τὰ ἐμπνέουν δὲν μὲ ἀπογοητεύουν γιὰ τὸ θέμα πὸν πραγματεύονται, κάτω ἀπὸ ὅλην αὐτὴ τὴν προσπάθεια τῆς διάψευσης κάθε ἄλλης θεωρίας πὸν δὲν ταυτίζεται μὲ κείνη πὸν τὰ ἴδια πρεσβεύουν μαντεύω τὴν κρυμμένη παρουσία τῆς ἀλήθειας.

Ἐκεῖνο πὸν μόνον ἀναζητῶ ἀπὸ μιὰ μελέτη αἰσθητικὴ εἶναι ἡ συνέπεια μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς. Τὰ ἄλλα ὅλα εἶναι ἀκόλουθα φυσικὴ τῆς θέσης πὸν παίρνει ὁ συγγραφέας τῆς, ἀπέναντι στὸ θέμα πὸν ἐξετάζει. Ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρίαι πὸν κήρυξαν τὸ πόλεμο καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξοιωνθοῦν μεταξύ τους, λίγο πολὺ, εἶναι δόγματα σχολῶν ἢ φιλοσοφικὲς δικαιολογήσεις τάσεων πὸν ἀποσκοποῦν στὴ δημιουργία νέων σχολῶν. Ἡ συγκρότησή τους, — πὸν μὲς στὴ τέχνη παίρνει συχνὰ τὴ θέση πὸν κατέχει ἡ ἐπανάσταση ἀνάμεσα στὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων σὰν ἕνα σύνολο ἐνιαῖο θεωρούμενες κι' ὑποταγμένες σὲ μιὰν ἀξιολόγηση βασιμμένη συνήθως στὴ ρώμη — στηρίζεται σὲ μιάν, ὀρισμένη τὴν κάθε φορά, μορφῆ, ἀπὸ τίς τόσες τῆς τέχνης κι' ἀποσκοπεῖ στὴν φιλοσοφικὴ κι' αἰσθητικὴ δικαιολόγησι τούτης τῆς μορφῆς καὶ στὴν ἐπιβολὴ τῆς στὶς πολὺμορφες ἐκδηλώσεις τῆς διανοήσεως.

Ὅσῃν ὅμως ἀξία καὶ ἂν ἔχουν οἱ μελέτες αὐτὲς δὲν κατορθώνουν νὰ μᾶς ἐξηγήσουν, παρὰ μόνον κείνη τὴ πλευρὰ πὸν ἐξετάζουν ὅλες οἱ ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ ἐξαισιου αὐτοῦ συγκροτήματος αἰσθητικῶν ἀξιῶν πὸν λέγεται «Τέχνη» δὲν ἔχουν· ὑπόσταση γι' αὐτοὺς ἢ τίς κηρῶσσουν ἀνάξιος λόγου. Γιὰ τοῦτο καὶ σὰν προσπάθειαι φιλοσοφικὲς ἔχουν μιάν εἰδικευμένην ἀξία. Ἐνα πεδίο ἀξιολογικὸ πὸν ἀσφικτιᾶ στὰ περιορισμένα πλαίσια του, κι' ἀγωνιᾶ κάτω ἀπ' τὴν δυναστεία πὸν ἐπέβαλε αὐτὸ τὸ ἴδιο στὸν ἑαυτὸ του.

Λίγα εἶναι τὰ βιβλία πὸν προσπαθοῦν ν' ἀγκαλιάσουν ὀλάκερη τὴ τέχνη. Τούτων ἡ ἀξία εἶναι θετικὴ, γιὰ τὴν πηγάζει ἀπὸ ἀντιλήψεις γενικὲς, — πὸν δὲν μᾶς τίς ἐδίδαξε κανένας, μὰ πὸν τίς νιώσαμε

άξαφνα και αποτελούν για μας καθαρή υποκειμενική γνώση — φτάνει να μπορούμε να προβληθούμε ή να ανερρευθηθούμε μέσα στην, δποια νάβαι, καλλιτεχνική δημιουργία. Νά μπορούμε δηλαδή ν' αποτελέσουν την ουσία της και να παρασκευάσουν για τόν καλλιτέχνη ένα είδος μεταφυσικού πεδίου, μέσα στο οποίο κινούνται κι' αγωνίζονται οι ιδέες του και τά όνειρά του νά έκφραστούν, νά γίνουν καλλιτεχνική πραγματικότητα.

Ἡ ειδικευμένη, ή ἐπίχρητη γνώση, αὐτό ποῦ θά μπορούσαμε νά ονομάσουμε «αἰσθητική παιδεία» θά ἔλθει μετά, ἀπλός, συνεπικός της ἄλλης, τῆς διαισθητικής, — ἄς ποῦμε — ἀντίληψης ποῦ ἀποκομίσουμε ἀπό τὴν ἄμεση ἐπαφή τῆς συνείδησῆς μας με τὴν τέχνη. Καί τούτο γιατί μέλο ποῦ ἡ καλλιτεχνική αὐτή διαπαιδαγώγηση μας κάνει ἱκανούς νά αἰστανθούμε κι' ἕνα ἄλλο εἶδος συγκίνησης, πῶς μαθαίνει τίποτα γιὰ τὴν πηγαία ἐκείνη, αἰσθητική δόνηση, ποῦ προκαλεῖ ἢ φυσική, ἢ ἀπλή ἀλήθεια τῆς ὁμορφιάς.

III

Ὅσοι προσπαθοῦν νά συλλάβουν τὸ νόημα τῆς ζωῆς μονάχα με τὴν λογικὴν ἐμπειρία δὲν κάνουν ἄλλο, παρά ν' ἀποσυνθέτουν τὴ ζωῆ. Τεμαχίζουν τὴν ἀδιάλειπτη ροὴ σὲ ἄπειρα μικρά κοματάκια, ποῦ ἐπιδέχονται μέτρηση κι' ἀφοῦ τὰ ἐξετάσουν σὰν μονάδες αὐτοτελεῖς τὰ ξανακολλᾶν με δεξιότητες ἀριστοτεχνική καί σοῦ λένε: Αὐτό εἶναι, ὄλο κι' ὄλο, ἡ ζωῆ. Φυσικά, ὅμως, δὲν εἶναι. Γιὰ νά γινώσκουμε τὴν οὐσία της δὲν φτάνει νά μᾶς δηλώσει. Χρειάζεται ἐργασία πῶς σοβαρὴ. Πρέπει νά γύρουμε ἄξαφνα μέσα μας καί νά συλλάβουμε τὸ μυστικὸ τῆς ρυθμῆς τῆς πορείας τῆς ψυχῆς μας, ν' ἀτενίσουμε ἀπλοὶ καί πρωτόγονοὶ τὴν συνείδησή μας λεπτέρωμένη ἀπὸ τὴν ἐπίχρητη γνώση, ἔξω ἀπὸ δρόμους λογικούς, ποῦ ἔχει χαραῖξει ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ὑπαρξῆς καί τὴν κυριαρχία μας πάνω στὴν ὕλη καί θαμπαμένοι ἀπὸ τὸ ἄξαφνο φῶς νά κλείσουμε τὰ μάτια σιωπηλοὶ νά στοχαστοῦμε. Θάχουμε τότε ἀτόφια τὴ ζωῆ, ὅμως γιὰ τὸ κρυφὸ νόημα τῆς θά μᾶς βοηθήσει ἡ λογική, ἀλλιῶς θά μᾶς ξεφύγει δίχως ἄλλο. Θά πάρουμε τὰ ἄμεσα δεδομένα τῆς ψυχῆς καί θά τὰ θέσουμε κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα μιᾶς κριτικῆς βασιμῆς στὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα.

Καί γιὰ τὴν τέχνη μόνον ἔτσι μᾶς εἶναι δυνατόν νά ἀποχτήσουμε ἄμεση γνώση, μόνον ἔτσι μπορούμε νά ἔχουμε τὴν

ἐποπτεία τῆς γιὰ τὴν ἐποπτεία θά εἶναι στὴν ἀρχὴ ἢ πρῶτὴ ἐπαφή μας μαζί της. Μιά εὐρεία θεώρηση τῆς στιγμῆς, ποῦ καθρεφτίζεται, δίχως τὴν παρουσία τῆς διάνοησης, στὴν ψυχὴ καί ποῦ ἀντανάκλα τὸν ἀδιόρατο παλμό της, τις ἀπροσδιόριστες λαχτάρεις μας, τις ἀκαθόριστες ἐπιθυμίες ποῦ μᾶς πιέζουν. Κι' ἐδῶ ἡ διάνοια θά ἔλθει σὰν βοηθὸς νά κατατάξει τὴν ποιότητα τῆς συγκίνησης σύμφωνα με τὰ αἰσθητικὰ μας δεδομένα.

Ὁ ρόλος τῆς θά μείνει ρόλος κριτικός. Θά προσπαθήσει νά ἁρμονίσει καί νά αἰτιολογήσει τὴν χάσμη κι' ἀκαθόριστην αὐτὴν προεργασία δημιουργώντας γιὰ δεύτερη φορά πάνω στὴν καλλιτεχνική δημιουργία.

IV

Τὰ ὅρια τῆς τέχνης εἶναι τὰ ὅρια τῆς ζωῆς. Ἀπλώνεται ὅσο ἡ ὕλη τῆς ἐπιτρέπει, μὰ χωρὶς ν' ἀρκεῖται καί μόνον σ' αὐτό, γιὰ τούτο κάθε στιγμὴ ἀγωνίζεται νά σπάσει τὰ πλαίσια ποῦ τῆς περιορίζουν τὴν περιπλάνησή της στὸ αἰώνιο, νά λευτερωθεῖ ἀπὸ κάθε ἐμπόδιο ὕλικό καί νά μορφοποιηθεῖ σὲ ἕνα κόσμον ἀνεξάρτητο καί αὐτόρρητο. Φυσικά, ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῆς μεταφυσικῆς, μπορεῖ νά πεῖ κανεὶς, ἀνησυχίας ποῦ διαπνέει τὴν ἀληθινὴ δημιουργική τέχνη, γιὰ τὴ σύλληψη καί τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὑπεραισθητοῦ, δὲν πρόκειται νά ὀλοκληρωθεῖ ποτέ, γιατί τότε θά ἔπαυε νά ἔχει σὰ μέσον τὴν ὕλη καί συνεπῶς δὲν θά μπορούσε νά ἐκφραστεῖ. Θά ἀπόβαινε ἰδέα πλατωνική, καί δὲν θά γίνονταν ἀντιληπτὴ ὅτε στὸν ἴδιο τὸν καλλιτέχνη ποῦ θά τοῦ ἦταν — ἂν θά τοῦ ἦταν — δυνατόν νά τὴν διαιστανθεῖ. Ἄῤῥη, καί συνεπῶς χωρὶς μορφὴ, θά αἰωρίζονταν ἔξω ἀπὸ χρόνον καί χῶρον, δηλαδή ἔξω ἀπὸ τὰ περιορισμένα ὅρια τῆς ἀνθρώπινης νόησης.

Μιά παρόμοια ὑπόθεση, δὲν μᾶς ὀδηγεῖ παρά στὸ ἀκατάληπτο κι' ἀδιανόητο. Ἡ τέχνη παύει πᾶν νά ὕφίσταται σὰν αἴσθηση καί γνώση. Γίνεται τέρρας αἰσθητικὸ καί γνωστικὴ ἀσυνείδησία.

Εἶναι τέλος ἡ σκέψη αὐτὴ τέτοια ποῦ δὲν μπορεῖ νά τὴν ἀνθέξει ἡ ἀνθρώπινη λογική, ἡ πλασμένη νά ζεῖ καί νά κινεῖται μέσα στὴν ὕλη.

V

Τὸ ὕλικό τῆς ἢ τέχνη, ὅπως καί κάθε δραστηριότητα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τὸ παίρνει ἀπὸ τὴ ζωῆ καί τὴ φύση, χωρὶς ὅμως νά ἀρκεῖται σὲ μιὰ τυπική, μιὰ μηχανικὴν ἀνάπλαση τοῦ αντικειμένου ποῦ διεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον της. Αὐτό

μπορεῖ νά γινόταν στὴν ἀρχὴ, δταν ἀκόμη δὲν εἶχε ἀποχτήσει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της καί τῆς δυνάμης ποῦ κατέχει. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως σὰν πλουτίστηκαν τὰ μέσα κι' οἱ τρόποι ἔκφρασης τῆς ὀράτος τῆς μετεβλήθη ριζικά. Ἡ ἐργασία τῆς γίνθηκε πῶς πῶς λεπτὴ καί πολύπλοκη. Τὰ ἄμεσα δεδομένα τῶν αἰσθήσεων ἔπαυσαν νά εἶναι πᾶν σκοπὸς αἰσθητικός, ἔχουν περιοριστεῖ στὸ ρόλο τῶν μέσων, ποῦ μ' αὐτὰ ἡ καλλιτεχνική ἰδιοφυΐα τοῦ δημιουργοῦ, θά συνθέσει τὰ ἔργα του ἐπινοώντας χίλιους δυὸ συνδυασμούς, ἐφευρίσκοντας ἄπειρες ἐκπληκτικὲς ἀντιθέσεις. Κάθε τέτοια προσπάθεια ποῦ εὐδώνει, εἶναι καί μιὰ κοσμογονία. Εἶναι μιὰ μεγάλη κατάρτησιν τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη ποῦ ἀντιστέκεται καί τὴν ὁποία ζητάει νά ἐμψυχώσει.

Εἶναι ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴν ἀσυνείδητη ἀδιαφορία ποῦ ἐπιθυμεί νά ζωντανέψει, γιατί εἶναι στάση ποῦ τὴ μετέβαλε σὲ κίνηση, εἶναι ἀνυπαρξία ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἔπλασε ἐνόργανη φύση, μὰ πῶς πῶς εἶναι τὸ μηδὲν ἀπ' ὅπου ἐδημιούργησε αἰσθήματα καί ιδέες.

Στὴ δημιουργική του αὐτὴν προσπάθεια κρύβεται ὅλη ἡ τραγωδία τοῦ καλλιτέχνη. Στὸν τιτάνειον αὐτὸν ἀγῶνα, ποῦ ἀποδύθηκε γιὰ νά συνθέσει με τὴν ἐκπληκτικὴν του προσωπικότητα τὸν κόσμον ποῦ τοῦ δίνεται αὐθύπαρκτος με κείνον ποῦ λαχταρεῖ νά ὀλοκληρωθεῖ σὲ μιὰ καινούργιαν ἀλήθεια ζωντανή.

Μιὰ τέτοια προσπάθεια, φυσικά, δὲν μπορεῖ νά νοηθεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ὑπαρχτοῦ, μὰ βρῆσεται, ἀναγκαστικά, σὲ μιὰν ἄμεση σχέση μαζί του. Ἔτσι σὰν αἴτιο κι' αἰτιατὸ παίρνει, μπορεῖ νά πεῖ κανεὶς, τὴ μορφὴ φυσικοῦ φαινομένου, μὰ ἐντελῶς μοναδικῶ, ποῦ δὲν ὑποτάσσεται σὲ κανένα νόμο, λογικὰ ἢ φυσικά προκαθορισμένο καί ἀναπτύσσεται ἀνεξάρτητο καί αὐτόρρητες μέσα σὲ πλαίσιο ποῦ ἐπιβάλλει τὸ ἴδιο στὸν ἑαυτό του. Γιατὸ κι' ἕνα ἔργο τέχνης πρέπει νά κρῖνεται μονάχα ἀπὸ τὰ δεδομένα ποῦ πηγάζουν ἀπ' αὐτό, ἀπ' τὰ αἰσθητικὰ στοιχεῖα ποῦ ἐκεῖνο διδάσκει. Καί τούτο γιατί ἡ τέχνη σὰν κάτι γενικὸ κι' ἀφηρημένο ποῦ εἶναι δὲν μπορεῖ νά κλειστεῖ σὲ κανόνες καί νόμους, ποῦ βάσει τους θά δεχθῶμε ἢ θά ἀπορρίψουμε μιὰ καλλιτεχνικὴ δημιουργία ποῦ θά παρουσιάζει, ἢ θά ταυτίζεται με μιὰ βαθειὰν ἀντίληψη τῆς οὐσίας τῶν ὄντων.

Ὅπως ἡ φύση δίνει τὴ δυνατότητα τῆς αὐθυπαρξίας καί στὸ πρωτόζωο ἀκόμα ἔφ' ὅσον τοῦ δόθηκε ζωῆ, ἔτσι καί ἡ Τέχνη δέχεται νά διακωνίσει κάθε ἔργο

ποῦ κατόρθωσεν ὁ πλάστης του νά τοῦ μεταγγίσει κάτι ἀπὸ τὴ φλόγα ποῦ τὸν ἔκαψε, λίγη ἀπ' τὴ ζωῆ ποῦ πραγματώθηκε στὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμου καί προσπάθησε νά βρεῖ τὴν δικαιολογήσιν τῆς στὴ σύνθεση ποῦ ἐνέπνευσε.

VI

Ἡ ἀντίληψη, πῶς ἡ τέχνη, μόλο ποῦ γεννιέται κι' ἀναπτύσσεται μέσα στὶς ἐκπληκτικὲς ποῦ ἡ ζωῆ δημιουργεῖ, δὲν ἔχει ἄλλη σχέση μαζί της ἔξω ἀπὸ κείνη ποῦ συνδέει τὸ γεννιήτορα με τὸ τέκνο του. Εἶναι λαθεμένη. Τέχνη ἔξω ἀπ' τὴ ζωῆ καί τὴν πραγματικότητα δὲν μπορεῖ νά νοηθεῖ, ἀνήκει στὸ κύκλο τῆς δραστηριότητάς της, πηγάζει ἀπ' αὐτὴ, καί σ' αὐτὴν ἀποβλέπει. Θά μπορούσε μάλιστα νά εἰπωθεῖ πῶς «Ἡ Τέχνη εἶναι προέκτασιν τῆς ζωῆς στὴ σφαῖρα τοῦ οἰκτιροῦ καί τῆς φαντασίας». Εὐδύνει τὸ νόημα τῆς καί τῆς χαράσσει νέους δρόμους, τῆς ὑποβάλλει καινούργιες πορείες, ποῦ ἐπενόησε στὴ μυστικὴ ἀποκρίσιν τῆς δημιουργικῆς προσπάθειας.

Τούτους τοὺς νέους δρόμους θά πάρει ἡ ζωῆ γιὰ νά φέρει τὴν ἐξέλιξιν, ποῦ προϋποθέτει, σὲ μιὰν ἄλλη κορφή πῶς πάνω ἀπὸ κείνες ποῦ ὡς τώρα ἔχει καταχτήσει.

Ἡ Τέχνη κρῖνεται ἡ ἀνθρώπινης ψυχῆς. Μῖση, πάθη, κακίαι ὅλα αὐτὰ γίνονται αἰτίαι κι' αἰτιατὰ ποῦ δικαιώνονται μόνον σὰν ὁ καλλιτέχνης τὰ μετουσιώσει με τὴν ἐξάσιν ψυχικήν του εὐαισθησία. Γιατὶ καί τούτο κατορθώνει ἀκόμη καί ἡ τέχνη ν' ἀποβῆ. Κάτω ἀπὸ τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ δημιουργοῦ ἀποκτάει τὴν ἐδρότητα καί τὸ μεγαλεῖο μιᾶς μετουσιώσης. Εἶναι ἡ λάσπη ποῦ μεταβάλλεται σὲ ἀνθρώπο. Εἶναι ἡ ἀσχημία ποῦ γίνεται ἀξία αἰσθητικὴ. Εἶναι ἕνα πολύπλευρο πρίσμα ἐξωτικό, ποῦ ἀνάμεσόν του ὅλα γίνονται πῶς ἀχνὰ, πῶς ἰδανικά. Οἱ μορφές χάνουν σὲ ὄγκο καί οἱ γραμμὲς σὲ σκληρότητα. Με τὴ μαγικὴ δυνάμει τῆς κατορθώνει νά μετουσιώσει ἀκόμη κι' ἕνα δοχεῖο ἀπορριμμάτων σὲ πολύτιμο διακοσμητικὸ στοιχεῖο, σὲ καλλιτεχνικὴν πραγματικότητα ἄξια νά στολίσει καί τὸ πῶς καλοβαλμένο σαλονάκι. Μᾶς ἐξηγεῖ ἐπίσης, ὡς ἕνα σημεῖο τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καί κατορθώνει νά ἐμβαθύνει με τὸ αἰσθητικὸ στὸ νόημα τῆς ὑπαρξῆς καί νά συλλάβει τὸν ρυθμὸ τῆς μυστικῆς της πορείας. Στὴν ἔκφρασή της συγκεντρώνει τὴν πείρα τῆς ζωῆς, τὴν ποικίλομορφην γνώσιν αὐτῶν ποῦ ὑπῆρξαν. Εἶναι ἡ ἐποπτεία της καί τὸ αἰσθητικὸ, τὸ καλλιτεχνικὸ ξεδιάλεγμα τῶν στοιχείων ἐκείνων

πού θα χρειαστούν για μια νέα προσπάθεια άνοδου, με τα όποια και σχεδιαγραφεί τους δρόμους που πρέπει και θα πορευτεί ο πολιτισμός.

Η απόπειρα που κάνουν πολλοί, να ξεχωρίσουν τη ζωή από την τέχνη, να σπάσουν κάθε δεσμό εκείνου που πραγματοποιείται πάνω στη γη, με κείνο που παίρνει μορφή και ζωντάνια μέσα στη ψυχή του τεχνίτη είναι μια προσπάθεια θεωρητική που δεν μπορεί να αντέξει κάτω από μια λεπτολόγο κριτική. Και το ίδιο γιατί όλα τα στοιχεία της τέχνης είναι στοιχεία της ζωής, είναι η πείρα της ζωής σ' έναν αρμονικό συγκερασμό με τις κρυφές επιθυμίες του καλλιτέχνη, τις μυστικές του λαχτάρες, που κρύβουν, — σαν σε δυναμικό σπέρμα — τις κατευθυντήριες γραμμές των πόθων, ολόκληρης της εποχής που η καλή, καμιά φορά, προλέγουν, — επηρεάζοντας την εξέλιξη με την κοσμογονική έκφρασή τους —, εκείνο που μέλλεται να ρθει.

VII

Η ζωή είναι μια αναντίρρητη πραγματικότητα, είναι αυτό που υπάρχει ασφαλώς και που μάλο ότι θα μπορούσε να είναι συγκροτημένη και αλλιώς, — εν τούτοις δεν είναι. Έχει την ιδιότητα να προσφέρεται στις αίσθησεις μας σαν μια αναλλοίωτη αλήθεια, που όσο κι' αν αλλάζει χρώμα και μορφή στην ουσία της μένει πάντοτε η ίδια. Η τέχνη πάλι, είναι εκείνο που πρέπει να ήταν η ζωή, ή αυτό που οφείλει να γίνει. Κάτω, όμως, από μια τέτοια θεώρηση, ή δραστηριότητά της, παίρνει μια κάποια, σκοπιμότητα, τη σπουδαιότερη ίσως, σκοπιμότητα απ' όσες περικλείει η ανθρώπινη δράση. Στη σύστασή της υπάρχει αυτοδύναμη ή τάση του μεταμορφισμού της σε μια νέα ζωή, έντελως διαφορετική από κείνη που μάς γνωρίζουν οι αίσθησεις. Είναι σαν ένα τμήμα που αγωνίζεται να ολοκληρωθεί ανεξάρτητα από το μέγεθος που το περιέχει κι' επειδή δεν του είναι αυτό κατορθωτό, προσπαθεί να μεταβάλει το «όλον» σύμφωνα με το σχέδιο που επενόησε για την ατομική του προαγωγή, ταυτιζόμενο μαζί του. Στη μεταμορφική της όμως αυτή προσπάθεια ή τέχνη διατηρεί φανερό το χαρακτήρα της ανεξαρτησίας και της ολοκλήρωσης που την διακρίνει. Φυσικό είναι λοιπόν να ξεγελιούνται πολλοί απ' αυτό και κηρύσσοντας το δόγμα «ή τέχνη για την τέχνη», να την ξεχωρίζουν έντελως από τη ζωή και να την παρυσιάζουν σαν ένα αυτοδύναμο συγκρότημα αισθητικών αξιών, που πορεύεται

πλάι και παράλληλα με την ανθρώπινη ύπαρξη, χωρίς να την επηρεάζει και χωρίς να επηρεάζεται απ' αυτήν. Την παρυσιάζουν δηλαδή σαν μια ολόκληρη καινούργια κοσμική μονάδα, που δεν τη ξεχωρίζει καμιά άλλη σκοπιμότητα από την αυτοανάπτυξή της μέχρι το άπλοτο. Σαν εύλαβής επιθυμία και σαν ιδέα είναι εξαίσια ή υπόθεση αυτή, γιατί πραγματώνει το σπάσιμο κάθε δεσμού με τον κύκλο της δράσης μας, κάθε εξάρτηση από το παρελθόν και το παρόν εξασφαλίζει μια νέα πύση μέσα στην ανθρώπινη ψυχή, και συνεπώς, και στην περιωρισμένη κοινωνία των όλλων εκλεκτών. Δημιουργεί ένα κόσμο καινούργιο άφοι άπαρηγήθηκε, όπως διόλου, τον παλιό και άπορριψε, — σα βάρος περιττό κι' άνεξίλο, — την πείρα, την ολοκληρωμένη αυτή γνώση του σχεδίου και της έκφρασης, που μάς έχει κληροδοτήσει η Ιστορία τόσων αιώνων. Κι' εδω σταματάει ή θεωρία αυτή της τέχνης για την τέχνη. Δεν θέλει να προχωρήσει άλλο, ή μάλλον δεν μπορεί, αλλιώς, θα υποχρεωνόταν να μάς πεί, πώς ή καταπληχτική αυτή κοσμογονία, για να γίνει πραγματικότητα, πρέπει να χρησιμοποιήσει στοιχεία δεδομένα, μονάδες γνωστικές που τις δανείζεται απ' τη σοφία του ύφισταμένου, εκείνου που αγνόησε έντελως και του άρηθήκε κάθε αξία στη συνθετική της προσπάθεια και φυσικά θα βρισκόταν έτσι στην ανάγκη να δεχτεί, πώς ή εξαίσια αυτή «vita nuova» έπαυσε να είναι ολόκληρα νέα, μια κι' έχει ήδη εξαρτηθεί στη γένεσή της από το υπάρχτο, το υλικό και πνευματικό δεδομένο του παλιού κόσμου.

Καινούργια κι' ανεξάρτητη ζωή μπορεί να είναι για τον καλλιτέχνη μονάχα, — κι' όχι βέβαια τις πιο πολλές φορές —, την ώρα της δημιουργικής του εργασίας, όταν αγωνιά και λιώνει από την επιθυμία να έκφράσει ένα του όνειρο, να δώσει ζωή και υποκειμενικότητα σε μια του χίμαιρα. Από τη στιγμή όμως που ή φαντασία του αυτή θα άποχτήσει υλική πραγματοποίηση άνήκει άναγκαστικά στη ζωή και σ' αυτήν άποβλέπει. Είναι μια φυσική άναγκαιότητα, αυτή, που όσο και να θέλει κανείς, δεν μπορεί να την παραβλέψει. Αυτόνομη κοσμογονική αυτοτέλεια, μονάχα ή άσχηματοποίητη επιθυμία για τη σύλληψη και την έκφραση της εμπνευσης, μπορεί να περιέχει, απ' τη στιγμή όμως που ή φαντασία θα βάλει τις πρώτες γραμμές και θ' άρχισι να συνθέτει την εικόνα που προσπάθησε να συλλάβει, παύει και ή άπόλυτη άυτοτέλειά της, παίρνει ήδη τη μορφή της ιδανικής ζωής που, — μια και πραγματοποιεί-

VIII

ται μέσα στους κόλπους της φυσικής ζωής —, σημαίνει ότι άποβαίνει γι' αυτόν που την επενόησε και την σχεδιαγράφει — ιδανικός τρόπος ζωής, ο οποίος και ζητάει να επιδειχθεί με την υλική του έπαλήθευση και να επιβληθεί στο ανθρώπινο πνεύμα, για να κλειστεί, έτσι, μια πλατεία συμφωνία μεταξύ όλων, που θα έχει σα φυσική συνέπεια, την, ως ένα — μεγάλο — σημείο, μεταβολή του υπάρχοντος ήδη τρόπου διαβίωσης, σύμφωνα, πάντα, με τις ατομικές επιθυμίες του καλλιτέχνη και τη γνώμη που έχει για το τέλειο, το άπλοτο.

Μια τέτοια όμως λογική προέχταση του δόγματος «ή τέχνη για την τέχνη» όχι μόνο του άφαιρεί τη μεταφυσική χροιά που το ντύνουν, αλλά το φέρνει τόσο κοντά στη βιωτική πραγματικότητα, ώστε να άποχτάει την πιο πλατεία, σχετικά με τις πολυάριθμες και ποικίλες εκδηλώσεις της ζωής, σκοπιμότητα.

Άγκαλιάζει την ανθρώπινη δράση στο σύνολό της και κατευθύνει, ή ζητάει να κατευθύνει, τη δημιουργική μας δραστηριότητα σε όλους τους τομείς που την άπασχολούν και την ένδιαφέρουν.

Όπως ή φιλοσοφία, ή επιστήμη, κι' όπως και κάθε άλλη ενέργεια του ανθρώπινου πνεύματος, έτσι κι' ή τέχνη πηγάζει από τη ζωή και σ' αυτήν άποβλέπει. Είναι ένα ιδιότυπο εξελικτικό μέσο, που εικονίζει την εποχή του, αξιολογεί τις κατακτήσεις της και επηρεάζει δυναμικά το μέλλον, επηρεαζόμενη ταυτόχρονα κι' ή ίδια από την πείρα του παρελθόντος και τη γνώση της παρούσης στιγμής.

Ζωή και Τέχνη βρίσκονται σε μιά άδιάκοπη και δημιουργική άλληλοεπίδραση, άπαραίτητη για την πρόοδο του πολιτισμού. Δίχως την καλλιτεχνική δημιουργία, ο κόσμος δεν θα έπαυε, ασφαλώς, να υπάρχει, όμως ή σύνθεσή του θα ήταν τόσο διαφορετική, που ή αισθητική δικαίωση του πόνου θα ήταν άγνωστη έντελως. Η εύχαρίστηση από κάθε μορφή θα περιοριζόταν στην αισθησιακή ικανοποίηση και ή όδύνη θα άπόβαινε για τη ζωή άνεξάλειπτο στίγμα που τίποτα δεν θα μπορούσε να φαιδρύνει ή σκυθρωπή του άσάφεια. Όλα θα εξελίσσονταν τότε κατά ένα τέτοιο τρόπο, που δεν μάς είναι καν δυνατόν να φανταστούμε τη ζωή δίχως την εξαίσια παρουσία της τέχνης.

Α. ΓΕΡΙΝΟΣ

Ε Π Ι Θ Υ Μ Ι Α

Χαράς πολύφυλλη ως παρακαλετή αναβόησε κι ο ακρόκαμπος
την άνομη πλάση . . .

Βαθειά αλυχτά κι ανέφεγγη η χαρά στάλες κυλά

κι η μήνη σ ανεμόχρυση μηνάει της ηλιαχτίδα . . .

Θνητός, άκέρηα ανέφτασα την κάθε πιθυμιά

σου, ως ωραία απόψε ανέγγισα θλιφτά-σου τη μορφή . . .

Αθώρητη με γλυκοχάραμα πλάθω μιά-σου εικόνα

σ ανέστιχτή-μου ανθούσα μιά καρδιομηλιά . . .

Λες και με παραστέκει ολόήμερη μιά θεία βουλή,

καθώς σβει κι ο πιο περαστικός-σου καύμος,

θέλω μιά ώρα κι οι λυγμοί

μου άνάερα να κρεμάσουν σταλαχτίτες . . .

ΝΙΚΟΣ ΣΓΟΥΤΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τὰ ἴδια πάντα πράγματα
Τὴν ἴδια πάλι μέρα. Ψιχαλίζει.
'Απόβραδο . . . 'Ο Νοέμβρης. 'Ο Χειμῶνας.

Πρῶτα οἰϋθαμπές· ἄφρῆς φωτογραφίες
Τὰ γράμματα σειρές κιτριτισμένες
Λίγα λουλούδια πατημένα—Πόσα χρόνια !
Νὰ καὶ τὸ πρῶτο ποιῆμα

Τὰ πρῶτα πρῶτα ποιήματα
(Τῶν πεθαμένων πιά ἐποχῶν
Ζωντανεμένες ἐνθυμήσεις)

Ποιήματα πὸς κανεὶς δὲν τὰ διαβάζει
Τώρα κανέναν πιά δὲν συγκινοῦν.
Κλεισμένα στὸ συρτάρι τόσα χρόνια.

Κάτι σβυσμένοι στίχοι φραγωμένοι
'Όπου μιλοῦν γιὰ κάτι πράγματα χαμένα
Κάτι γωνίες χλωμές—'Ενα φεγγάρι

Χωρὶς καμιά, καμιά πιά σημασία.
«Τὸ ἄσμα 'Εκείνης» «'Η 'Αφιέρωσις» «'Η 'Εσπέρα»
'Εν ἔτει 1881.

.
'Απόβραδο καὶ ψιχαλίζει. 'Ο Νοέμβρης
Σὰν τόσα χρόνια—Ζωὲς συνδεδεμένες—
Γράμματα—τὰ λουλούδια—τὰ ποιήματα—
Κάποιος καὶ κάποτε—Δὲν ἔχει σημασία.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

ΑΝΟΜΟΒΡΙΑ

Στὶς ἀνοιχτές παλάμες τοῦ ἠλιотρόπιου ἢ
πρῶτη σταγόνα τῆς βροχῆς σταμάτησε τὴ μα-
κρυνὴ τῆς πορείας. Οἱ διφασμένες κεραίες του
καθὼς ἀναταράχθηκαν μιά στιγμὴ, ἀνοιξαν τοὺς
πόρους τους νὰ δεχθοῦν τὴ χρυσὴ εὐλογία τ'
οὐρανοῦ κι' ἔμειναν ἐκεὶ μετ' τῆ βουδῆ προσδοκία
τῆς ἀναμονῆς. 'Ενα μικρὸ σύννεφο κρεμάστηκε
πάνω ἀπ' τὸ νησί κι' οἱ ἄνθρωποι καθὼς τὸ
κύτταξαν νὰ κατεδαίνει ἀπὸ ψηλὰ καὶ νὰ χα-
μηλῶνει κλείσανε δεητικὰ τὰ βλέφαρά τους σὲ
μιὰν ἐσωτερικὴ προσέλιψη πὸς ἔμοιαζε σὰν προ-
σευχὴ καὶ σὰν κλάμμα. 'Υστερα βάλανε τὸ χέρι
τοὺς ἀντῆλιο καὶ κύτταξαν τ' ὄραμα πὸς ἔθελε
τὴν δρασὴ τους. 'Ηταν ἓνα ξαφνικὸ ἀνασάλμα
τοῦτο τῆς καρδιάς, ἓνα μακρυνὸ μήνυμα τοῦ
θεοῦ πὸς εἰδείχνε τὴν παρουσία του μετ' τὸ ἀέθ-
εριο σχῆμα τοῦ σύννεφο πὸς ὁδοιποροῦσε χα-
μηλὰ, λὲς καὶ ἀφρόνταν πάνω στὴν ἀγονη θεό-
τητα τοῦ βουνοῦ. Ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος περίμεναν
τὰ παιδιὰ τῆ βροχῆ, μὰ ὄχι, οἱ μεγάλοι τὴν
καρτεροῦσαν ἀπ' τ' ἄλλο, τῆς δύσης. Μέρα με-
τ' τὴ μέρα, ἔσαν δλάκερο χρόνο ἀναπολοῦσαν τὴ
στιγμὴ πὸς θὰ προσέγγιζε ὁ ἄγγελος μετ' τὴν ὑ-
δάτινη ἀμφίση, τῆ γῆ τους. 'Αδυσώπητη ἐκείνη
ἔκαιγε τὰ γυμὰ πέλιμά τους καὶ σκλήρυνε τὶς
μορφές τους ἀπ' τὴν ἀνάγκη τοῦ ξεδιψασμοῦ.
Τὰ πηγάδια εἶχαν στερέψει καὶ καθὼς ὁ λίθας
ἀνέβαινε ἀπ' τὸ μέρος τῆς θάλασσας, πυράκτωνε
μετ' τὴν ἀρμύρα του τὰ δέντρα πὸς εἶχαν μείνει
κορμιοί. 'Η ζωὴ πέθαινε κάτω ἀπ' τὴν ἀποθέωση
ἑνὸς ἡλίου τροπικοῦ. Κάπου ἐκεὶ ψηλὰ θῆξε
σταματήσει ὁ ἀγέρας κι' ἀμίλητος ζύγιαζε στὶς
παλάμες του τὴν πικρία πὸς βάραινε τοὺς ἄν-
θρώπους. 'Ηταν σίγουρος πὸς κρατοῦσε στὰ χέ-
ρια του τὴν ἀξία τῆς ζωῆς τους. Κρατοῦσε δε-
σμιο στὴν παντοδυναμία του τὸ γλυκύτατο δνει-
ρο τῆς βροχῆς πὸς νύχτες δλάκερες βασιάνει
τὴν ἀνησυχία τοῦ ὕπνου τους. 'Αναταράζονταν
κάθε τόσο τὰ κορμιά, φύσκανε τὸ ἀρρωστημένο
στήθος τους κι' ὕστερα ἕνας κόμπος κατακάθονταν
στὸ φρυγγμένο λάρυγγα πνίγοντας τὴ φωνὴ πὸς
πῆγαινε νὰ βγεῖ, νὰ ξεκιῖσει τὴν ἀδιαφορία τῆς
νύχτας, στραγγίζοντας τὸν ἰδρῶτα ἀπ' τὸ μέτω-
πό τους. Παταγόντουσαν πάνω, κύτταξαν ἀπο-
χαυνωμένοι ἓνα γύρω κι' ἔπαιρναν ὕστερα τὸ
δρόμο γιὰ τὸ γιὰλὸ μετ' τὴν ἐλπίδα τῆς δρόσου.
Βουτηγμένη στὸ αἶμα ἢ σελήνη, χάραζε πέρα
γιὰ πέρα τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, μ' ἓνα
κόκκινο σερπήτι. Στυλιπνὴ καὶ γαλήνια ἐκείνη
κύτταξε ἔκπληχτα τοὺς ἀνθρώπους νὰ βυθίζονται
μέσ στὸ πηχτὸ τῆς ὑγρῆς, ἔκανε μιά νὰ φουσκῶ-
σι τὸ κύμα τῆς, μὰ γοργὰ μετανιωμένη ἀδρα-
νοῦσε τὴ φευγαλέα ἐπιθυμία πὸς τῆς δονοῦσε τὰ
βάθη. 'Η ἐκφρασὴ τῆς ἀλλοῦ μονομιῆς κι' ἔμεινε
ἐκεὶ πετρωμένη, ἀτάραχη στὸν ἀπελπιμένο τους
ἀγῶνα. Περνοῦσαν πολλὴ ὥρα ἔτσι, τὰ κορμιά
κουράζονταν νὰ βουλιάζουσαν δλοῦνα ζητώντας νὰ

λυτρωθοῦν ἀπ' τὴ δίψα πὸς τὰ κρατοῦσε δέσμια
ἐκεὶ. 'Εβγαίναν ἔξω κι' ἐπεφταν μπροῦμπτα κα-
ταγῆς, σὰ νὰ φιλοῦσαν τὰ βότσαλα καὶ τὶς ἀνοι-
χτές κοχῦλες πὸς στυλιπνὲς καθρέφτιζαν τὴ μα-
κρυνὴ ἀνταῦγια τῶν ἀστρῶν. Τῆς εἶχε στείλει:
σὲ τούτῃ τὴν ἀνδρὴν γωνιὰ τῆς γῆς, μιά βρα-
δυὰ ἢ μεγάλη φουρτούνα. Συνηθωμένες νὰ ταξί-
δεῦσαν τὸν ὠκεανό, μπήκανε μιά μέρα στὸ γαλά-
ζιο Αἶγατο, πέρασαν ἀπ' τὰ γύρω νησιά κι' ἀρα-
ξῶσαν στὸ δικό μας. 'Υστερα ἤρθαν κι' ἄλλες,
πληθος ἄλλες κοχῦλες κι' ὄλες μιλοῦσαν γιὰ τὴν
τρελλή τους πορεία καὶ ὄλες τραγοῦδαγαν γιὰ τὸ
βουητὸ τῆς ἀπέραντης θάλασσας πὸς κλείσανε
βαθειὰ στ' ὄστροκὸ τους. Στὴν ἀρχὴ τὰ παιδιὰ
τὶς μάζευαν μ' ἀνήσυχα δάχτυλα, τὶς κολλοῦσαν
μετ' γλιτοῖνα ἀπ' τὰ δέντρα γύρω ἀπὸ ξύλινα
κουτιά κι' ἐφτιαχναν θεῆκες πολῦτιμες καὶ θυμη-
τάρια μ' ὀνόματα καὶ καρδιάς. 'Εβάζαν ἀκόμα
καὶ κάτι γοργόνες στὴ μέση μετ' οὐρὰ φαριῶ καὶ
πρόσωπο γυναικίας. 'Ηταν τότες πὸς ἠέφηθαινε
τους ἀρχίζε ν' ἀελαγεῖ μετ' τὴ σκέψη: 'Όπου
ἤρθε ἢ ἀνομβρία καὶ ξεχάστηκαν. Ξεχάστηκαν
ὀπως ὄλες οἱ ἄλλες χάρεις. 'Η μυροῦδιὰ τοῦ σά-
πιου φυκινοῦ καταστάλαξε στὰ πνεμόνια τους κι'
ἐφερνε τὸ βῆχα. 'Ενα βῆχα ξερο, χωρὶς σάλιο.
Τὸ ἰῶδιο ἀνέβαινε σὲ σκόνι, τὸ ἐπαιρνε ὁ λίθας
καὶ τὸ σεργιανοῦσε στὰ χωράφια, κάθιζε ἐκεῖνο
πάνω στὸ χόρτο νὰ ξεκουραστῆ καὶ δταν κινῶσε
γι' ἄλλου ἄφινε ριμαγγμένο τὸν τόπο. Λούφαζε ὁ
ἀπαυδημός στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων. 'Η ὀδύνη
ἐκλιπαροῦσε τὴ νύχτα πὸς κατέβαινε ἴδια σὰν
ὄλες τὶς ἄλλες νυχτιές, ἀρμυρῆ, δίχως λύπηση,
δίχως στοργῆ. Καὶ στὴν ταραχὴ τῆς καρδιάς
τους ἐρχότανε νὰ προσταθεῖ τὸ σκοτάδι μετ' τὴ
βουδῆ του ἀσάφεια, ἢ θέρμη καταστάλαζε μάζι
τοῦ πλιότερο κι' ἀπ' τὸ λισιπυρὶ τῆς μέρας. Κά-
θονταν οἱ γυναῖκες στὶς ξυπόριτες μ' ἀνοιχτούς
κόρφους καὶ ξεαγρυπνοῦσαν κάτω ἀπὸ τ' ἀστρα,
τὸ χᾶδι τοῦ ἀντρα εἶχε ξεχασταῖ πάνω στὸ ἀδαιο-
κρεθῶτι κι' ἢ μνήμη ἀδυνατοῦσε νὰ πορευτεῖ
πιὸ πέρα ἀπ' τὸ μαρτύριο πὸς τὶς παιδεύει. 'Ο
παπὰ Στεφανῆς εἶπε τότες πὸς ἐπρεπε νὰ γίνει
λιτανεία. Τὴν ἄλλῃ μέρα ἀπ' τὰ χαράματα θ'
ἀρχίζε ἢ δέσηση, θὰ ἐφαλγαν τὰ παιδιὰ, οἱ ἄν-
τρες θὰ κρατοῦσαν τὰ ξαπτέρυγα κι' οἱ κοπέλλες
θὰ σήκωναν τὴν Παναγία, πότε ἢ μιά καὶ πότε
ἢ ἄλλη. Θέκαναν τὸ γύρω τοῦ νησιοῦ, ἴσως γί-
νει τὸ χθῆμα κι' ἐρθουσαν ὡς ἐκεὶ τὰ σύννεφα πὸς
τόσο ἀργοῦσαν, ἴσως ἔπαιρναν τὸ δρόμο τοῦ Νο-
τιὰ νᾶρθουν πάνω ἀπ' τὸ νησί καὶ νὰ ρίξουσαν τὴ
χρυσὴ πλησμονὴ τους στοὺς κάμπους. 'Εκεὶ θὰ
θέρπεισε τὸ στάχι, ἢ εὐφορία τῆς γῆς θ' ἀνάδου-
ζε ἀπ' τὰ βάθη τῆς, ἢ συγκομιδῆ θάτανε πλού-
σια. 'Όλα θὰ σιάζανε. Στέρηση ἢ πίστη τῶν ἄν-
θρώπων στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανό, στείλανε τὸ
μήνυμά τους στὸ θεό, σὰ νὰ ὑπῆρχε μουσικὴ φω-
νὴ στὸν ἀγέρα πὸς θὰ τὸ μετὰφερνε ἀπ' τὴν

καρδιά τους σὲ καΐνον. "Ὅμως κανείς μας δὲν τὴν ἄκουσε, κατεβήκαμε στ' ἀκρογιάλι καὶ δέσαμε τὰ χέρια μ' ἐγκαρτέρηση κυτάζοντας τὴν ἀπέραντη θάλασσα. Βουβὴ ἔκεινη, ἀκίνητους τὸ μεγάλα τῆς δράμα, σὰν πάντα. Τότες ἡ ἄφωνη θλίψη τῆς ἐσχύθηκε ὡς τὰ μάτια τῶν παιδιῶν. Κι ἀρχίσανε νὰ κλαῖνε.

Τὸ μικρὸ σύννεφο ὀλοένα καὶ μεγαλώνει, ὀλοένα κατεβαίνει στὴ διψασμένη γῆ πού ἐκπληχτικὴ κυτάζει τὴ μουσικὴ του πορεία. "Ἀκροβατεῖ ἔκεινο πάνω στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ, παίρνει τὸ σχῆμα ἑνὸς μυθικοῦ θεριοῦ, ὕστερα ἀλλάζει, γίνεται γλάρος πού τανύζει τὰ μεγάλα φτερά του σὲ μίαν ἐξαλλή προσπάθεια φυγῆς. Ξαφνικὰ τὸ ἀγέρι λύνει τοὺς ἀρμούς του φηλά. Σηκώνει τὴ χρυσὴ του ἀγκυρα, παίρνει στὸν ὄμο τὰ σκοινιά καὶ βάζεται νὰ φουράει. Τότες τὸ πρῶτο σύννεφο φωνάζει: "Ἀδέρφια τοῦ ἀπὸ μακριὰ, βάζει χωνὶ τὰ χέρια του καὶ τὰ φωνάζει. Τρέχουνε ἐκεῖνα καθάλα πάνω σ' ἄλογα, τὰ πέταλά τους χτυπάνε ρυθμικά κι' ἀστράφτουν, μπουμπουνητὰ ἀκούγεται τὸ ποδοβολητὸ τους, ὦρα τὴν ὦρα θὰ ξεχυθεῖ ἡ βροχὴ στὴ γῆ πού λουφαίζει ἀπὸ ἀσυγκράτητο διψασμό. "Ἐχει ἐρθεῖ ἡ στιγμή πού θὰ ρουφήξει τὴ μεγάλη χαρὰ ὡς τὰ ἐγκατὰ τῆς, νοιώθει τίς ρίζες νὰ σαλεύουν στὰ σκοτεινά τῆς, οἱ μουσικὲς πηγές τῆς διώχνουν τὸ λήθαργο ἀπὸ πάνω τους, ἐτοιμάζονται ν' ἀνοίξουν τίς μεγάλες φλέβες τους στὴν εὐλογία πού θάρθει, τὰ δέντρα ἀνακαταρρίζονται σύγκορμα. Θὰ πιθὼν νερό. Θὰ γεμίσουν τὰ πηγάδια κι' οἱ στέρνες, τὰ παιδιὰ ἐτοιμάζονται κιόλας κραβάκια πού θὰ ταξιδέψουν μέσα στίς σοῦδες τῶν περβολιῶν. Κόβουνε πεῦκο καὶ τὸ σκαλιζοῦνε μὲ τὸ σουγιά τους, τοὺς βάζουνε καρῖνα φλόκο καὶ κόντρα φλόκο. Τὴ θάλασσα δὲν τὴν ἀγαπάνε τώρα, ἕνα χρόνον τὰ παιδεψέ με τὴν πικρὴ τῆς ἀρμύρα, ἦτανε νὰ τὴ μισήσεις τώρα πιά.

Τὸ φῶς ὀλο καὶ σβύνει τριγύρω, ὁ κόσμος βυθίζεται στὸ εὐχάριστο σκοτάδι τῆς συννεφιάς, ἀρχισε κιόλας νὰ φουάει ὁροιστικὸς ὁ ἀγέρας σάμπως νὰ ἐρχεται ἀπὸ δάσος μεγάλο, πρωῒνό. "Ὁ παπὰ Στεφανὴς στέκονταν στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησιᾶς, φηλός, μὲ τὸ πρόσωπο λαξευμένο ἀπ' τὸν καιρὸ, βαθειά, σὰ μίαν ἀρχαία θεότητα πού βρέθηκε στὸ νησί μας μιά μέρα. Στὴ γῆ του. "Ἐπαίξε ὁ ἄνεμος ἀνάμεσα στὰ μαῦρα του ράσα, τρύπωνε στὰ μαλλιά του, στὰ γένια του, μὰ ἐκείνος κύταζε αὐστηρὰ κι' ἐπίμονα τὸν οὐρανό. Τρυπόσε τὸ βλέμμα του τὰ σύννεφα, μιλοῦσε ἴσως σὲ κάποιον μὲ τὴν ἐσωτερικὴ φωνὴ τῆς ψυχῆς του, ἐνῶ ὄλοι πίσω του σάπαιναν καὶ περρίμεναν. Περίμεναν ὦρα πολλή, ὕστερα γύρισε καὶ εἶπε:

— Πηγαίνετε παιδιὰ μου στὰ σπίτια σας, ὁ θεὸς θὰ μᾶς λυπηθεῖ!

Μέρεψε ἡ καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων. Λύθηκε ὁ κόμπος πούχε δεθεῖ ἐκεῖ μέσα τόσον καιρὸ καὶ δὲν τοὺς ἄφηνε ν' ἀναπνέφουν. Πιστέφανε πάλι

στὴ μοῖρα τους, αὐτὴ πού κυβερνοῦσε τὴ ζωὴ τους, πιστέφανε σὲ κάτι καινούργιο πού θὰ σύντριβε τὴν παλιὰ τους λαχτάρα. Πήρανε τὸ δρόμο ἀλαλάζοντας, μήηκε ὁ ἄντρας στὸ σπίτι κι' ἔγυρε πάνω στὸ ἄδειο κρεββάτι. "Ἦταν αὐτὸ πούχε δεῖ τὴν πρώτη χαρὰ του, πούχε δεχταῖ τὸ βάρος δυὸ κορμιῶν ἀλλεπάλληλες νύχτες. "Ἡ ματιὰ του ἱκετεύει τὴ γυναίκα, τὸ χέρι χαϊδολογᾷ τὴ βαρεῖα μπατανία, τὰ μέλη του τεντώνουν τὴν ἀσέλγειά τους. "Ἐνα θάμβος τὸν πλημμυρίζει. Πετάγεται ὀρθὸς καὶ τὴν πιάνει ἀπ' τὴ μέση. Τὴ χτυπᾷ. Κι' ὁμως κάθεται ἐκαίνη στὴ θέση τῆς καὶ δέχεται τὸ μαρτύριο πού τῆς κάνει ὁ ἄλλος, ἀφοβα μὰ σιωπηλά. Τὴν τονώνει ἡ ἀλλόκοτη ὁμορφιά πού ἀναδύεται ἀπὸ μέσα τῆς. Συναντάει τὰ μάτια τοῦ ἄντρα. Μαῦρα, σκοτεινά, ἀνεξερεύνητα. Καὶ στὸ ἀνεξερεύνητο βάθος τους διακρίνει μιά πολὺ μικρὴ λάμψη σὰν ἀπὸ μάτι φιδιοῦ, γερμάτη πάθος. Τὴ χτυπᾷ ἄλλη μιά, ἡ παλάμη του φουκτιάζει τὸ στήθος τῆς σὰ νὰ θέλει νὰ τὸ τσακίσει κάτω ἀπ' τὴν ἀντρικία του δύναμη. "Ἀντιστέκεται τώρα ἔκεινη, τὰ ματοκλάδια τῆς χρυσαίζουνε, βαραίνου. "Αναδεύεται μέσα τῆς ὁ πόθος μαζὶ μὲ τὴ δίψα πυρακτωμένος, αἱματώδικος. Ξαίρει τί τίς ζητᾷ ὁ ἄντρας, μὰ ὡστόσο ἀντιστέκεται μέσα τῆς τὸ θῆλο, κυρίαρχο, ὑπομονετικό. Εἶναι ἡ σιγουριά τῆς γυναίκας. "Ἄξαφνα γέρνουνε κι' οἱ δυὸ στὸ κρεββάτι, ἡ φλοῦδα τοῦ κορμιοῦ τους σαλεύει γιὰ νὰ χυθοῦν οἱ χυμοὶ πού ἀργοπύρησαν νάρθουν. Κι' ἡ νίκη τους ἕνας σπασμός, τίποτ' ἄλλο. Δὲν εἶχαν πιά δική τους θέληση.

"Ἡ πρώτη σταγόνα χτύπησε τὴ σκεπὴ τοῦ καλυδιοῦ τους. "Ἰστερα ἄλλη, ἄλλη. Πρῶτος ὁ ἄντρας ἀκούει τὴ γλυκεῖα μουσικὴ. "Ἀνοίγει τὰ μάτια του κι' ἀφουγκράζεται, ἀπλώνει τὸ χέρι στὸ μαστὸ τῆς γυναίκας καὶ τὸ χαϊδεύει.

— "Ἄκου, τῆς λέει τρυφερά. Εἶναι ἡ βροχὴ. . . Πετάγεται ὀρθία ἔκεινη, ἐξαλλή μέσα στὴν εὐτυχία τῆς, σιάζει τίς φούστες, τὰ μαλλιά τῆς ἀνάκκατα μεπρδεδύονται ἀνάμεσα στ' ἀνήσυχια δάχτυλά τῆς. Τὸ βουητὸ τῆς θάλασσας ὀλοένα μεγαλώνει, μπαίνει ὁ ἀγέρας ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ φέρνει τὴ δρόσο. "Ἡ σάρκα τους ἀναπνέει ἔκθαμβη τὸ ἐξαιρετικὸ θαῦμα πού ζυγώνει.

— Πᾶμε, λέει στὸν ἄντρα.

Τρέξανε πρὸς τὰ χαμηλά, ἀνταμώθηκαν μὲ τοὺς ἄλλους καὶ πήρανε τὸ δρόμο γιὰ τὸ γιαλό. "Ἐνα καρδιὰ ταξίδευε στὸ βάθος τοῦ κόρπου. "Ἐνα καρδιὰ σὰν τοῦ παραμυθοῦ, μὲ γιάλινα πανιά πού φορτίο του εἶχε τίς χίμαιρες τῶν ἀνθρώπων. "Ἀπ' τὴ στεριά βγάλανε τὰ μαντήλια τους καὶ χαϊρετοῦσαν. Στέλνανε τὸ μήνυμα τῆς χαρᾶς τους ὡς ἐκεῖ. "Ἡ βροχὴ ὦρα τὴν ὦρα θὰ κατεβαίνει μεγάλη, τὰ σύννεφα δέσαν φηλά καὶ μαυρίζανε ἠλεχτριζόμενα. Κι' ἄξαφνα χαμήλωσαν πρὸς τὴ θάλασσα κι' ἀρχίσανε νὰ βρέχουν μακριὰ, πάνω ἀπ' τὴν κυκλικὴ ἐπιφάνειά τῆς. Τὸ Αἶγατο ἀναταρῆχτηκε, πήρε μιά πράσινη ἀπόχρωση ρουφώντας τὴ γλυκεῖα εὐλογία τοῦ νεροῦ καὶ μονομιᾶς γαλήνεψε. Δίγες σταγόνες ἀκόμα

στὸ νησί κι' ὕστερα τίποτα πιά. "Ἡ θάλασσα τράβηξε τὰ σύννεφα κοντὰ τῆς. Πέρασαν πρῶτα οὐριζὰ πάνω ἀπ' τὴν ἀγονη θεότητα τοῦ βουνοῦ, οὐρθηκαν λίγο ἀκόμα ἐδῶ καὶ κεῖ καὶ χάθηκαν οἰγὰ-οἰγὰ στὸν ὄριζοντα. Πλημμυριζόμενα ἀπὸ ἀγωνία τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων μείνανε στυλωμένα στὸν οὐρανὸ. "Ἀκροπατώντας ἦρθε καὶ στάρηκε ἡ ὀδύνη ἀνάμεσα τους. "Ἡ γῆς λούφαζε πάλι κάτω ἀπ' τὴν ἀποθέωση ἑνὸς ἡλιου τροπικοῦ. "Ὁ κόμπος πέθαινε πέρα. Φάνηκε τότες ὁ Παπὰ Στεφανὴς νὰ κατεβαίνει ἀπὸ κεῖ. Περπατοῦσε σιγὰ σάμπως νάσερνε πίσω του τὸ βάρος μιᾶς δλάκερης ζωῆς. "Ὅλα τὰ βλέμματα στραφήκανε πάνω του. Σίμως τοὺς ἀνθρώπους, ἔκεινοι παραμέρισαν νὰ περάσει. "Ἀδυσοπήτη ἡ οἰσιπὴ σφράγιζε τὸ στόμα του. "Ἀγγίσε μὲ τὸ δάχτυλό τῆς τὰ χεῖλη του κι' ἔκλεισε στὴν καρδιά του τὴν ἀπόγνωση. Περνώντας, στάρηκε μόλις μπρὸς στὴ γυναίκα πούχε προλάβει νὰ γευτεῖ τὸ μεγαλεῖο τῆς σάρκας. Εἶδε μέσα στὴν κόψα τοῦ λιοπυριοῦ τὸ ἀδιόρατο χαμόγελό τῆς πού δεῖχινε σιγουριά. Τὸ πρόσωπό τῆς ἦερω

καὶ ὁροσερὸ τὸν κυττοῦσε κατόματα, δίχως προσηλοση, δίχως βαθύτερο λογιισμό. Μονάχα δυὸ μελανιασμένοι κύκλοι κάτω ἀπ' τίς αἰῶρες τῶν βλεφάρων τῆς βάλανε τὴ σφραγιδα τῆς ἐξαιτίας κούρασης πού πήρα μὲ τὸ σκληρὸ χᾶδι τοῦ ἄντρα. Καὶ στὰ μάτια του γεννήθηκε κάποια παράξενη ἔκσταση, φευγαλέα, πού πέθανε πρὶν ἀκόμα φτάσει στὴν δλοκλήρωσή τῆς. Σύρθηκαν οἱ ἄλλοι πίσω του. Περίμεναν ἀκόμα, κάτι ἐλπίζανε ν' ἀκούσουν, κάτι πού θὰ τοὺς ἐδγαζε ἀπ' τὸ μεγάλο μαρτύριο τῆς σιωπῆς πού ἀγγίξε τὴν αἰωνιότητα. Περίμεναν ὦρα πολλή, ὡς πού γύρισε ἐκεῖνος καὶ εἶπε:

— "Ὁ θεὸς μᾶς ξέχασε, εἴμαστε ἀμαρτωλοὶ παιδιὰ μου!

Τότες στὸ πλάι τους ἀκουστικῆς τὸ φριχτὸ μοιρολόγι τῆς γηρᾶς. Τὰ γυάλινα μάτια τῆς κυττοῦσαν μ' ἀπόγνωση τὸ ἀπειρο. Εἶχε θυμηθεῖ πὼς ἦταν νεαρή κι' ἐκλείψε τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὴ πού δὲν εἶχε θακροῦσε ποτές τῆς.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

ὉΝΕΙΡΟΔΡΑΜΑ

*"Ἀνάλαφον ἔγειρε ἡ ψυχὴ τῆς μέρας λυτρωμένη
στῶν δακρυσομένων νάρκισσων τὴν ἄσπιλη ἀγκαλιά,
ἢ νύχτα ἀπ' τίς βουνοκορφές, πελώρια, ὡς κατεβαίνει
νὰ λούσει στὸ ἀστερόφωτο τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά.*

*Τ' ἄλικα ρόδα φυλλοροοῦν, σὰ σ' ἕνα ἀνάερο χᾶδι,
στὸ ματωμένο θοῖαμβο φλογάτου δειλινοῦ,
καθῶς ἡ φλύραση σιγασιά σι' ἀπάνεμο λιμάνι
πού σβήνεται στὴ σιωπηλήν ἀγάλη τ' οὐρανό.*

*"Ἀσπρη ἀστροπὴ ρυτίδωσε τὰ βελουδένια δάμπη,
σὰ φτεροκόπημα πουλιοῦ, δακροῦζει ἕνας καημὸς,
στὰ σκότη μου—ἀστρου ἀναλαμπή; πυγολαμπίδα;—λάμπει
ὀλόλευκος, σὰν ὄνειρο ἀγγέλου στεναγμὸς.*

*Κ' ἡ νύχτα κάτω ἀπ' τὴ βουβὴ τῶν ἀστρον ἱκεσία
μαζεῦει στὴν παλάμη τῆς τοὺς σκόροπιους ρευβασμούς,
οἱ διάττοντες ὡς ξεψυχοῦν—ἀνώφελη θυσία—
στὴν ὄψη τῆς χαράζοντας, τὴν αὐλή, στοχασμούς.*

ΟΔ. Κ. ΕΞΑΡΧΑΚΗΣ

FRANCIS CARCO

Η ΦΑΝΗ

Τὸ βράδι, στὸ μπαλκόνι τῆς ἐρέμβαζε ἡ Φανή.

Περούσα τὴν ὁδὸ τῆ σκοτεινῆ

Καὶ τᾶρωμα ἀπ' τὶς φλαμουριές πὸν ἀνθίζαν γύρωθέ μου,

Ἔνας παράφωτος σκοπὸς φωνόγραφου ἠχηρός,

Ἔνα ἄρωμα ἀπὸ τρυφερὴν ἀγάπη κι ἐξοχή,

Τόσο βαθιὰ καὶ καθαρὰ μοῦ μείναν στὴν ψυχῆ,

Πὸν δὲν περῶ ἀπὸ ταπεινὰ φτωχόσπιτα ποτέ μου,

Δὲν πλησιάζω σ' ἐξοχή, ποτέ μου, σκοτεινῆ

Χωρὶς ν' ἀναζητῶ, σ' ἕνα μπαλκόνι, τὴ Φανή.

Καὶ αἰσθανόταν, ἄρρητο, γιὰ μένα στὴν καρδιά τῆς

Πολλὸ νοηλικό, πολλὸ κρυφὸ καὶ μακρινό.

Εἴμουν κι ἐγὼ στὰ μάτια τῆς ἕνας ἀπλὸς διαβάτης,

Καθὼς πηγαίνει στοὺς θολοὺς ἀγρούς, τὸ βραδινό . . .

Ὅσοσο σφύριζα, καθὼς σφυρίζουνε τάλανια,

Πὸν τὶς κοπέλες, στὰ παλιὰ ρομάντσα μου, καλοῦν.

Πήγαινα μόνος ἴσαμε τὸ μπάρο,

Ἔβανα τὸ φωνόγραφο νὰ παίξει,

Γυροῦσα πάλι κάτω ἀπ' τὸ μπαλκόνι τῆς . . .

Κι ἔσκυβε νὰ μὲ δεῖ ἡ Φανή σὰν εἶχα ξεμακρύνει.

ΒΕΡΔΑΙΝΙΚΟ

Ἔνα δέντρο τρέμει στὸν ἀέρα.

Τὰ παραθυρόφυλλα βροντάνε.

Τὰ νερὰ στοὺς λάκκους πλημμυράνε.

Φύλλα παιγνιδίζουν στὸν ἀέρα

Πὸν τὰ στοροβιλίζει, τὰ λιγνίζει,

Καί, ἄξαφνα, μεγάλη μπόρα ἀρχίζει.

Ξεθωριάζει ἡ μέρα.

Στὸ μικρούλη ὀρίζοντα, ἐκείπέρα,

Βλέπω τὸ γυμνὸ καμπαναριὸ

Τὰ ψηλὸ, — κι ἀπάνου ἕνα σταυρό.

«La Bohème et mon cœur»

Μέσα στὴ γαλήνη,

Σήμαντρο μοναστηριοῦ σημαίνει.

Τώρα ὁ ἦχος ὅλο καὶ ἀνεβαίνει

Κι ἔπειτα μὲ τὸν ἀέρα σβήνει.

Μέσα στὴν ἀνεμοταραχῆ,

Τρυφερὰ τὸ δέντρο ἀναστενάζει,

Σὰν ἀβροή, πανάλαφρη βροχὴ

Πὸν φοντωνεὶ καί, ἄξαφνα, κοπάζει.

Ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου γιὰ σένα

Τὴν παλιά, τὴ μελαγχολικῆ,

Θάπομεινε μόνου ἡ μουσικῆ

Τῆς φωνῆς αὐτῆς ἡ πληχτικῆ ; . .

Ο ΦΙΓΚΑΡΟ

Ἄκουσε : παίξει ὁ Φίγκαρο κιθάρα.

Τί σφαλερὰ πὸν παίξει, ἀγαπημένη μου !

Μουσικεὺς ἡ θερινὴ βροχὴ τοὺς λόφους,

Τοὺς γκρίζους, μὲς στὸ βράδι, καὶ τοὺς πράσινους . . .

Ἄ, ἡ κιθάρα καὶ τῆς βροχῆς ὁ θόρυβος !

Ἄκους ; Τώρα πὸν ἐκεῖνος τραγουδάει

Πῶς, εἶτοι ξαφνικά, μοῦ συνταράξεσαι !

Ἀλήθεια, αὐτὸς ὁ Φίγκαρο, ὁ κουρέας,

Εἶναι ἕνα γεροντάκι μισοπάλαβο

Σὲ μιὰ γωνιά ἐπαρχίας κιόλας βρόμικη.

Ὅσοσο τρέμεις κάτω ἀπὸ τὸ χάδι μου,

Σφίγγεσαι πάνω μου γυμνῆ,

Γυμνὴ καὶ οἰγηλή, — ἐνῶ ἡ φωνὴ σου,

Λίγο βραχνή, ἀποκρίνεται στὴ θύελλα

Πὸν χτυπιέται στὴ στέγη ἀναστενάζοντας.

ΟΙ ΦΛΑΜΟΥΡΙΕΣ, Η ΠΑΣΚΑΛΙΑ

Οἱ φλαμουριές, ἡ πασκαλιὰ ἡ Σπανιόλικη, ἡ κοφοξυλιά,

Κάτου ἀπ' τὴν μπόρα τῆ θερινῆ τοῦ Ἀπρίλη,

Ἀνθίζουν. Πότε ὁ ἥλιος θάνατείλει ;

Πότε θὰ κεληδήσουν τὰ πουλιά ;

Τὸ χόρτο πνίγει δλάκερο τὸν κήπο.

Κοιμάται ὁ γάτος στὸ σιτοβολῶνα.

Στὴ στέγη, τῆς βροχῆς ἀκούω τὸ χτύπο.

Ὁ ἀνεμοδείχτης

Γυρίζει ἐκεῖ φορὲς τριάντα - ἑξί

Κι ἔπειτα στέκει . . .

Στὸ χόρτο ποῖος βαδίζει τὸ βρεγμένο,

Τὸ δέντρο ποῖος κουνάει τὸ μουσκεμένο,

Ποῖος κάνει ἡ θύρα, στοὺς παλιούς ρεζέδες, νὰ γυρίζει,

Καὶ ποῖος τὸ σημαντήρι τῆς ἀγγίξει ;

Ἔνα παραθυρόφυλλο χτυπᾷ. Μὲς στὶς τσουνκίδες

Ἀσβέστης πέφτει. Τὸ ρολοὶ παράφωνα ἀντηχεῖ

Καί, ἀκούγοντας τὰ γέρι, νιώθω, ἀπάνου

Στοὺς τοίχους καὶ στὰ φύλλα, τὴ βροχὴ

Νὰ συνεχίζει τὸ γλυκὸ, βραχνὸ κροτάλισμά τῆς . . .

«La Bohème et mon cœur»

(Ἀπόδοση ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ)

“Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΩΛΝ,”

Μετάφραση: Κας Μ. ΠΛΑΚΟΚΕΦΑΛΟΥ

(Συνέχεια απ' τὸ προηγούμενο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Τὸ ἀμάξι ξαναγυρίζει.

Τὸ βράδυ ὕστερ' ἀπ' τὸ δεῖπνο ὁ παπποῦς κι' ἡ γιαγιά πού τοὺς εἶχα φέρει τὸ ἀπόγιομα ἀπ' τὴ Λά Γκάρ, καθισμένοι μπροστὰ στὸ ψηλὸ τζάκι ἄρχισαν νὰ διηγοῦνται μὲ κάθε λεπτομέρεια ὅ,τι τοὺς εἶχε συμβεῖ ἀπ' τὶς τελευταῖες διακοπές. Μὰ ἐγὼ δὲν ἐπρόσεχα, εἶχα τὸ νοῦ μου ἄλλοῦ.

Ἡ μικρὴ καγκελόπορτα τῆς αὐλῆς ἦταν πολὺ κοντὰ στὴν τραπεζαρία. Ἔτριζε ἀνοίγοντας καὶ κάθε φορὰ ὕστερ' ἀπ' τὸ φαῖ στα χωριάτικα νυχτέρια μὰς ἐπερίμενα μυστικὰ αὐτὸ τὸ τριξίμο. Τὸ ἀκολουθοῦσε ἕνας θόρυβος ἀπὸ τσόκαρα πού κροτάλιζαν καὶ σκουπιζόνταν μπρὸς στὸ κατώφλι καὶ κάποτε ψιθυρίσματα ἀνθρώπων πού συναγοικιοῦνται πρὶν μπουῦν. Καὶ χτυποῦσαν. Ἦταν κανένας γείτονας, οἱ δασκάλες, κάποιος τέλος πού ἐρχόταν νὰ περάσει μαζί μας τὴ βραδιά.

Ἐκεῖνο τὸ βράδι ὡς τόσο δὲν εἶχα τίποτα νὰ περιμένω ἀπ' ὅ,τι ἄφου ὅλοι ὁσοὺς ἀγαποῦσα ἦταν σπῆτι μας. Κι' ὅμως ἔσθηγα ἀδιάκοπα τ' αὐτὶ μου σ' ὅλους τοὺς θόρυβους τῆς νύχτας κι' ἐπερίμενα ν' ἀνοίξουν τὴν πόρτα μας. Ὁ γερο-παπποῦς ἦταν ἐκεῖ ἀναμαλιασμένος, σὰ βοσκὸς Γασκῶνος, μὲ τὰ δυὸ του πόδια βαρεῖα ἀκουμπισμένα μπροστὰ του, μὲ τὸ μπαστοῦνι του ἀνάμεσα στὰ πόδια του γέροντας τὸν ὄμο για νὰ χτυπήσει τὴν πίπα του στὸ παπούτσι του. Συμφωνοῦσε, μὲ τὸ βλέμμα τῶν ἀγαθῶν δακρυσμένων ματιῶν του, σ' ὅ,τι ἔλεγε ἡ γιαγιά για τὸ ταξίδι τῆς, τὶς κότες τῆς, τοὺς γείτονές τῆς καὶ τοὺς χωριάτες πού δὲν εἶχαν ἀκόμα πληρώσει τὸ νοίκι τῶν χωραφῶν. Μὰ ἐγὼ βρισκόμουν μακριὰ τους.

Φανταζόμουν τὸ κύλισμα τοῦ ἀμαξιοῦ πού θὰ σταματοῦσε ἄξαφνα μπροστὰ στὴν πόρτα. Ὁ Μῶλν θὰ πηδοῦσε ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ θὰ μ' αἶπαινε σὰν νὰ μὴν εἶχε

γίνει τίποτα. Μπορεῖ κι' ὅλας νὰ πῆγαινε πρῶτα τὴ φορὰδα στὸ Ὄραϊο Ἀστρο. Ἦ ἀκουγα σὲ λίγο τὸ βῆμα του ν' ἀντηχεῖ στὸ δρόμο, τὴν καγκελόπορτα ν' ἀνοίγει.

Μὰ τίποτα. Ὁ παπποῦς κοίταζε μὲ προσήλωσῆ ἴσια μπροστὰ του καὶ τὰ ματόφυλλά του ἀνοικοκλείνοντας σταματοῦσαν ὡρα πολλὴ κατεβασμένα ὅπως ὅταν μὰς παίρνει ὁ ὕπνος. Ἡ γιαγιά ξανάλεγε ἀμύχανη τὴν τελευταία τῆς φράση. Κανεὶς δὲν τὴν ἀκουγε.

— Γι' αὐτὸ τὸ παιδί στενοχωριόμαστε; ρώτησε τέλος.

Γιατί στὴ Λά Γκάρ τὴν εἶχα ρωτήσῆ, δίχως νὰ μάθω τίποτα. Δὲν εἶχε δεῖ κανένα στὴ στάση τοῦ Βιερζόν, πού νὰ ἐμοιαζε τοῦ Μῶλν. Ὁ σύντροφός μου δὲ θὰ πρόλαβε τὸ τραῖνο. Τὸ τόλμημά του δὲν ἐπέτυχε. Στὸ γυρισμὸ μέσα στ' ἀμάξι ἀναμόχλευα τὴν ἀπογοήτευσή μου, ἐνῶ ἡ γιαγιά μου κουβέντιαζε μὲ τὸ Μουσμύφ. Στὸ δρόμο πού τὸν ἄσπριζε ἡ πάχνη, τὰ πουλάκια στριφογυρνοῦσαν στὰ πόδια τοῦ γαϊδαράκου πού τριπόδιζε. Κάπου κάπου, στὴν ἀπειρη γαλήνη τοῦ παγωμένου δειλινοῦ, ἀνέβαινε τὸ μακρονὸ κάλεσμα πού κάποια βοσκοπούλα ἢ κανένα παιδί πού ἔκραζε τὸ σύντροφό του ἔκαναν ἀπὸ ἕνα σῦνδεντρο ἐλάτων σὲ ἄλλο. Καὶ κάθε φορὰ, αὐτὴ ἡ μακρόσυρτη φωνὴ πάνω στοὺς ἔρημους λόφους μοῦ φερνε ἀνατριχίλα σὰ νάταν ἡ φωνὴ τοῦ Μῶλν πού μὲ καλοῦσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω μακριὰ.

Καθὼς ξανάφερα ὅλα τοῦτα στὸ μυαλό μου ἔφτασ' ἡ ὡρα τοῦ ὕπνου. Ὁ παπποῦς εἶχε κι' ὅλας μπεῖ στὸ κόκκινο δωμάτιο, τὸ δωμάτιο-σαλόνι, πού ἦταν ὑγρὸ καὶ παγωμένο γιατί ἔμεινε κλειστὸ ἀπ' τὸν περασμένο χειμῶνα. Γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ, ἔβγαλαν τὰ νταντελένια προσκεφαλάρια ἀπ' τὶς πολυθρόνες, σηκῶσαν τὰ χαλιά καὶ παραμέρισαν τὰ πράματα πού ἦταν φόβος νὰ σπάσουν.

Εἶχε ἀκουμπήσει τὸ μπαστοῦνι του σὲ μιὰ καρέκλα, τὰ χοντρά του παπούτσια κάτω ἀπὸ μιὰ πολυθρόνα, ἔσβυσε τὸ κερί του, καὶ ὄρθιοι, καληνυχτιζόμεστε, ἐτοιμοὶ νὰ χωριστοῦμε για νὰ πάμε νὰ κοιμηθοῦμε, ὅταν ἕνας θόρυβος ἀπὸ ἀμάξι μὰς ἔκανε νὰ σωπάσουμε. Φαινόταν νὰ εἶναι δυὸ ἀμάξια πού ἔρχονταν ἀργὰ τότε πὶσ' ἀπ' τ' ἄλλο. Προχωροῦσαν ὅλο καὶ πιὸ σιγὰ ὡς πού σταμάτησαν κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς τραπεζαρίας, πού ἔμεινε πάντα κλειστὸ.

Ὁ πατέρας μου πῆρε τὴ λάμπα καί, δίχως νὰ χασομερήσει, ἀνοίξε τὴν πόρτα πού ἦταν κι' ὅλας κλειδωμένη. Ὑστερὰ σπρώχνοντας τὴν καγκελόπορτα προχώρησε ὡς τὴν ἄκρη τῶν σκαλιῶν καὶ σήκωσε τὸ φῶς πάν' ἀπὸ τὸ κεφάλι του για νὰ δεῖ τί γινόταν.

Πραγματικά, δυὸ ἀμάξια ἦταν σταματημένα. Τὸ ἄλογο τοῦ ἑνὸς ἦταν δεμένο πίσ' ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἐνας ἄνθρωπος πήδηξε κάτω καὶ κοντοστάθηκε.

Ἐδῶ εἶναι τὸ Δημαρχεῖο; εἶπε πλησιάζοντας. Μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε πού κάθεται ὁ κ. Φρομαντὲν πού ἔχει τὸ Ὄραϊο Ἀστρο; Βρῆκα τὸ ἀμάξι του καὶ τὴ φορὰδα του πού πῆγαιναν δίχως ὀδηγὸ σ' ἕνα καρρόδρομο κοντὰ τὸ δημόσιο δρόμο τοῦ Σαιν-Λου-ντὲ-Μπουά. Μὲ τὸ φανάρι μου μπόρεσα καὶ εἶδα τὸνομά του καὶ τὴ διεύθυνσή του στὴν πλάκα. Κι' ἐπειδὴ ἦταν ὁ δρόμος μου ἀπὸ δῶ, ἔφερα τὸ ἀμάξι για νὰ προλάβω κανένα δυστύχημα, μὰ ὅλα τοῦτα μὲ χασομέρησαν κάμποσο.

Στεκόμαστε ἀποσβολωμένοι. Ὁ πατέρας μου πλησίασε. Φώτισε τὸ κάρο μὲ τὴ λάμπα του.

— Δὲν ὑπάρχει ἴχνος ταξειδιώτη, ξανάπε ὁ ἄνθρωπος, οὔτε κὰν κουβέρτα. Τὸ ζῶο εἶναι κουρασμένο, κουτσαίνει λίγο.

Εἶχα βγεῖ μπροστὰ μπροστὰ καὶ παρατηροῦσα μὲ τοὺς ἄλλους τὸ χαμένο ἀμάξι πού μὰς ξαναγύριζε, σὰ ναυάγιο ξεβρασμένο ἀπ' τὴ φουσκοθαλασσιὰ—τὸ πρῶτο, καὶ μπορεῖ, τὸ τελευταῖο—τῆς περιπέτειας τοῦ Μῶλν.

Ἄν ὁ Φρομαντὲν κάθεται μακριὰ, εἶ-

πε ὁ ἄνθρωπος, θὰ σᾶς ἀφίσω τὸ ἀμάξι. Ἄργησα πολὺ καὶ θ' ἀνησυχοῦν στὸ σπῆτι μου. Ὁ πατέρας μου δέχτηκε. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ πάμε ἀπόψε κι' ὅλας τὸ ἀμάξι στὸ Ὄραϊο Ἀστρο δίχως νὰ ποῦμε τίποτα. Ὑστερὰ θ' ἀποφασίζαμε για τὸ τί θὰ λέγαμε στοὺς χωριανούς καὶ τί θὰ γράφαμε στὴ μητέρα τοῦ Μῶλν. . . Κι' ὁ ἄνθρωπος χτύπησε τὸ ζῶο του δίχως νὰ δεχτεῖ τὸ ποτήρι τὸ κρασί πού τοῦ δώσαμε.

Ἀπ' τὸ βάθος τῆς κάμαράς του ὅπου εἶχε ξανανάψει τὸ κερί, ἐνῶ ἔμεις γυρίζαμε μέσα ἀμίλητοι, κι' ὁ πατέρας μου πῆγαινε τὸ ἀμάξι στὸ ἀγρόχτιμα ὁ παπποῦς μου φώναξε:

— Λοιπόν; Γύρισε ὁ ταξειδιώτης;

Οἱ γυναῖκες συνεννοήθηκαν μὲ τὸ βλέμμα.

— Ναί, ναί, ἦταν στῆς μητέρας του. Κοιμήσου. Μὴν ἀνησυχεῖς.

— Τόσο τὸ καλύτερο. Ἐγὼ τὸ φανταζόμουν, εἶπε.

Καὶ ἱκανοποιημένος γύρισε στὸ κρεβάτι του νὰ κοιμηθεῖ.

Τὴν ἴδια ἐξήγησῆ δώσαμε καὶ στοὺς χωριανούς.

Ἀποφασίσαμε νὰ περιμένουμε πρὶν γράψουμε στὴ μητέρα τοῦ φυγάδα, καὶ κρατήσαμε για τὸν ἑαυτό μας τὴν ἀνησυχία πού βάσταξε τρία ἀτέλειωτα μερόνυχτα. Βλέπω ἀκόμα τὸν πατέρα μου νὰ ξαναγυρίζει μὲ τὸ μουστάκι ὑγρὸ ἀπ' τὴ νύχτα καὶ νὰ συζητεῖ μὲ τὴ Μίγλη μὲ φωνὴ χαμηλὴ ἀνήσυχη καὶ θυμωμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI.

Χτυποῦν τὸ τζάμι.

Ἡ τέταρτη μέρα ἦταν μιὰ ἀπὸ τίς περὶ χρόνους κείνου τοῦ χειμῶνα. Πρῶτ', πρῶτ', ὅσοι ἔφτασαν πρῶτοι ζεσταίνονταν γλιστρώντας γύρω στὸ πηγάδι. Περιμέναν ν' ἀνάψει ἡ σόμπα στὸ σχολεῖο για νὰ τρέξουν μέσα.

Μαζεύομαστε κάμποσοι πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ περιμέναμε νὰρθοῦν οἱ ξενομερίτες. Ἐφταναν ἀκόμα θαμπωμένοι γιατί εἶχαν δὴ κρουσταλλιασμένα τοπεῖα,

παγωμένες λιμνούλες, και σύδεντρα απ' όπου πετάγονταν λαοί. Οί μπλουζες τους μύριζαν άχυρο και σταύλο κι' ή μυρωδιά τους έβάραινε την ατμόσφαιρα της τάξης όταν στριμώχονταν γύρω απ' την πυρωμένη σόμπα. Κείνο το πρωί ένας τους είχε κουβαλήσει σ' ένα καλάθι ένα κοννάβι παγωμένο ποῦχε ανακαλύψει στο δρόμο. Και προσπαθοῦσε θυμᾶμαι να κρεμάσει το μακρὸ κοκκαλιασμένο ζῶο απ' τὰ νύχια του στο στύλο τοῦ ὑπόστεγου.

Ἔστερ ἄρχισε τὸ βαρετὸ χειμωνιάτικο μάθημα.

Ἐν' ἀπότομο χτύπημα στο τζάμι κι' ὅλοι σηκώσαμε τὸ κεφάλι μας. Ὄρθιο κοντὰ στὴν πόρτα, εἶδαμε τὸ Μῶλν νὰ τινάζει πρὶν μπεί τὴν πάλχη ἀπὸ τὴ μπλοῦζα του, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά και σὰν θαμπωμένο.

Οἱ δυὸ μαθητὲς τοῦ θρανίου τοῦ πιὸ κοντινοῦ στὴν πόρτα πετάχτηκαν γιὰ νὰ τοῦ ἀνοίξουν. Ἔγινε στὴν εἴσοδο κάτι σὰ συμβούλιο ποῦ ἐμεῖς δὲ μπορέσαμε ν' ἀκούσουμε, κι' ὁ δραπέτης ἀποφάσισε νὰ μπεί στο σχολεῖο.

Ἡ πνοὴ τοῦ καθαροῦ ἀέρα φερμένη απ' τὴν ἔρημη αὐλὴ, τὰ κομματάκια τὸ ἄχυρο ποῦ βλέπαμε κολημένα στα ροῦχα τοῦ Μῶλν, τὸ ὕφος τοῦ κουρασμένου, τοῦ πεινασμένου μὰ ὠστόσο ἐκστατικοῦ ταξειδιώτη, ὅλ' αὐτὰ μᾶς ἔδωσαν ἕνα παραξένο αἰσθημα εὐχαρίστησης και περιέργειας.

Ὁ κ. Σερέλ εἶχε κατεβεί απ' τὸ μικρὸ γραφεῖο μὲ τὰ δυὸ σκαλιὰ απ' ὅπου μᾶς ὑπαγόρευε ὀρθογραφία, κι' ὁ Μῶλν πήγε κοντὰ του ἔχθρικός θυμᾶμαι πόσο τὸν εὔρισκα ὠραῖο κείνη τὴ στιγμή τὸ μεγάλο σύντροφο μ' ὅλο τὸ ἐξαντλημένο του ὕφος και τὰ μάτια του τὰ κοκκινισμένα απ' τὶς νυχτιῆς ποῦ σίγουρα εἶχε περάσει στο ὑπαιθρο.

Προχώρησε κατὰ τὴν ἔδρα και εἶπε μὲ τὸ σίγουρο τόνο ἐκείνοῦ ποῦ φέρνει μιὰ πληροφορία.

— Γύρισα κύριε !

— Τὸ βλέπω, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Σερέλ, κοιτάζοντάς τον μὲ περιέργεια. Πήγαινε νὰ καθήσεις στὴ θέση σου.

— Τὸ ἀγόρι γύρισε κατὰ μᾶς, μὲ τὴν πλάτη λίγο σκυφτὴ, χαμογελώντας κοροϊδευτικά ὅπως κάνουν οἱ μεγάλοι ἀπειθάρχητοι μαθητὲς ὅταν τοὺς τιμωροῦν. Καὶ πιάνοντας τὸ τραπέζι μὲ τὸ ἕνα του χέρι κάθισε σιγὰ σιγὰ στο κάθισμά του.

— Νὰ πάρεις τὸ βιβλίο ποῦ θὰ σοῦ πῶ, εἶπε ὁ δάσκαλος— ὅλα τὰ κεφάλια ἦταν γυρισμένα κατὰ τὸ Μῶλν— ὡς ποῦ νὰ τελειώσουν οἱ συμμαθητὲς σου τὴν ὀρθογραφία τους.

Και τὸ μάθημα ξανάρχισε σὰν πρῶτα. Κάπου κάπου ὁ Μῶλν γύριζε κατὰ μένα, ὕστερα κοιτάζε στα παράθυρα απ' ὅπου φαινόταν ὁ κῆπος ἄσπρος, χνουδωτός, ἀκίνητος και τὰ ἔρημα χωράφια ὅπου κατέβαινε ἔδῶ και ἐκεῖ κανένα κοράκι. Μέσα στὴν τάξη ἡ ζέστη ἦταν βαρειά κοντὰ στὴν πυρωμένη σόμπα. Ὁ σύντροφός μου στήριξε τὸ κεφάλι του μὲ τὰ χέρια του γιὰ νὰ διαβάσει.

Δυὸ φορὲς εἶδα τὰ βλέφαρά του νὰ κλείνουν κι' ἐνόμισα πῶς θ' ἀποκοιμιόταν.

— Νὰ πάω νὰ πλαγιῶσώ κύριε, εἶπε τέλος, μισοσηκώνοντας τὸ χέρι, ἔχω τρεῖς νύχτες νὰ κοιμηθῶ.

— Πήγαινε, εἶπε ὁ κ. Σερέλ θέλοντας πρῶτ' απ' ὅλα ν' ἀποφύγει τὸ ἐπεισόδιο.

Ὅλα τὰ κεφάλια σηκώθηκαν, κι' ὅλες οἱ πέννες σταμάτησαν στὸν ἀέρα. Καὶ τὸν κοιτούσαμε στενοχωρημένοι ποῦ ἔφηνε μὲ τὴν μπλοῦζα του τσαλακωμένη στὴ ράχη και τὰ παπούτσια του γεμάτα χῶματα.

Πῶς ἄργησε νὰ περάσει τὸ πρωῖνό ! Κατὰ τὸ μεσημέρι ἀκούσαμε κει πάνω στὴ σοφίτα τὸν ταξειδιώτη μας ποῦ τοιμαζόταν νὰ κατεβεί. Τὸν ξαναβροῖνα, τὴν ὦρα τοῦ φαγιοῦ, καθισμένο μπροστὰ στὴ φωτιὰ κοντὰ στοὺς σαστισμένους γέροντες. Ἐνῶ καθῶς χτυποῦσε δώδεκα οἱ μεγάλοι μαθητὲς και τ' ἄλλα παιδιὰ ποῦ βρίσκονταν στὴ χιονισμένη αὐλὴ περνοδιάβαιναν σὰ σκιῆς μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς τραπέζιας.

Ἀπὸ κείνο τὸ γεῦμα θυμᾶμαι μονάχα μιὰ βαθειὰ σιωπὴ και μιὰ μεγάλη στενοχώρια. Ὅλα ἦταν παγωμένα : Ὁ μουσαμᾶς στο δίχως τραπεζομάντηλο τρα-

πέζι, τὸ κροῦ κρασί στα ποτήρια, τὰ κόκκινα πλακάκια ὅπου ἀκουμποῦσαν τὰ πόδια μας. Γιὰ νὰ μὴν ἐπαναστατήσει ὁ δραπέτης ἀποφασίστηκε νὰ μὴν τὸν ρωτήσουμε τίποτα. Κι' ἐκεῖνος ἐπωφελήθηκε απ' τὴν ἀνακωχὴ γιὰ νὰ μὴ βγάλει μιλιὰ.

Μόλις τελειώσαμε τὸ φαί, πεταχτήκαμε στὴν αὐλὴ κι' οἱ δυὸ μας. Ἀπομνημεριατικὴ αὐλὴ σχολειοῦ κι' ὅπου τὰ τσόκαρα εἶχαν σηκώσει ὅλο τὸ χιόνι. . . αὐλὴ μουντζουρωμένη ὅπου στάζανε τὰ ὑπόστεγα απ' τὸ χιόνι ποῦ ἔλυωνε. . . αὐλὴ γεμάτη παιχνίδια και ξεφωνητά. Ὁ Μῶλν και γὼ τρέξαμε πλάι στα χίτρια μὰ δυὸ τρεῖς απ' τοὺς φίλους μας τῆς κωμόπολης ἄφισαν τὸ παιχνίδι τους κι' ἔτρεχαν κι' ὅλας κοντὰ μας φωνάζοντας χαρούμενα, τσαλαβουτώντας στὴ λάσπη μὲ τὰ τσόκαρά τους, μὲ τὰ χέρια τους στὶς τσέπες και μὲ τὰ κασκόλ λυμένα. Μὰ ὁ σύντροφός μου χώθηκε στὴ μεγάλη τάξη, ὅπου τὸν ἀκολούθησα, ξανάκλεισε τὴ τζαμόπορτα και πρόλαβε τὴν ἔφοδο τῶν ἄλλωνῶν ποῦ ἦρθαν ξωπίσω μας. Γίνηκε ἕνας θόρυβος καθάριος και βίαιος ἀπὸ τζάμια ποῦ τραντάζονταν και ἀπὸ τσόκαρα ποῦ κροτάλιζαν στο κατῶφλι. Ἐνα σπρόξιμο λύγισε τὸ συρτάκι ποῦ συγκρατοῦσε τὰ δυὸ φύλλα τῆς πόρτας. Μὰ ὁ Μῶλν, μὲ κίνδυνο νὰ πληγωθεῖ στο σπασμένο του κρῖκο, εἶχε κι' ὅλας γυρίσει τὸ μικρὸ κλειδὶ στὴν κλειδαριά. Ἦταν συνήθεια ἀνάμεσά μας νὰ λογαριάζουμε γιὰ πολὺ πειραχτικὸ ἕνα τέτοιο κάμωμα.

Τὸ καλοκαίρι ἐκεῖνοι ποῦ κλεινόntonτουσαν ἔτσι ἔξ' απ' τὴν πόρτα, τρέχανε γλήγορα στὸν κῆπο και συχνὰ κατάφεραν νὰ σκαρφαλώσουν ἀπὸ κανένα παράθυρο πρὶν προφτάσουμε νὰ τὰ κλείσουμε ὅλα.

Μὰ βρισκόμαστε στο Δεκέμβρη κι' ἦταν παντοῦ κατάκλειστα. Ἐσπρωξαν γιὰ λίγο μὲ τὶς πλάτες τους τὴν πόρτα, μᾶς φώναξαν κάμποσες βροσιῆς κι' ὕστερα γύρισαν τὶς πλάτες κι' ἔφυγαν ἕνας, ἕνας μὲ κατεβασμένο κεφάλι διορθώνοντας τὰ κασκόλ τους.

Μέσα στὴν τάξη ποῦ μύριζε κάστανο

και τσιπουρίτη, ἦταν μοναχὰ δυὸ καθαροίστρες ποῦ μετατόπιζαν τὰ τραπέζια, πῆγα κοντὰ στὴ σόμπα νὰ ζεσταθῶ ἐνῶ ὁ Ἀγουστίνο Μῶλν ἔφαχνε στὴν ἔδρα και στα θρανία. Σὲ λίγο ἀνακάλυψε ἕναν μικρὸν ἄτλαντα κι' ἄρχισε νὰ τὸν ἐξετάζει μὲ μεγάλη προσήλωση, ὀρθιος ἀπάνω στο ἀνάβαθρο μὲ τοὺς ἀγκῶνες στηριγμένους στὴν ἔδρα και μὲ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στα χέρια του.

Τοιμαζόμουνα νὰ πάω κοντὰ του. Ἦ ἀκουμποῦσα τὸ χέρι μου στὸν ὄμο του και σίγουρα θάχουμε μαζί ἀκολουθήσει στο χάρτη τὸ δρόμο ποῦ εἶχε κάνει, ὅταν ἄξαφνα ἡ πόρτα ποῦ συγκοινωνοῦσε μὲ τὴν τάξη τῶν μικρῶν ἀνοιξε διάπλατη ἀπὸ μιὰ δυνατὴ σπρωξιὰ κι' ὁ Ζασμὲν Ντελὸς μ' ἕνα ἀγόρι ντόπιο και δυὸ ξενοχωρίτες ξωπίσω του, ξεφάντωσε βγάζοντας μιὰ κραυγὴ θριάμβου. Κάποιο παράθυρο τῆς τάξης τῶν μικρῶν δὲ θάταν καλὰ κλεισμένο, θὰ τὸ σπρώξε και πηδήσανε ἀπὸ κει.

Ὁ Ζασμὲν Ντελὸς, ἂν κι' ἦταν μᾶλλον κοντὸς ἦταν ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους στο Ἀνώτερο Τμήμα. Ζήλευνε πάρα πολὺ τὸ Μῶλν μ' ὅλο ποῦ ἤθελε νὰ περῶ γιὰ φίλος του. Πρὶν ἔρθει ὁ οἰκότροφός μας, τοῦτος ὁ Ζασμὲν ἦταν ὁ κόκκορας στὴν τάξη. Εἶχε ἕνα μοῦτρο χλωμὸ και ἄνοστο και λάδωνε τὰ μαλλιὰ του. Μοναχογιὸς τῆς χήρας Ντελὸς, τῆς ταβερναρίσσας, μᾶς παραστάινε τὸν ἄντρα και ξανάλεγε καμαρώνοντας τὶς κουβέντες ποῦ ἄκουγε ἀπ' τοὺς παῖχτες τοῦ μιλλιάρδου κι' απ' τοὺς πελάτες τῆς ταβέρνας.

Μόλις μπῆκε, ὁ Μῶλν σήκωσε τὸ κεφάλι φουρκισμένος και φώναξε στ' ἀγόρια ποῦ σπρώχονταν γιὰ νὰ πᾶνε στὴ σόμπα, ὥστε δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ συχάσει ἕνα λεφτὸ δῶ μέσα :

Σὰ δὲ σ' ἄρεσε, ἔπρεπε νὰ μείνεις ἐκεῖ ποῦ ἦσουν, ἀποκρίθηκε ὁ Ζασμὲν Ντελὸς δίχως νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι, νοιώθοντας πῶς εἶχε και τοὺς ἄλλους μὲ τὸ μέρος του.

Φαντάζουμαι πῶς ὁ Μῶλν εἶχε φτάσει στο σημεῖο ἐκεῖνο τῆς κούρασης ὅπου ὁ θυμὸς φουντώνει και σὲ κυριεύει δίχως

νάξεις τή δύναμη νά τόν συγκροτήσεις. Έσύ, εἶπε, ἐνῶ ὀρθώνονται κι' ἔκλεινε τὸ βιβλίο, θά μοῦ κάνεις τή χάρη νά φύγεις ἀπό δῶ μέσα.

Ὁ ἄλλος χαμογέλασε κοροϊδευτικά.

Μπά! ἐφώνασε, θαρρεῖς πῶς ἐπειδή τῶσκασε τρεῖς μέρες θά μᾶς κάσεις στό σβέροχο τώρα;

Κι' ἀνακατώνοντας καί τοὺς ἄλλους στὸν κανυγᾶ:

Νάν τὸ ξέρεις, δὲ θά μᾶς βγάλει ἔξω ἢ ἀφεντιά σου. Μὰ ὁ Μῶλν τοῦχε κι' ὄλας ριχτεί. Ἀρχισε ἕνα γενικό σπρωξιδὶ ὅπου

μανίγια καί μπλουζες ξυλωθήκαν τρίζοντας. Μονάχα, ὁ Μαιοτέν, ἕνας ἀπ' τοὺς ἔξωχωρίτες πούχαν μπῆ μετὶ τὸ Ζασμέν μπῆκε στὴ μέση.

Ἄς τον χάσω! εἶπε ἀνοίγοντας τὰ ρουθούνια του καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι σὰν κριάρι.

Μ' ἐν' ἀπότομο σπρωξιμὸ ὁ Μῶλν τὸν πέταξε μετὰ τὰ χέρια ἀνοιχτά στὴ μέση τῆς τάξης ὕστερα ἀρπάζοντας μετὶ τὸ ἕνα χέρι τὸ Ντελοῦς ἀπ' τὸ λαιμὸ προσπάθησε μετὶ τὸ ἄλλο ν' ἀνοίξει τὴν πόρτα καὶ νὰ τὸν σπρωξεί ἔξω.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐρχόμενο)

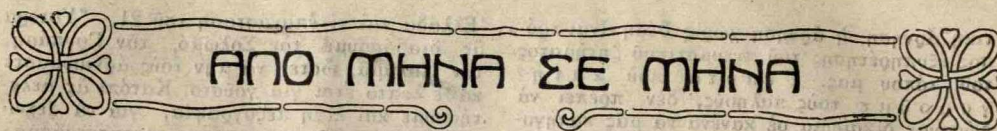
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΜΕΤΡΗΣΕ ΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΛΕΠΤΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ

Ὁ Γιάννης Λεωνίδα Παυλίδης εἶναι ἕνα παιδί 12 ἐτῶν. Δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω πεζό του, μετὰ τὴ βεβαιότητα ὅτι πρόκειται γιὰ ἕναν ἀληθινὸ αὐριανὸ συγγραφέα.

Κύρ Γιάννη τὸν λέγανε. Τοῦ ἄρεξε νὰ εἶναι πάντα μόνος. Ὅλη τὴ μέρα σχεδὸν γύριζε στὰ χωράφια. Τοῦ ἄρεξε ἡ φύση γι' αὐτὸ τοῦ ἄρεξε κι' ἡ ζωὴ. Ἐβλεπε τὴν ἀπέραντη πράσινη φύση καί τὴν ἔλεγε ζωὴ, κοίταζε ἕναν σταχτὸ ἔρημο βράχο καὶ τὸν ἔλεγε θάνατο. Καμιά φορά πού σκεφτόταν πῶς θά πεθάνει στεκόταν ἀγριεμένος ἀνάμεσα στὰ λειβάδια καὶ ἦταν ἔτοιμος ν' ἀντιμετωπίσει τὸν ἀόρατον αὐτὸν ἐχθρὸ πού ἐρχόταν νὰ τὸν ἀρπάξει ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ φύσι. Πότε πότε καθόταν καὶ μετροῦσε τοὺς χρόνους πού θά ζοῦσε ἀκόμα. Κάθε φορά ἔβαζε καὶ ἀπὸ ἕναν παραπάνω. Ὑστερα ἀπὸ πέντε ἔξη φορές εὔρισκε πῶς θά ζοῦσε πέντε ἢ ἕξη χρόνια παραπάνω καὶ χαϊρόταν γιατί βρῆκε, ὅπως νόμιζε, τὸν τρόπο πού θά τὸν ἔκανε νὰ ζήσει καὶ νὰ χαρεῖ τὴν ὁμορφιά, τοῦ κόσμου. Ἄλλὰ μόλις ἀντίκρυζε τὸν σταχτὸ ἐκεῖ-

νον βράχο ὄλες του οἱ ἐλπίδες διαλυόντουσαν. Μιά φορά σκέφτηκε νὰ μετρήσει τὶς μέρες πού θά ζοῦσε, μιὰ ἄλλη τὰ δευτερόλεπτα, καὶ τὰ μετρήσει. Ὁ ἰλιγγιῶδης ἀριθμὸς πού βρῆκε τὸν εὐχαριστοῦσε. Γύρναγε καὶ κοίταζε ἀπὸ τὸ παράθυρό του τὸν κόσμον καὶ ἔπειτα, γυρνώντας στὸ χαρτί, τοῦ ἔλεγε: Τόσο θά ζήσω, τόσο θά σὲ βλέπω καὶ χαϊρόταν. Ξαφνικά ἄκουσε τὸ μονότονον τικ τὰκ τοῦ ρολογιοῦ. Τοῦ φάνηκε πῶς κάθε χτύπος τοῦ λιγότευε τὸν ἀριθμὸ του. Γύρισε πρὸς τὸ παράθυρο καὶ ἄρχισε νὰ λέει κάτι λόγια χωρὶς σημασία. Ξαφνικά γύρισε πίσω καὶ ὤρμησε στὸ ρολόγι. Τὸ ἄλλο πρωὶ βρῆκαν τὸν κύρ Γιάννη πεθαμένο ἀπὸ συγκοπή. Πιὸ ἐκεῖ ἦταν σπασμένο ἕνα ρολόγι. Πάνω στὸ τραπέζι ἦταν ἕνα χαρτί μ' ἕναν μυθῶδη ἀριθμὸν.

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ

Μετὰ τὸ 80 τῆς τεύχος ἡ «Νεανικὴ Φωνή» ἀρχίζει μιὰ καινούργια περίοδο ζωῆς καὶ δράσης. Μέχρι τὰ σήμερα, στὴν ὀχτάμηνη ζωὴ τῆς ἡ «Νεανικὴ Φωνή» δὲν μπόρεσε νὰ προσφέρει ὅτι ἔπρεπε στὴ νεότητι κι' οὔτε εἶχε ἀκολουθήσει σωστὸ δρόμον ἀγῶνα καὶ δράσης. Εἴμαστε νέοι καὶ πρέπει νὰ μᾶς διακρίνουν κυρίως τρία προσόντα, ἡ εὐλικριεῖα, ἡ ἀντικειμενικότητα καὶ ἡ αὐτοκριτική. Αὐτὰ τὰ τρία πράγματα εἶναι ἐκεῖνα πού θά μᾶς δείξουν τὸν πραγματικὸ δρόμον τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς φετικῆς προσφορᾶς στὸν πανανθρώπινον ἀγῶνα γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀνύψωση.

Ὅμως ὅτι ἀφήνουμε πίσω μᾶς—ἡ ὀχτάμηνη αὐτὴ δράση—εἶναι ἕνα παρελθόν.

Παρελθὸν μετὰ τὰ λίγα καλά του σημεῖα καὶ μετὰ τὰ πιὸ πολλὰ ἄσημά του σημεῖα. Ὅμως ξέρουμε κι' ἀναλαμβάνουμε μετὰ θάρρος τὴ σκεπτικὴ τῆς κάθε μᾶς πράξης καὶ τὰ ἐπακόλουθα κάθε μᾶς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας. Ὁ λαθεμένος δρόμος πού ἡ «Νεανικὴ Φωνή» ἀκολούθησε ὀφείλεται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος στὴ σχετικὴ ἀπειρία τῶν νέων καὶ στὴ δυσπιστία καὶ στὴν ἐχθρότητα πού οἱ μεγάλοι καὶ οἱ κλίκες τοὺς μᾶς ἔδειξαν. Γι' αὐτὸ, ἀκόμα μιὰ φορά τὸ φωνάζουμε ἀπὸ τοῦτο τὸ χαρτί, ἂν καὶ μεῖς συναιστανόμαστε σφάλματα καὶ βιαστικὲς ἐνέργειες πού διαπράξαμε, δὲν παύουμε νὰ αἰσθανόμαστε βαθειὰ τὴν ἐγκρίσιν τῶν μεγάλων. Μᾶς ἄφσαν οὐδέ τέτοιες κρίσιμες στιγμὲς ἀκαθοδηγητους, χωρὶς νὰ φροντίσουν νὰ δώσουν μιὰ σωστὴ κατεύθυνση καὶ διεξόδο στὸν ἐνθουσιασμὸ μᾶς. Κι' ἔτσι τὰ ἀποτελέσματα εἶναι θλιβερά. Ἐνῶ ὑπάρχουν ὄλες οἱ προοπτικὲς γιὰ μιὰ δημιουργία νέων συγκροτημένων, μετὰ σωστοὺς σκοποὺς καὶ γενεὲς πνευματικὲς καὶ αγωνιστικὲς βάσεις, βλέπουμε τὸ ἀντίθετο.

Ἡ ζωτικότητα καὶ ἡ δύναμη τῆς νεότητος σκορπιέται ἀσυλλόγιστα, χωρὶς σύστημα καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Δεκάδες περιοδικῶν βγαίνουν, χιλιάδες βιβλίων, καὶ ὄλα αὐτὰ ἀπὸ νέους. Ὅμως πόσα ἀπ' αὐτὰ ἀξίζουν; Πόσα ἀπ' αὐτὰ ἔχουν μέσα τοὺς τὸ σπέρμα τῆς πραγματικῆς δημιουργίας; Ἐλάχιστα. Ὅλος ὁ ἄλλος ὄγκος εἶναι λόγια καὶ μόνο λόγια. Στόμφοι, ὀρατές φράσεις καὶ ὑποσχέσεις καὶ ἀποτελέσματα πούλῳ μέτρα.

Σήμερα τὰ τρία τέταρτα τῶν νέων μᾶς νομίζουν ὅτι εἶναι ποιητὲς καὶ διηγηματογρά-

φοι. Γράφουν ἀπὸ μῶδα, γράφουν ἀπὸ μίμηση, ἀπὸ φιλοτιμία, ἐλάχιστοι δὲως γράφουν γιὰ τὴν πραγματικὰ αἰστανθῆσαν τὴν ἀνάγκη, γιὰ τὴν ἀπὸ μέσα τοὺς ἀνάβλυσσε ἀυθόρμητος ἔστω κι' ἕνας στίχος ἔστω καὶ μιὰ φράση. Καὶ ἔτσι γεμίζουμε ἐκατοντάδες τυπογραφικὰ μὲ πράγματα χωρὶς λόγον ὕπαρξης, χωρὶς οὐσία καὶ στόχασιν.

Εἶναι βέβαιο ὅτι τὰ παραπάνω λόγια καὶ αὐτὰ πού θ' ἀκολουθήσουν θά ξαφνιασουν καὶ τοὺς φίλους μᾶς καὶ τοὺς ἐπικριτὲς μᾶς. Πολλοὶ θά νομίσουν ὅτι ἡ «Νεανικὴ Φωνή» προδίδει τὸν ἀρχικὸν σκοπὸν, κι' ὅτι ἀγγιέται τοὺς νέους. Ὅμως ὄχι. Ἀπὸ τὸν ἀρχικὸν μᾶς σκοπὸν δὲν παρεκκλίνουμε ποτέ. Θέλουμε νὰ προσφέρουμε στὴν ἑλληνικὴ νεότητι ὅ,τι μπορούμε περισσότερον. Θέλουμε νὰ συνεργαστοῦμε μ' ὄλους τοὺς νέους γιὰ νὰ πάροουμε μιὰ θέση συγκεκριμένη ἀπέναντι στὴ ζωὴ καὶ στὰ αἰτήματά τῆς. Θέλουμε νὰ δημιουργήσουμε ἀνθρώπους συγκροτημένους, μετὰ στόχασιν καὶ ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος. Καὶ αὐτὲς μᾶς οἱ ἐπιθυμίες καὶ ἡ μέχρι τὰ σήμερα παρατήρησις μᾶς τῆς λογοτεχνικῆς μᾶς ζωῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς κίνησις τῶν νέων μέσα στὰ διάφορα ἀντιμαχόμενα ρεύματα σχολῶν καὶ ἰδεολογιῶν, μᾶς ἐπιβάλλουν νὰ γίνουμε πολὺ αὐστηροὶ, πρῶτα πρῶτα μετὰ τὸν ἑαυτὸ μᾶς κι' ὕστερα μετὰ τοὺς συνοδοιπόρους μᾶς. Ὡς τὰ τώρα κινήθηκαμε χωρὶς καθωρισμένη κατεύθυνση, χωρὶς σαφῆ ἐπίγνωση τοῦ ἔργου μᾶς καὶ τῶν δυσκολιῶν του. Ὅμως ὁ χρόνος καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσις μᾶς, μᾶς διδάξανε πῶς ἀκολουθοῦμε σφαλερῶς καὶ ἐπικίνδυνον δρόμον. Ὁ κίνδυνος τῆς διάλυσης, καὶ τῆς μὴ ἀπόδοσης τῆς προεπιμένης προσφορᾶς στὴ ζωὴ καὶ στὴν κοινωνία, εἶναι ἀμεσος. Ζοῦμε χρόνια ἐπικὰ καὶ ἡρωϊκὰ πού χρειάζονται ἀμεση καὶ οὐσιαστικὴ ἀντιμετώπισιν. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἡ αὐτοσυγκέντρωση, ἡ μελέτη, ἡ στόχασιν, ἡ διαλυτικὴ κριτικὴ θεμάτων καὶ ζωῆς. Ἐπιβάλλεται τὴν τὸν μεγαλύτερον βασάνισμα, ἡ πιὸ ἐντατικὴ καλλιέργεια τοῦ ἑαυτοῦ μᾶς. Δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεθα μὲ πράγματα εὐκόλα καὶ φτηνὰ. Δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουμε τὸν ἑαυτὸ μᾶς νὰ παρασύρουμε οὐδὲν ὀρατὰ ταξίδια μυθικῆς φαντασίας, οὔτε πρέπει νὰ θεωροῦμε πνευματικὴ προσφορὰ πέντε δέκα στίχους πού γράφουμε, εἴτε ἀπὸ σνομπισμό, εἴτε ἀπὸ ρουτίνα. Δὲν θά πρέπει νὰ εἴμαστε αὐστηροὶ γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ ἐπιεικεῖς γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς. Οὔτε ἄλλοι ἢ συστημα-

τικῆ ἄρνηση, ἡ ἄρνηση χωρὶς θέση εἶναι τρόπος ἐξυπηρετήσεως τοῦ πνευματικοῦ ζητήματος τοῦ τόπου μας. Γιὰ αὐτὰ πού κατηγόροϋμε τοὺς παλούς, δὲν πρέπει νὰ δώσουμε δικαίωμα σὲ κανένα νὰ μᾶς κατηγορήσει. Ἔτσι καὶ οἱ περασμένες γενιές ἐπειδὴ δὲν εἶχαν στόχωση καὶ βαθύτητα στὶς πράξεις τους, κι' ἐπειδὴ δὲν ἀγωνιστήκανε σοβαρὰ γιὰ τὰ αἰτήματά τους ἔφτασαν στὸ σημεῖο τῆς διάλυσης μ' ὅλο πού δὲν εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ φοβερὴ σημερινὴ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάσταση.

Γιαυτὸ πρέπει νὰ διαλέξουμε μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ περίσκεψη τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας μας. Οἱ αἰώνιες πνευματικὲς ἀξίες, οἱ δυναμικὲς μορφὲς τῆς ζωῆς καὶ τῆς Τέχνης μᾶς περιμένουν γιὰ νὰ τὶς ἀγκαλιάσουμε καὶ γιὰ νὰ τὶς ἀποδώσομε ἐστὶν ἀνθρωπότητα. Πρέπει μὲ τὰ μούτρα νὰ ριχτοῦμε στὴ γόνιμη πνευματικὴ δημιουργία καὶ αὐτὴ εἶναι, ἡ ἀκριβολογῆμὲνη καὶ σαφὴς κατανόηση τῶν αἰώνιων πνευματικῶν ἀξιῶν. Ἄγνοοῦμε τὸν Παλαμᾶ, τὸν Καβάφη, τὸν Σικελιανό, τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τοσοῦς ἄλλους καὶ ἔχουμε τὴν ἀπαιτήση νὰ ρυθμίσουμε τὴ σύγχρονη πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας. Ἄγνοοῦμε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ποιητὲς συγγραφεῖς καὶ φιλόσοφους σὲ σημεῖο πού οἱ ξένοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα, Γερμανοὶ, Γάλλοι κλπ, νὰ μᾶς διδάσκουν τὴν ἀρχαία μας γλῶσσα, τὴ φιλοσοφία μας καὶ τὴν τέχνη μας. Καὶ ἐμεῖς, ντυμένοι στὸν φανταχτερό μαντύα τῆς ἀξίας τῶν προγόνων μας καὶ λαμπυρίζοντες ἀπὸ τὴν πρόσφατὴ ἐποποιία τοῦ 21 παριστάνουμε τὸν σπουδαῖο, χωρίς τὴν πραγματικὴ νάχουμε δώσει τίποτα. Ἡ παράδοσις γιὰ μᾶς εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα κι' αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐλαφρότητα καὶ στὴν πλημμελὴ πνευματικὴ μας συγκρότηση. Ὅμως εἶναι καιρὸς πιά νὰ συνέλθουμε. Ὑπάρχουν ὅλες οἱ προοπτικὲς καὶ οἱ ἐνδείξεις ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ νεότης τοῦ 1910-44 εἶναι σὲ θέση νὰ ὑψώσει τὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα, πνευματικὰ, ὕληκα, καὶ κοινωνικὰ ἐκεῖ πού τῆς ἀρμόζει. Τὰ τρία φριχτά χρόνια πού περάσαμε 1941-1944 μᾶς χαλυβδῶσανε τὴν ψυχὴ καὶ τὴν πίστη. Τώρα χρειάζεται ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἐπίπονη μελέτη. Καὶ πρὸ παντὸς χρειάζεται νὰ συνηθίσουμε νὰ μὴ τρεπόμαστε πρὸς τὸ εὐκόλο. Οὔτε νὰ νομίζουμε ὅτι ἡ δόξα τῆς τυπογραφικῆς μελάνης εἶναι τὸ πᾶν.

Μόνον εἶτσι θὰ δημιουργήσουμε τοὺς ἐαυτοὺς μας ἀξιους κι' ἰκανοὺς νὰ ρυθμίσουν αὐριο τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας μας. Πρὶν πιάσουμε τὴν πέννα γιὰ νὰ γράψουμε ποιήματα ἄς διαβάσουμε καλύτερα τὰ φτωχὰ καὶ περιφρονητὰ γυμνασιακά μαθήματα, ὥστε νὰ γάρουμε μιὰ ἀμυδρὴ ιδέα τί εἶναι Ἀρχαία

Ἑλλάδα καὶ τί ἐπανάσταση τοῦ 21. Ὑστερα ἄς διαβάσουμε τὸν Σολωμό, τὸν Γρυπάρη, τὸν Παλαμᾶ, ὥστε νὰ μὴν τοὺς ἀρνούμαστε κάθε λεπτὸ ἔτσι γιὰ γούστο. Κατόπι ἄς μελετήσουμε καὶ λίγη πεζογραφία, γιὰ νὰ ξεχωρίζουμε τὰ νόθα νεομοντέρνα κατασκευάσματα μερικῶν, κατόπι ἄς διαβάσουμε φιλοσοφία κι' αἰσθητικὴ γιὰ νὰ μὴν πειθόμαστε στὰ σοφιστικὰ κηρύγματα τοῦ κάθε τυχόντα κήρυκα. Κι' ἀφοῦ ἔτσι προετοιμάσουμε τὸν ἑαυτό μας ὕστερα ὅσοι εἶναι ποιητὲς θὰ ξεπηδήσουν—γιατί ἐνας ἀληθινὸς ποιητὴς δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ χαθεῖ. Ὅμως θὰ δοῦμε ὅτι οἱ πολλοὲς χιλιάδες Νεοέλληνες ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς—ἐργάτες τῆς προχειρολογίας— θὰ ἐλαττωθοῦν σὲ ἀφάνταστο βαθμὸ καὶ θὰ μείνουν οἱ ἀληθινοί, οἱ γνήσιοι τεχνίτες τοῦ λόγου. Ἄν ρίξει κανεὶς μιὰ ματιά σήμερον στὰ κυκλοφοροῦντα νεανικά περιοδικὰ θὰ δεῖ πὺς σχεδὸν ὅλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ διηγήματα καὶ ποιήματα καὶ προχειροκριτικὰ. Οὔτε ἓνα σοβαρὸ δοκίμιον μιὰ καλῆ μελέτης. Μήπως ἐξαντληθῆκανε τὰ θέματα; Ὅχι. Ἡ ἐλλείψη δοκιμίων καὶ σοβαρῶν ἐργασιῶν πού ἀπαιτοῦν χρόνον καὶ μόχθον, δείχνουν καθαρὰ τὴν πνευματικὴ ἀνεπάρκειά μας καὶ τὴν ὀσφί μας πρὸς τὸ εὐκόλο, τὸ ἐντυπωσιακόν. Αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει ν' ἀποφύγουμε, γιατί ἀλλοιώτικα θὰ διασπαστοῦμε πνευματικὰ καὶ τότες θὰ εἴμαστε καταδικασμένοι σὲ μιὰ πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ κατώτερη ζωὴ.

Τὸ σημερινὸ αὐτὸ σημεῖωμα εἶχε σὰν σκοπὸν τὸν νὰ ξεκαθαρίσει τὴ θέση τῆς «Νεανικῆς Φωνῆς» ἀπέναντι τῶν νέων πού μέχρι τώρα τὴν ἐνίσχυσαν ἐστὶν ὀχτάμηνη ζωὴ τῆς καὶ νὰ θέσει τὶς βάσεις μιᾶς καινούργιας κατεύθυνσης καὶ ἐνὸς ἐντελῶς διαφορετικοῦ τρόπου δράσης. Θέλουμε νὰ συνενώσουμε τοὺς νέους σὲ μιὰ ἐνιαῖα δράση πνευματικὴ ὅχι ὁμως σκοτισμένη κι' ἀκαθόριστη. Δὲν θέλουμε νὰ γίνουμε ὁ χῶρος τῆς δημοσίευσης διηγημάτων καὶ ποιημάτων καὶ προχειρολογίων. Θέλουμε νὰ ἔχουμε τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς ἐλέγχου ἐστὶν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας γι' αὐτὸ πρέπει καὶ μεις νὰ παρουσιαστοῦμε μὲ ἀνάλογη προσφορά καὶ δυναμικότητα. Θὰ εἴμαστε ἀσθηροὶ πολὺ καὶ ἀπόλυτα ἀντικειμενικοὶ ἐστὶν κρίση μας γιατί δὲν εἴμαστε πιά παιδιὰ δεκαπεντάχρονα.

Ἡ καινοὐργία περιόδου ἡς καὶ δρᾶσης τοῦ περιοδικοῦ μας πρέπει νὰ μᾶς βρεῖ συνεπεῖς πρὸς τοὺς ἐαυτοὺς μας καὶ πρὸς τὶς υποχρεώσεις μας, πού ἐννοιοῦν τὸσο σοβαρὰς καὶ μεγάλας. Ἡ «Νεανικὴ Φωνή» τὸν μόνον θὰ ἔχει λόγον ὑπαρξῆς, ὅταν ἀγωνιστεῖ πραγματικὰ γιὰ ἓνα καλύτερον αὐριο.

T. K.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗ

Ὁ νέος ποιητὴς κ. Φοῖβος Δέλφης σ' ἓνα ἄρθρον πού δημοσιεύεται στὸ τελευταῖο τεῦχος τῶν «Εὐβοϊκῶν Γραμμάτων» μᾶς μιλάει γιὰ τὸν «Σικελιανὸ καὶ τὸ Χάος». Στις λίγες γραμμὲς αὐτοῦ μας τοῦ σημειώματος βέβαια δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ κάνουμε ἐχτενὴ κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ (οὔτε βέβαια καὶ ἡ κριτικὴ αὐτὴ εἶναι τόσο εὐκόλο πρᾶγμα). Ὅμως τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ἀρθροῦ, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τὴν ἐμπάθεια, τοῦ κ. Δέλφη εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν κρίνουμε μὲ τὴν προεπιβεβλημένη ἀσθηρότητα. Δὲν μπορεῖ κανεὶς ἔτσι ἐπειδὴ τοῦ κάπνισος, νὰ καταρρίπτει ἀξίες καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ μᾶς ἀποδείξει τὰ λεγόμενά του. Ὁ Παλαμᾶς (κατὰ τὴ γνώμη τοῦ κ. Δέλφη) ποιητὴς παρακμῆς, ὁ Καβάφης τὸ ἴδιο, ὁ Σικελιανὸς στομφώδης καὶ λογάς καὶ τίποτα περισσότερο. Τότε τί ἔμεινε ἐστὶν Νεοελληνικὴ ποίηση; Καλὰ πού ὁ κ. Δέλφης ἄφησε ἀκριτοὺς τὸν Σολωμό καὶ τὸν Γρυπάρη καὶ ἔτσι παρηγοροῦμεθα. Εἶναι ἀπολύτως ἀληθὲς τὸ φαινόμενον αὐτὸ πού παρατηρεῖται ὄχι μόνον ἐπὶ τὸν τόπον μας. Ὁ καθένας πιάνει γράφει ἄρθρα καὶ ἀρθρίδια γεμάτα ἀμορφωσιά, ἄγνοια κι' ἐμπάθεια, καὶ ἀπειλεῖ (π.χ. ὁ κ. Δέλφης μὲ τὰ φυσεκλίκια του) καὶ καταρρίπτει χωρὶς τουλάχιστον αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ προσφέρει τίποτα τὸ θετικόν κι' οὐσιαστικόν ἐπὶ τὸ Νεοελληνικὸν πνεῦμα. Καὶ τὸ εἶπαμε χίλιες φορὲς πὺς ἀρνησῆ χωρὶς θέση, διαλυτικὴ κριτικὴ χωρὶς σύνθεσιν εἶναι δείγματα ἄγνοιας, εἶναι μιὰ τρύπα στὸ νερό. Καὶ τουλάχιστον νᾶχε καὶ καμιὰ λογικὴ συνέπεια στὸ ἄρθρον τοῦ κ. Δέλφη! Ἐνῶ θέλει νὰ κριτικάρῃ τὸν Σικελιανόν ἐπὶ μισόν ἄρθρον τὰ βάζει μὲ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Καβάφη καὶ ... ἀερολογεῖ. Δεῖ πὺς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔνοιωσαν καμιὰ ἀνησυχία νὰ τοὺς δονεῖ, νὰ τοὺς συγκλονίσει καὶ πὺς δὲν ἐξέφρασαν τὴν ἀποχὴ τους, πὺς, πὺς...

Λησμονεῖ τὸν «Δωδεκάλογο» ὁ κ. Δέλφης. Ἡ μήπως ἡ φιλοσοφικὴ ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ εἶναι εὐτελες πνευματικὸ πρόϊον. Ἀσφαλῶς δὲν φταίει ὁ Σικελιανὸς ἀν' ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ κατάρτισις τοῦ κ. Δέλφη εἶναι μικρὰς δυναμικότητος. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Δέλφης στὸ ἄρθρον τοῦ φάσκει καὶ ἀντιφάσκει. Ἀναγνωρίζει μιὰ πὺς ὁ Σικελιανὸς εἶναι ρωμα

λέος ποιητὴς καὶ ἀμέσως παρακάτω λέει πὺς ἀδυνατεῖ νὰ δώσει μορφὴ στὰ ποιήματά του. Κι' ἐνῶ πάλι κατόπι τοῦ ἀναγνωρίζει ἄλλα ποιητικὰ προτερήματα στὸ τέλος καταλήγει στὸ βαθυστόχαστον!! συμπέρασμα ὅτι ὁ Σικελιανὸς δὲν εἶναι ποιητὴς. Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ μᾶς παρουσιάζει τὸν Σικελιανόν ὡς ἓνα φαινομενικόν καὶ στομφώδην λογά, πού ἄγνοε τὸν κόσμον τῆς ἐποχῆς τοῦ καὶ γυρίζει πίσω ἐπὶ τὴν Ἀρχαίότητα καὶ κατὰ συνέπεια ἀφοῦ ὁ ποιητὴς γυρίζει πίσω τοῦ καὶ κεντράζει, πὺς εἶναι μισοπροσοδετικὸς καὶ δὲν νοιώθει τὴν ἐποχὴν του. Ἡ σύγκρισσις πού ἔγινε μέσα στὸ μυαλό τοῦ κ. Δέλφη εἶναι φανερὴ. Ὅμως μπορεῖ ὁ κ. Δέλφης νὰ μᾶς πει ἓνα ποιητὴ ἔξω ἀπ' τὸ Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ καὶ κανένα δὺ ἄλλους πού νὰ δονήθησαν ἀπὸ συγκλονιστικὲς ἀνησυχίες. Καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς νεώτερους ποιητὲς ὑπάρχει κανεὶς πού νὰ ζεῖ τὴν ἐποχὴν μας; (ὅπως ἐννοεῖ τὸ ζήσιμο καὶ τὴν κατανόησιν ὁ κ. Δέλφης). Οὔτε ἀπὸ τοὺς ποιητὲς τῆς νέας ποιήσεως οὔτε ἀπὸ τοὺς ποιητὲς τῆς παράδοσης ὑπάρχει κανεὶς ἐχτὸς τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Κάλβου, τοῦ Καβάφη, τοῦ Σικελιανοῦ, τοῦ Καζαντζάκη. Ὅμως αὐτοὺς σχεδὸν ὅλους τοὺς ἀρνιέται ὁ κ. Δέλφης καὶ μάλιστα καὶ πολὺ ἀπελθὴ τρόπο. Τέλος πάντων φαίνεται ὅτι περνᾶμε κρίσιμες, πολὺ κρίσιμες στιγμὲς. Ἐχουμε ἐλάχιστες πνευματικὲς ἀξίες καὶ θέλουμε κι' αὐτὲς νὰ τὶς ἀγνοήσουμε. Στὴ τόσο ἀντιπονητικὴ ἐποχὴν μας βρίζουμε τὸν Σικελιανόν καὶ ποῖον νὰ δεχτοῦμε γιὰ γνήσιον ποιητὴ. Ἀς μᾶς τὸ πει αὐτὸ ὁ κ. Δέλφης.

Ὅμως μᾶς ἀρέσουν οἱ ἀσκοπεῖς καὶ γελοῖες κριτικὲς καὶ ὡς ἀποτελέσματα εἶναι νὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσίευσης τὰ πιδ ἀλλοπρόσβαλλα πράγματα. Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι πὺς ὁ κ. Φοῖβος Δέλφης ὅτι γράφει τὸ γράφει ἔξ ὀνόματος τῶν νέων. Σ' αὐτὸ δχι. Πᾶσι πολὺ. Ἄν οἱ νέοι σκέπτονται, κρίνουν καὶ ἐκφράζονται ὅπως ὁ κ. Δέλφης, χρειάζονται θερμὰ συλλυπητήρια. Ὅμως ἐμεῖς ξέρουμε διὰ τὴν ὀψοῖα τοῦ κ. Δέλφη εἶναι ἀπόψεις χρεωκοπημένες καὶ ὅτι πολὺ λίγο ἀντιπροσωπεύουν τὶς πραγματικὲς γνώμες τῶν νέων. Ὅσο γιὰ τὸ πολεμικὸ μένος πού ἐκφράζεται τόσο γλαφυρὰ στὶς τελευταῖες γραμμὲς τοῦ ἀρθροῦ τοῦ κ. Δέλφη δὲν ξαίρουμε τί νὰ ποῦμε. Ἴσως νὰ τὸν παρέσυρε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

T. K.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. Β. ΛΑΟΥΡΔΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΗΣ «ΑΙΟΛΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Στο 2ο τεύχος των «Φιλ. Χρονικών» ο κ. Β. Λαούρδας δημοσίευσε μία κριτική για την «Αιολική Γη», που όμως τόσο για το ύφος της (άλλοι λένε *ήθος*) όσο και για τις γνώμες της, προκάλεσε μεγάλο αναβρασμό και προξένησε την πιο κακή εντύπωση στους λογοτεχνικούς μας κύκλους. Πλήθος απαντήσεις για το άρθρο του κ. Λαούρδα δημοσιευθήκαν σε πολλά περιοδικά κι' εφημερίδες, που όμως—αυτό είναι μία αλήθεια—δεν πραγματευόταν τις απόψεις του κ. Λαούρδα αλλά τη βιαιότητα του ύφους του. Και το χειρότερο, οι απαντήσεις αυτές ήταν γραμμένες σ' ένα ύφος καθόλου ευγενικό και προεπιλεγμένο. Κι' αυτό το σημειώνουμε, γιατί νομίζουμε ότι είναι απαραίτητο σε έναν που θέλει να στηλιτεύσει και να καρίσει την αγένεια και την έλλειψη ήθους, να είναι πρώτος αυτός απόλυτα ευγενικός και συγκαταληκτός στις εκφράσεις του. Ο αγαπητός κ. Λαούρδας παραπονήθηκε γι' αυτό—κι' αυτό του τὰ παράπονα περιέχουν και μία πρόκληση—ότι κανένας από τους επικριτές του δεν καταπιάστηκε με τὰ λεγόμενά του και κανένας δεν άντεκρουσε τὰ επιχειρήματά του. Για τούτο και μεις ύστερα από παρέλευση τριών μηνών περίπου ξαναφέρνουμε το ζήτημα στην επικαιρότητα, με μοναδικό σκοπό την πιο αντικειμενική εξέταση της κριτικής του κ. Β. Λαούρδα και την διατύπωση των *πολλών* κι' *ουσιαστικών* απαντήσεων στις απόψεις του. Τα όσα θα ακολουθήσουν είναι γραμμένα με την καλύτερη πρόθεση και για τόν κριτικό, αλλά και για τόν βιβλίο που τόσο ολοκληρωτικά ἀνήθηξε κι' είναι μία απάντηση *αποκλειστική* μόνο σ' όσα εκείνος δογματίσει. Για την επιτυχία του σκοπού μας θα καταφύγουμε σε μία κριτική της κριτικής, έργο βαρύ βέβαια και δύσκολο, αλλά αναγκαίο για την αποκατάσταση των πραγμάτων και των αξιών, που αυτά αντιπροσωπεύουν.

Ο κ. Λαούρδας αρχίζει έτσι: «Όταν ύστερα από τρεις χιλιάδες χρόνια ιστορικής παρουσίας, ξεριζώνεται με τόν πιο άγριο τρόπο ένας λαός από τὰ χώματά του, η μόνη αξία πράξη του πνευματικού ανθρώπου που έζησε στη γη εκείνη και πόνεσε τόν πόνο της καταστροφής, είναι να ύψώσει άθνατο μνημείο στις ψυχές των μεταγενεστέρων, τις ήθικες αξίες της γης του».

Κι' είναι η άξιοματική αυτή άρχη *τέτοια που πρέπει, όπως την θέλαμε κι' εμείς*, όπως κι' εμείς θα τη γράφαμε, τέτοια όπως και ο κ. Βενέζης ασφαλώς θα τη δέχτηκε σάν αλήθεια, αφού κι' αυτός δεν έκανε τίποτ' άλλο μέχρι τώρα στα βιβλία του, παρά να προσ-

παθεί ν' ανυψώσει με τόν δικό του τρόπο ένα παντοεινόν μνημείο στις εσώτατες ήθικες αξίες τών ανθρώπων της πατρίδας του. Βέβαια η Εὐαγγελική σχολή, οι κρυπτοχριστιανοί, οι δεσποτάδες κι' ό,τι άλλο ο κ. Λαούρδας αναφέρει είν' άριστα θέματα για βιβλία που αφορούν τόν Έλληνισμό της Ανατολής, όμως ως μη ξεχνάμε ότι ο κ. Βενέζης δεν είναι συγγραφέας ιστορικών μνηστορημάτων, αλλά ψυχολογικών με πλούσιο όμως ήθογραφικό στοιχείο που τόν κάνει να είναι ο γνήσιος ιστορικός τού τόπου του και της φυλής του. Έξ' άλλου και οι κρυπτοχριστιανοί και η Εὐαγγελική σχολή, δε θαύριζαν τη δικαιοσύνη τους με τόν να περιέχονται σ' ένα βιβλίο όπως η «Αιολική Γη» γιατί θ' άποτελοῦσαν μία παραφροσύνη για τόν γενικό πνεῦμα τού βιβλίου και θ' ανάγκαζαν τόν συγγραφέα να προδώσει τόν άρχικό του σκοπό και να περιοριστεί σε στενώτερα όρια που αυτόματα θα δημιουργούντο. Οι κρυπτοχριστιανοί, η Εὐαγγελική σχολή που μäs είναι τόσο γνωστά από τήν ιστορική μελέτη είναι θέματα που άνήκουν αυστηρά στήν κύκλο της ιστορίας και που έχουν ύμνηθει από τόν λαϊκό τραγούδι κατά τόν καλύτερο τρόπο και που άκριβώς είναι τὰ θαυμαστά δημιουργήματα κι' άποτελέσματα ανθρώπων τέτοιων, όπως άκριβώς ο κ. Βενέζης μäs τους περιγράφει. Συνεπώς τόν ότι ο συγγραφέας δεν μεταχειρίστηκε τόν Α υλικόν για τόν βιβλίο του αλλά τόν Β γιατί έτσι νόμισε αυτός καλύτερα δεν σημαίνει ότι πρόδωσε τόν σκοπό του και τόν προορισμό του. Όλοι οι ήρωες τού κ. Βενέζη ζούν κι' άναντιένουν γνήσια Έλληνικά. Ο Γιαννακό-Μπιμπέλας—ο ολοκληρωμένος αυτός άνθρωπος—ο Αντώνης Παγίδας με τήν άντρωσύνη του, είναι η γνήσια και δυναμική ελληνική ψυχή που μάχεται τήν αλογία και τήν άμορφία της Ανατολής. Είναι *δικοί* μäs άνθρωποι *δικές* μäs δυνάμεις.

Τους νοιώθουμε, τους αγαπάμε, κι' αυτό είν' άρχετό για να πιστοποιήσε τήν ελληνικότητά τους. Ο κ. Λαούρδας διαρκώς επιμένει ότι η «Αιολική Γη» είναι «μία νοσταλγική αναδρομή χωρίς κανένα ιδανικό σε χώρους άπολύτως ιδιωτικούς...» ότι είναι ένα καθαρά υποκειμενικό έργο χωρίς βαθύτερο λόγο ύπαρξης. Τόν ότι ο συγγραφέας νοσταλγεί τήν πατρίδα του σάν κάτι αποκλειστικά δικό του, ξενίζει τόν κ. Λαούρδα. Όμως πώς φαντάζεται ο αγαπητός κριτικός ότι μπορεί κανείς να νοσταλγήσει τήν πατρίδα του και να μäs ιστορήσει τις μεγάλες ήθικες αξίες της, αν όχι θεωρώντας τήν κι' αυτή κι' αυτές σάν κάτι δικό του, σάν ένα κομμάτι της ψυ-

χής του, τού έαυτού του, της ζωής του, τόν πιο πολύτιμο μάλιστα; Τόνε μονάχα κανείς μπορεί ν' *αναυθύνε* μία εποχή, τη ζωή ενός τόπου, όταν τήν έχει βαθειά αισθανθεί και έχει άφομοιώσει, ότι καλύτερο κρύβει μέσα της κι' έχει ριζώσει βαθειά του η πίστη πώς είναι μία ιδανική ζωή τόν να της δοθεί όλόκληρος και να τήν κάνει χτήμα του, θεωρώντας τή μέσα τόν δημιουργικό του πυρτό σε μία υπόθεση αποκλειστικά δικιά του. Άλλοίωτικά όλη του η προσπάθεια δεν θάναί τίποτα άλλο από μία νεκρή και στεγνή άπεικόνιση μιας ζωής, μιας *πράξης* που δε στάθηκε ικανός να συλλάβει τόν παλμό της.

Ο κ. Λαούρδας διατείνεται πώς από τη νοσταλγία τού κ. Βενέζη δεν δημιουργείται μία *πράξη* αλλά ένα έργο χωρίς ιδανικά. Στ' αλήθεια η «Αιολική Γη» δεν αντιπροσωπεύει μία *πράξη* άλλ' αντιπροσωπεύει τήν *κίνηση* που είναι άλυσιδίδια *πράξεων*, και τί πράξεων μάλιστα! Κι' η άλλη γνώμη τού κ. Λαούρδα πώς τόν βιβλίο τού κ. Βενέζη είναι έργο χωρίς ιδανικά, μäs βρισκει έντελώς αντίθετους. Η «Αιολική Γη» είναι τόν ιδανικό μιας ψυχής—γιατί *σάν* μία *μεγάλη ενωμένη ψυχή*, τήν *ψυχή της Αιολίδας* δεχόμαστε όλους αυτούς τους ανθρώπους που με τόνση άνεση κινούνται στις σελίδες της—που ξαίρει ν' άντιστέκεται στις χαρές και στις πίκρες, έχοντας νοιώσει τήν αξία τού έαυτού της και τήν αξία τών γεγονότων που άναγκαστικά μäs επιβάλλονται. Η «Αιολική Γη» είναι τόν ιδανικό μιας φυλής που φιλοσόφησε πάνω στη γήινη ζωή και ξαίρει ν' άνταμείρησει τις πίκρες της χωρίς άναρθρες κραυγές, βεβιασμένες πράξεις χωρίς ταπεινά δάκρυα και κατάρες χωρίς ύποχωρήσεις αλλά με άντρωσύνη και καρτερία ψυχική με άνώτερη αντίληψη. Δεν είναι πάντοτε η βία και τόν σπαθί και τόν νεουφέκι ήρωϊσμός. Ο κόσμος τού κ. Βενέζη είναι ασφαλώς ήρωϊκός, μ' ένα ήρωϊσμό γεμάτο φρόνηση και σκέψη κι' όχι με ήρωϊσμούς τυχοδιωχτικούς που κύριο τους χαρακτηριστικό είναι η σπατάλη τού έαυτού μας. Κι' ο «Βασίλης ο Άρβανίτης» τού κ. Μυριβήλη είν' ένας ήρωας με καταπληχτική άφοβία. Όμως στ' αλήθεια είναι Έλληνας κι' είναι *τίμιος* ήρωας. Η είναι ένας πληθωρικός τύπος γεμάτος φυσική δύναμη και τόλμη, και έλλιπής στήν ψυχικό του κόσμο που έχοντας επίγνωση της δύναμής του και ψοφώντας για περιπέτεια γίνεται κοινός μισθοφόρος και αλλάζει άφροντικά κι' ιδανικά στή άψε σβύσε, και προσβάλλει τὰ θεία κατά τόν πιο ξεδιάντροπο τρόπο.

Άν βάλουμε πλάι-πλάι τόν Αντώνη τόν Παγίδα και τόν Βασίλη τόν Άρβανίτη ποιός είναι πόν Έλληνας; Ασφαλώς ο γιός της Αιολίδας.

Η «Αιολική Γη» είναι συρροή συναισθημάτων ήθικών και γι' αυτό είναι έργο με *νό-*

ημα ήθικό. Ασφαλώς δεν είναι ιστορία, δεν είναι χρονικό, είναι μία αναδημιουργία. Είναι η *αναγέννηση* ενός κόσμου που χάρηκε και πόν μόνον *έτσι* μπορεί να μäs συγκινήσει έμäs πόν δεν τόν γνωρίσαμε ποτέ. Στ' αλήθεια η «Αιολική Γη» είναι ένα λυρικό πεζογράφημα στήν σύνολό της, όμως τόν επικό στοιχείο δυναμικό και πλούσιο πλημμυρίζει τις σελίδες της, ώστε πάρα πολλά κομμάτια να μόν είναι παρά έξαισία *έπη*. Οι σελίδες...

«Η «Αιολική Γη» — γράφει ο κ. Λαούρδας—έγινε λυρικό πεζογράφημα γιατί ο συγγραφέας της δεν μπορεί ν' αναχθεί σε Ίδεες, δεν μπορεί να δει τόν κόσμο πόν μόνον ουσιαστική του μορφή, σάν μορφοποιημένη Ίδέα». Και μεις ρωτάμε. Δηλαδή σε τί *ιδέες* ν' αναχθεί ο συγγραφέας και ποιά είναι η *μόνη ουσιαστική μορφή τού κόσμου*; Έδώ ο κ. Λαούρδας πρέπει να εξηγηθεί με πολλήν *άκρίβεια* και *σαφήνεια*. Πιθανόν ο κ. Βενέζης και κείνος ο *γραφέας* πόν άποκάλεσε τήν «Αιολική Γη» *παιδαγωγικό Βιβλίο* να στεροῦνται σάν τόν Άγγλο εύπατρίδη τουρίστα πνευματικής ύπόστασης. Όμως εσείς κ. Λαούρδα αυτή τή φορά σάν καλός οδηγητής πρέπει και έχετε καθήκον να δείξετε τόν δρόμο πόν σας έφερε στήν δογματικά σας συμπεράσματα. Θά θέλαμε πάρα πολύ να μάθουμε και ρωτάμε: Ποιά είν' αυτή η *ιδέα* πόν σεις κατορθώσατε και συλλάβατε και περικλίσατε στή στενά της όρια μία *ολόκληρη ζωή*; Η εξήγηση θά πρέπει να είναι *ανάξια* τού δογματικού ύφους της διατύπωσης τών γνώμών σας. Γιατί είναι πιθανόν να λαθεύετε, όπως λαθεύετε—πάντοτε κατά τή γνώμη μäs—και στή ζήτημα της στάσης τού Γιαννακό-Μπιμπέλα *άπέναντι* στήν Λαζό Έρφη. Πολλές φορές είναι *μεγαλύτερος* ήρωϊσμός να μένουν τὰ σπαθιά στή θήκη. Και δεν σας γεννήθηκε τόν ρώτημα. Γιατί μείνανε κλεισμένοι στους *οντάδες* ο γαιοχτήμονας κι' οι άντρες του; Κατά τή γνώμη τού Γιαννακό-Μπιμπέλα η *λεχά* και τόν νεογέννητο—μόλις δυο μερών—παιδί του *άξίζανε* όλα του τὰ υλικά αγαθά πόν μπορούσε ο Λαζό Έρφη να τ' άρπάξει. Λοιπόν πόν είναι η *δειλία*; Μήπως καμιά φορά ο άνθρωπος και η λεπτότητα και η *αγάπη* είναι *δειλία*; Είμαστε ύποχρεωμένοι να ρυθμίζουμε τόν κάθε τι με τόν σπαθί στή χέρι; Πώς έπρεπε να φερθεί ο Γιαννακό-Μπιμπέλας; Σάν *γαιοχτήμονας* δηλαδή να κυτάξει να διασώσει τήν περιουσία του, η σάν *πατέρας*; Άπό τήν *άπάντηση* πόν θά δώσετε θά δικαιολογήσετε η *όχι* τή στάση—τήν *άνθρωπινη* κι' ήρωϊκή κατ' έμέ—τού Γιαννακό-Μπιμπέλα. Τόν ότι ο Στέφανος τρελλάθηκε και δεν έφτιαξε τόν *ακίνητο* σημαίνει ότι δεν *υπάρχει* πίστη στήν ιδανική. Μά ίσα-ίσα ο άνθρωπος *πίστευε* και *θυσίασε* τὰ λογικά του για τήν επιτυχία τού σκοπού του. Άν δεν πέτυχε, αυτό δεν έχει καμιά σημασία. Η *επιτυχία* δεν *εί-*

vai πάντοτε η επιβράβευση της πίστης.

Ένα άλλο παράξενο, με την αλήθεια, ση-
μείο της κριτικής του κ. Λαούρδα είναι κεί
πού κατακρίνει τον συγγραφέα για τις παιδιά-
τικές του φαντασιώσεις. Για το κίτρινο δωμά-
τιο που η ξαναμμένη παιδική φαντασία—έπει-
δή τους είναι απαγορευμένο να μπουν— το
βλέπει σά μυστικό καταφύγιο μυθικών πλασμα-
των ή για τα σπαθιά που λένε διάφορες ιστο-
ρίες και αποχτούν χέρια και πόδια. Όλοι μας
υπήρξαμε παιδιά κι' όλοι μας είχαμε ψευδαι-
σθήσεις και φαντασιώσεις— που στο μυαλό
μας τυραγνικά κυριάρχησαν μέχρι την εφη-
βεία. Στ' άνιθεα μάτια μας τ' άψυχα αντικεί-
μενα παίρναν ζωή και γινόντουσαν φίλοι μας
ή έχθροί, οι σκιές πλάταιναν και μās φοβέρι-
ζαν και τόσα άλλα ακόμα άσημαντα πραγμα-
τάκια κυβερνούσαν τις ψυχές μας. "Αν και
σείς άνασκαλέψετε τα παιδιάτικα σας χρόνια
θ' ανακαλύψετε πληθώρα τέτοιες παραστάσεις.
Και νομίζουμε ότι ένα παιδί αν στερήθηκε
φαντασίας στα μικράτα του ποτές του δε θα
μπορέσει άργότερα να γίνει δημιουργός.

Άπ' όσα λοιπόν είπαμε βγάζουμε το συμπέ-
ρασμα ότι η «Αιολική Γή» τουναντίον κ. Λα-
ούρδα δεν στερείται καθόλου ήθος. Και δεν
βλέπουμε σε τί μπορεί να βλάψει εμάς τους
ζώντες αυτό το βιβλίο. Μήπως θα είχατε την
άπαίτηση κ. Λαούρδα να εκβιάσει την πραγ-
ματικότητα της εποχής για την οποία μās μι-
λάει ο κ. Βενέζης και να περιγράψει μυθικές
συγκρούσεις και φοβερές μάχες μεταξύ των
Έλλήνων της Αιολίδας και των Τούρκων άφου
τέτοιες δεν έγιναν; Όπως όλοι μας, έλπιζω
και σείς να θέλατε, ο συγγραφέας να μη μās
πει ψέμματα και να διαστρεβλώσει μια εποχή
παρφαυοκόνονας την με ήρωικά γαρνιρί-
σματα. Ο Έλληνομίος της Μικράς Ασίας άν-
τιτάχθηκε στην Ανατολίτικη πίεση προβά-
λοντας όχι πάντοτε όπλα, αλλά κυρίως την
άνωτερότητά του, ψυχική και ήθικη. Κι' αυτό
νομίζουμε ότι διαφαίνεται καθαρώτατα από
το βιβλίο του κ. Βενέζη. Το ήθος των ήρώ-
ων της «Αιολικής Γής» είναι ήθος Έλλήνων,
είναι το ήθος ενός ανθρώπου που υπόφερε,
που γνώρισε τον πόνο και τη ζωή από κοντά
και που βγήκε απ' τις συμφορές προικισμένος
με μια άλάθητη γνώση της ζωής, όχι μισοκα-
κόμοιρος, άλλα άπεναντίας με ολοκληρωμένο
τόν ψυχικό του κόσμο. Το σφάλμα του κ. Λα-
ούρδα διαφαίνεται καθαρώτατα. Ζητάει διαφ-
κώς ήρωισμό. Όμως αυτή η αντίληψη—ας
μās επιτραπεί η έκφραση—είναι υπέρ το δέον
νεανική, είναι αντίληψη άόμου που ακόμα
δεν γνώρισε τον πόνο από κοντά, που δεν
υπόφερε ώστε να μπορέσει να κατασταλάξει
σε μια ρεαλιστική έποπτεία της ζωής. Και
τόρα ερχόμαστε στο συμπέρασμα του πρώτου
μέρους της κριτικής σας που μιλάτε περί συμ-
βόλων. Άρνείστε κ. Λαούρδα ότι υπάρχουν
σύμβολα στην «Αιολική Γή». Κι' όμως ο μάρ-

μπα Ίωσήφ, εν' ένα σύμβολο, το σύμβολο
της άφοσίωσης στη γή που μās έθρεψε, στην
εξιδανικευμένη ζωή του άργότη. Η γιαγιά
είναι σύμβολο κλωσόνης και άγάπης κι' ο
Άντώνης Παγίδας είναι το σύμβολο της άγνης
παλληκαριάς και της ευγενικής ψυχής—τα δυο
κύρια χαρακτηριστικά των ήρώων μας. Σύμβο-
λο πίστης είναι κι' ο Στέφανος που τέλος θυ-
σιάζεται για το σκοπό του. Δεν πρέπει ακόμα
να λησμονάμε τους διωγμένους με το λείψανο
του άγίου τους και τον Γιαννακό-Μπιμπέλα,
τόν ιδανικό άνθρωπο κι' οικογενειάρχη, τον
πιο αντιπροσωπευτικό τύπο του πατριάρχη
της ελληνικής φραμείας. Και για όλους αυτούς
σείς κ. Λαούρδα λέτε πως δεν μās ενδιαφέ-
ρουν και δεν έχουν καμιά σχέση με μās. Μά
τότε κ. Λαούρδα σείς πως θα τους θέλατε να
είναι τους ανθρώπους της Αιολίδας; Σάν πι-
στοί της γής; τους δεν σās ενδιαφέρουν, σάν
πιστοί της Χριστιανωσύνης ούτε, σάν οικο-
γενειάρχες ούτε, ή παλληκαριά κι' η ευγένεια
του Παγίδα σās άφηνει άδιάφορο. Μήπως
τους θέλατε τυχοδιώχτες, ούτοπιστές και ψευ-
τογενναίους; Κατηγορείτε τον κόσμο του κ.
Βενέζη ότι εν' ύποταγμένος δουλικά στο
άνατολίτικο χάος; Και έδω μια ακόμα αντίρ-
ρηση. Ο Έλληνομίος της Μικρασίας μπόρεσε
κι' ένοιωσε βαθύτερα από μās, τα τέχνα της
πραγματικής Ελλάδας, ώρισμένες αξίες ήθι-
κές και συγκρότησε την ψυχή του πιο ηθαίλια
και πιο ανθρώπινη, απαλλαγμένη από ψευτο-
φιλότιμα, και επιφανειακές παλληκαριές. Γι'
αυτό έρχεται σε μια αντίθεση ζωηρή με μās
και με τον κόσμο μας και τουτό σείς κ. Λα-
ούρδο το όνομάζετε υποδούλωση. Κι' οι νέοι
της σημερινής Ελλάδας θάχουν πολλά να ώ-
φεληθούν από το άνώτερο ήθος του Παγίδα
και οι πατέρες από την ήθικη συγκρότηση
του Γιαννακό-Μπιμπέλα. Η «Αιολική Γή»
για όσους ξέρον και μπορούν να τη διαβά-
σουν δεν είναι βιβλίο επίζημιο. Για τους άλ-
λους άσφαλώς. Γιατί είναι νόμος φυσικός κά-
θε πράγμα να έχει δυο όψεις, δυο μορφές. Κι'
ή πιο ήθικη ιδέα, το θαυμασιώτερο κήρυγμα
στά χέρια ενός άνιδεου ή επιπόλαιου μελετη-
τη ή ενός άρνητη των πάντων γίνεται όπλο
καταστρεπτικό κι' επίζημιο.

Όσον άφορά για τη μορφική αξία του βι-
βλίου του κ. Βενέζη, έφ' όσον σείς τόσο κα-
τηγορηματικά του άρνείστε κάθε ιδέα και κά-
θε ιδανικό δεν μπορεί κανείς να συζητήσει με
τόσο δογματικές απόψεις. Βέβαια ή γνώμη
του Σολωμού είναι καλή και άγια. Όμως ή
δική σας πάνω στη μουσική πολύ συζητήσιμη.
"Αν ριζείτε μια ματιά π. χ. στην μουσική του
Στραβίονη ή ακόμα και σ' αυτόν τον Βάγκνερ
θα δείτε πως έχετε άδικο να εκφράζεστε τόσο
άπόλυτα. Άσφαλώς ή «Αιολική Γή» είναι
άρχιτεκτονημένη όπως μια μουσική σύνθεση.

Έξ άλλου φιλε κ. Λαούρδα σείς πείτε μας
πως θάπρεπε να είναι συνθεμένη ή «Αιολική
Γή»; Και οι άτομικές άνομιήσεις δεν μπορούν
να έχουν σύμβολα; Όμως και κάτι άλλο, μια
διευκρίνηση. Δηλαδή σείς τί έννοείτε λέ-
γοντας σύμβολα; "Αν ότι πριν αναφέρουμε
για τον μάορμα Ίωσήφ, τον Παγίδα, την για-
γιά, τον Στέφανο, τον Γιαννακό - Μπιμπέλα
δεν είναι σύμβολα, σύμβολα, πίστης, άγάπης,
παλληκαριώσνης και τιμιότητας, τότε σείς τί
είδους σύμβολα θα θέλατε; τώρα το αν το α'
μέρος της «Αιολικής Γής» δεν περιείχε 8 τμή-
ματα άλλα ένα μόνο ή και 108 αυτό δεν ση-
μαίνει τίποτα. Άφου σείς άρνείστε κάθε εσω-
τερη και πραγματική αξία του Βιβλίου του κ.
Βενέζη τόσο κατηγορηματικά και ξεετάζετε
πολλές φορές τα ζητήματα τόσο ξώπετσα κά-
θε συζήτηση θάναί άσκοπη. Γιατί στις άνα-
πόδειχτες δογματικές σας πεποιθήσεις και μεις
προβάλλουμε δογματικά τις δικές μας από-
ψεις πως ή μορφή κι' ή σύνθεση της «Αιολι-
κής Γής» είναι τέτοια που έπρεπε, που άρμο-
ζε. Έξ άλλου ο όγκος ενός έργου λογοτεχνι-
κού έξαρτάται από τον πλούτο της αλήθειας
του έσωτερικού κόσμου του συγγραφέα. Έκει
που σείς κ. Λαούρδα βλέπετε μόνο ομοιότητα
με τούρκικα παραμύθι ή με κινηματογραφική
ταινία έμεις βλέπουμε ένα θαυμαστό είρηό, μια
άλληλουχία γεγονότων. Τώρα αν ή «Αιολική
Γή» εισάγει μπορούμε να πούμε ένα νέο είδος
μυθιστορήματος, εισάγει νέα στοιχεία κι' άνα-
λογονεί το είδος τουτό της λογοτεχνίας και
αν ξεφεύγει από τα αυστηρά κλασσικά κολούπια,
είναι γιαυτό άξιος κατάκρησης, ο συγγραφέας;

Και τώρα ή γλώσσα. Κι' έδω κ. Λαούρδα
καταφέρατε με υπερβολική αυστηρότητα κα-
τά του συγγραφέα της «Αιολικής Γής» και λέ-
τε πως ή αρχή του βιβλίου δείχνει την όλο-
φάνερη—κατά τη γνώμη σας—άδυναμία του
κ. Βενέζη Κι' όμως κι' έδω διαφρανούμε ριζι-
κά μαζί σας. Σεχωρίσατε ένα πλήθος από λέ-
ξεις, π.χ. άναδύονται, έκπληχτα, σιλπνά, υπό-
κοφα, άποφασιστικά, συμπεραίνει, άπληστία
κ. τ.λ. που μās τα φέρνετε για παράδειγμα και
λέτε πως είναι καθαρευουσιάνικες και πως δεν
έχουν τη θέση τους στη δημοτική γλώσσα.
Πώς όμως πρέπει να είπωθούν αυτές οι λέ-
ξεις; Με ποιές αντίστοιχες της δημοτικής να
άντικατασταθούν; Αυτό δεν μās το λέτε. Έξ
άλλου και σείς που γράφετε δημοτική σās
ξεφεύγουν ώρισμένες λέξεις της καθαρευούσας
π. χ. τμήματα σελ. 77, άναμνήσεις σελ. 77,
πρότυπο σελ. 79. Συνέπως ή σφοδρή αυτή
κριτική σας για τη γλώσσα του κ. Βενέζη δεν
στέκει άφου και σείς ο ίδιος πέφτετε στο ίδιο
σφάλμα (αν είναι σφάλμα). Έξ άλλου μήπως
ή δημοτική μας γλώσσα άντικατέστησε όλες
τις παλιές λέξεις της καθαρευούσας με άντι-
στοιχες καινούργιες; Η άπλούστευση πολλών

γραμματικών κανόνων, ή άφθονη είσορή λέ-
ξεων της γλώσσας του λαού και της ύπαιθρου,
ή άπλούστευση του ύφους δημιουργησαν τη
δημοτική γλώσσα σε μια κάποια—όσο είναι
μπορετό—οριστική μορφή. "Αν θελήσουμε
άκόμα, με σχολαστικότητα να έρευνήσουμε
και τα κείμενα του Πολυμά, του Σικελιανού,
του Προβελλάχη ή του Μυριβήλη κι' αν θα
βρούμε λέξεις «καθαρευουσιάνικες». Λοιπόν;
Τώρα για το ζήτημα της όφης του λόγου της
«Αιολικής Γής». Το βιβλίο του κ. Βενέζη έ-
χει δημοτική ύψη και μάλιστα πολλή ώρατα.
Οι φράσεις έχουν μια μουσικότητα, μιάν ο-
μορφία άνάγλυφη, μιάν υποβλητικότητα που
γοητεύει. Μπορούμε άδιάστατα να πούμε πως
ή κάθε φράση είναι μεστή από όμορφιά. Ά-
κόμα κ. Λαούρδα λέτε πως ο κ. Βενέζης δεν
έχει ακρίβεια στην έκφραση όταν γράφει πως
«ή γή γονιμοποιεί τους σπόρους» και θέλει να
πει πως «οι σπόροι γονιμοποιούν την γή». Η
παρατήρηση αυτή είναι πολύ σχολαστική και
ούτε επιδέχεται λογική λύση και μās θυμίζει
πολύ ζωηρά το πρόβλημα του «αν ή κόττα
γέννησε το αυγό ή το αυγό την κόττα». Η
ακρίβεια κι' ή λογική που ζητάτε κ. Λαούρδα
από τον κ. Βενέζη είναι σε βάρος της ποιή-
σης. Δεν σās άρέσει ή έκφραση «ή νύχτα θα
τους φέρε την αυγή» κι' όμως είναι τόσο ώ-
ραία τόσο ποιητική, ή φράση το «γαλάζιο φώς
του Αιγαίου» σās ξενίζει. Μήπως έχετε αντίρ-
ρηση ότι το Αιγαίο άνοδίνει γολάζιο φώς;
την κριτική σας άγαπητέ κ. Λαούρδα νομι-
ζουμε ότι τη διακρίνει κάποιος σχολαστικι-
σμός που ώρισμένες φορές σας άναγκάζει και
χάνετε το ρυθμό σας και να μετέρχεστε σε
μικρόλογες κι' άσημαντες παρατηρήσεις και
συζητήσεις. Συνεχίζοντας τη κριτική σας κ.
Λαούρδα γράφατε ότι ο συγγραφέας δεν μās
πείθει ότι ζει τα όσα μās λέει. Έδω μια μό-
νο άπάντηση ύπάρχει. Άφου έμεις που τα
διαβάζουμε τα ζούμε και συγκινούμεθα και
χαϊρόμαστε και υποφέρουμε άντάμα με τους
ήρωες του κ. Βενέζη, πως είναι δυνατόν εκεί-
νοι να μη τα ζει, άφου έτσι όμορφα μās πεί-
θει; Οι έννοιες της Μοίρας, της Άγάπης, του
Θανάτου είναι γεμάτες ζωή κι' αλήθεια. Μās
πληρώνουν τον κόσμο μās συγκινούν με μια
γνήσια συγκίνηση. Τα τρία μέρη που παρα-
θέτετε επίτηδες δεν μās πείθουν διόλου για
το δίκιο των άπόψεών σας. Τουναντίον. Βέβαια
το γράμμα ενός χωριάτη που μιλάει για
πράγματα της άμεσης πέρας του (ας πούμε
για φερισμό, για τρύγο, για κτηνοτροφία) έχει
γιαυτόν πολύ περισσότερο αξία από το «Αν-
τίδωρο» του Σικελιανού και από την «Αιολι-
κή Γή» του κ. Βενέζη όχι όμως και για σās
και για μās. Τώρα αν το άπλοϊκό ύφος ενός
άμόρφωτου και κοινού ανθρώπου σās συγκινεί
εσάς περισσότερο από τη λεπτή όμορφία πού-
χουν οι σελίδες της «Αιολικής Γής» αυτό εί-
ναι ζήτημα αισθητικών αντίληψεων και γού-

σου. Ούτε έσωτερική φτώχεια της λέξης ούτε μαράζιασμα της έννοιας υπάρχουν στην «Αιολική Γῆ». Τώρα τὸ ἄν ὁ συγγραφέας χρησιμοποιεί τις έννοιες, **βαθύς, μουσικός, φοβερός, δλος, μεγάλος** άρακτά συχνά αυτό είναι δικαίωμα του ἐφ' ὅσον τὸ κείμενό του δὲν γίνεται αντιαισθητικό ἀλλά ἀπεναντίας ἡ φράση του παίρνει μιά ἀναμφισβήτητη ὁμορφάδα. Πάντως αὐτὸ δὲν είναι τέχνασμα γιὰ νὰ καλύψει ἐνδεχόμενες ἀδυναμίες του ὁ συγγραφέας. Τέτοιου εἶδους ἀδυναμίες, ὅπως σεις τις έννοείτε κ. Λαούρδα δὲν υπάρχουν στήν «Αἰολική Γῆ» πούναι ὑπόδειγμα **μορφῆς** στή Νεοελληνική Λογοτεχνία. Ἡ φράσις είναι θαυμάσια συγκροτημένη, ἀπὸ δύναμη, μουσικότητα κ' ὁμορφιά ἀπλή κ' ἀπέριττη. Οἱ λέξεις καλοδιαλεγμένες—ἀκόμα κ' αὐτές οἱ «καθαρευουσιάνικες» μᾶς χαρίζουν μιά τέτοια γλυκύτητα κ' ἀναδίνουν τέτοια εὐγένεια, ὥστε δικαιολογοῦν ἀπόλυτα τὴ πρόθεση καὶ τὴ πράξη τοῦ συγγραφέα. Οἱ σελίδες τῆς «Αἰολικῆς Γῆς» δὲν ἀναδίνουν γλυκερότητα ἀλλὰ μιά εὐγένεια ἀσυνήθιστη, μιά σαφηνισμένη εὐαισθησία. Τὸ ὕφος τοῦ κ. Βενέζη ἔχει ζωηρὴ τὴ σφραγίδα του καὶ μὲ τὴν ἰδιορρυθμία μᾶς γοητεύει κυριολεκτικά. Ὁ συγγραφέας τῆς «Αἰολικῆς Γῆς» δημιούργησε ἕνα ἐντελῶς **προσωπικὸ κ' ἰδιαίτερο ὕφος** κ' αὐτὸ εἶναι πρὸς τιμὴ του.

Ἡ γνώμη σας ὅτι ἀπὸ τὴν «Αἰολικῆ Γῆ» λείπει ἡ **ὑποβολή** μᾶς βρῖσκει ἐντελῶς ἀντίθετος, ὅμως οὔτε κ' ἐδῶ θὰ συζητήσουμε γιὰ τὴν ἔχουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι καὶ ζήτημα ἀτομικῆς αἰσθησίας.

Ὅπου ἔμεις συγκινούμεθα ἀπὸ τὰ **πράγματα** εἴσεις δὲν κατορθώνετε πὰρ νὰ κουράζεστε. Οἱ λέξεις, οἱ εἰκόνες, τὰ **παραμύθια** δημιουργοῦν μίαν ἀτμόσφαιρα **γνήσιας συγκίνησης**. Κι' ἐκεῖνο πὸ εἴσεις κ. Λαούρδα βρῖσχετε **διασκευαστικώτατο**—τὴν ἀρχὴ τῆς συζήτησης τοῦ ἥρωα καὶ τὴ μητέρα του—«σελῆς 200» ἔμεις τὸ βρῖσκουμε ἀπλό, ὠραίο καὶ ἀπόλυτα ψυχολογημένο. Οἱ φράσεις ἀπέριτες καὶ μεστός, κ' ὄχι φραστικά παιγνιδίσματα, μᾶς προσενοῦν μιά εὐχαρίστηση καὶ μᾶς μάξουν ἀπόλυτα στὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα. Ὁμως εἴπαμε αὐτὸ ἐγκρατα στήν αἰσθητικὴ ἀντίληψη καὶ καλλιέργεια τοῦ καθένα καὶ εἶναι καὶ ζήτημα ἀτομικῆς εὐαισθησίας.

Ἡ τεχνικὴ τῆς κριτικῆς σας εἶναι πολὺ εὐδιάκριτη. Παίρνετε ἕνα ὁποιοδήποτε ἐπεισόδιο—ἂς πούμε τὸν ἐρχομὸ τῶν ληστών στὸ ὑποστατικὸ τοῦ Γιαννακοῦ Μπιμπέλα—τὸ ἀπογυμνώνετε καὶ τὸ ἀποξενώνετε ἀπὸ ὄλο τὸ ἄλλο κείμενο κ' ἐτοῖς ξεκάρφωτο ὅπως εἶναι τὸ κρίνετε καὶ τὸ καταδικάζετε. Ἐπειτα συγκεντρώνετε ἀρκετὲς φράσεις ἀπὸ ὄλο τὸ βιβλίον κ' ἐτοῖς ξεκάρφωτες τις κρίνετε καὶ αὐτές καὶ βγάζετε συμπεράσματα καταδικαστικά γιὰ τὸ βιβλίον, ὅμως καὶ γιὰ σᾶς, γιὰτὶ ὁ ἀναγνώστης σας δὲν πείθεται σὲς παρατηρήσεις σας ἐπειδὴ διαβλέπει μιά σχολαστικὴ πρόθεση καὶ

ἕνα ἄκρατο ὀρθολογισμὸ πὸ εἶναι σὲ βάρος τῆς ποίησης. Οἱ παρατηρήσεις σας γιὰ τὴ γλώσσα καὶ γιὰ τὴν ἀκριβολογία τοῦ συγγραφέα μᾶς σταματᾶει ἐκπληκτικούς καὶ διστακτικούς γιὰ τὴν ἀντικειμενικότητά τους. Μιά προσεχτικὴ κ' ἀντικειμενικὴ κριτικὴ τῆς «Αἰολικῆς Γῆς» καὶ μιά ἀντικριτικὴ στὸ δικὸ σας δοκίμιον ἀποδείχνουν τὰ πράγματα ἐντελῶς διαφορητικά ἀπὸ ὅτι σεις πιστεύετε. Ἀπὸ τὸ δοκίμιόν σας λείπει ἡ **σύνθεση** πού χαρακτηρίζει τὴ **δημιουργικὴ** κριτικὴ. Οἱ γνώμες σας μένουν καθαρά θεωρητικὲς ἀπόψεις, μετέωρες κ' ἀναπόδειχτες. Ἀρνεῖστε συστηματικά χωρίς ν' ἀναδημιουργεῖτε. Καὶ ἀγνοήση χωρίς θέση, χωρίς σύνθεση εἶναι πράξη ἄσκησις καὶ πὸ δὲν δικαιολογεῖ τὴν παρουσία τῆς «**ἀποιαδήποτε** ἰδεολογικῆ σκοπιὰ κ' ἂν θέλετε νὰ κρίνετε τὴν «Αἰολικὴ Γῆ» δὲν δικαιολογεῖστε. Ἡ κριτικὴ σας δὲν εἶναι διαλεκτικὴ ἀλλὰ πολὺ ἄστικὴ γιὰτὶ κρύβει μέσα τῆς μιά κάποια στενότητα ἀντιλήψεων καὶ μιά μονόπλευρη θεώρηση τῆς ζωῆς. Τὸ **ἥρωϊκὸ** στοιχεῖο κ' ὁ **ἀνθρωπισμὸς** θὰ συνθέσουν τὸ νέο κόσμον. Ὁχι ὅμως ἡ βία κ' ἡ παράλογη ἀφοβία καὶ τὸ τυχοδιωκτικὸ στοιχεῖο. Ὁ κ. Βενέζης πιστεύει στὸν Ἄνθρωπον, πιστεύει στὸ θεὸ καὶ δὲν διαλύει τὸν κόσμον, τὸν ἀνασυνθέτει. Κινεῖ ὕλη καὶ πνεῦμα.

Καὶ κατὰ ἄλλο ἀκόμα: Ἰσχυρίζεστε ὅτι ἕνας γνήσιος δημιουργὸς δὲν χρειάζεται νὰ καταφύγει σὲ πλαστοῦς κόσμους, γιὰ νὰ μετουσιώσει σὲ πνεῦμα τὴ ζωὴ, κ' ἀμέσως πὸ κάτω δέχεστε τὰ ὑπεραισθητὰ στοιχεῖα σὰ μέσο ἐκφρασεως. Αὐτὸ κ. Λαούρδα εἶναι μιά ἀντίφασις πὸ δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ μὲ τὸ πρόσημα πὸς ἐνὸς τὸν κ. Βενέζη ὁ πλαστὸς κόσμος γίνεται μέσο, στὸν ἀληθινὸ δημιουργὸ εἶναι **λύτρωση** ἐφ' ὅσον αὐτὸς δὲν εἶναι . . . Ἕλληνας.

Τὸ ὅτι στὸν κ. Βενέζη τὸ φανταστικὸ στοιχεῖο εἶναι μέσο γιὰ τὴν πνευματοποίηση τῆς ζωῆς δείχνει πὸς ὁ συγγραφέας εἶναι καθαρόαιμος Ἕλληνας πὸ ξαίρει νὰ συγκεράσει τὰ δεδομένα τῆς πραγματικότητας μὲ τὰ δεδομένα τῆς φαντασίας σ' ἕνα ἀρμονικὸ σύνολο ἔτσι ὅπως ἔκαναν κ' οἱ πρόγονοί μας. Ἴσως οἱ φανταστικοὶ κόσμοι γιὰ τοὺς Βόρειους νᾶναι λύτρωση ἀπὸ τὸν ὑπέρτατο πόνον, ὅμως γιὰ μᾶς πὸ τὰ βουνά μας κ' οἱ ἀκτές μας εἶναι πλημμυρισμένες ἀπὸ νύμφες καὶ νηρηίδες τὸ φανταστικὸ στοιχεῖο εἶναι ψυχικὴ μετουσίωση τῆς ὕλικῆς πραγματικότητας, πὸ δὲν μπορεῖ ποτε ἀπὸ μὸνῆς τῆς νὰ μᾶς δώσει τὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Καὶ ἔξ ἄλλου ἂν ρίξουμε μιά γρήγορη ματιά στὰ μεγάλα λογοτεχνικὰ δημιουργήματα τῶν αἰώνων θὰ δοῦμε τί θέση κατέχει τὸ ὑπεραισθητὸ στοιχεῖο καὶ σὲ Βόρειους καὶ σὲ Μεσογειακούς.

Καὶ τώρα τελειώνοντας τὴν ἀντικριτικὴ μᾶς

θὰ θέλαμε νὰ ἐπαναλάβουμε, ἔτι γράφτηκε γιὰ νὰ διατυπώσει τις ριζικὲς καὶ οὐσιαστικὲς μᾶς ἀντιρροήσεις στὰ ὅσα μᾶς εἴπατε, μὲ τὴ πὸ καλὴ πρόθεση καὶ γιὰ τὸν κριτικὸ καὶ γιὰ τὸ βιβλίον. Σὲ μᾶς τοὺς νέους κατὰ τὸν κύριο λόγο ἀπευθύνθηκε ἡ κριτικὴ σας γιὰτὸ ἀπαντήσαμε. Καὶ κατὰ ἄλλο ἀκόμα. Νομίζουμε πὸς τὸ πρότιστο καθήκον τοῦ κριτικοῦ εἶναι νὰ μᾶς δείξει τὰ κατὰ ἐνὸς βιβλίον καὶ κατὸτι τὰ τρωτά του σημεῖα. Νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ δικαιολογήσει πρῶτα τὴ θετικὴ πλευρὰ τοῦ βιβλίου καὶ κατὸτι τὴν ἀρνητικὴν Κι' ὅσο κ' ἂν δὲ σᾶς ἀρέσει ἡ «Αἰολικὴ Γῆ» φίλε κ. Λαούρδα πάντως θὰ συμφωνεῖτε πὸς περιέχει καὶ μερικὰ **καλὰ** στοιχεῖα πὸ σεις ὅμως συστηματικά τὰ ἀγνοήσατε. . .

ΤΑΚΗΣ ΕΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μάτσης Ἀνδρέου: «**Μᾶης, Ἰούνης καὶ Νοέμβρης**». Ποιήματα.

Τὸ βιβλίον τῆς κ. Ἀνδρέου δὲν ἔρχεται μὸνᾶχα σάν μιά περσιὰ—ἐπὶ τέλος—ἀληθινῆς ποιητικῆς πνοῆς στήν ἀκριτὴ σιχουργικὴ παραγωγή τῶν χρόνων 1943—44, ἀλλὰ καὶ σὰ μιά πρωτόφαντη ἀνάσα φλόγας καὶ περισσότερο εὐλικρίνειας σ' ὄλη τὴ γυναικεία σύγχρονη ποίηση. Δὲν ἀρνεῖται βέβαια τὸν παλμὸ ἀρκετῶν παλιότερων γυναικείων βιβλίων, κ' ἰδιαίτερα τὴ μοναδικὴ λεπτότητα καὶ τρυφερότητα τῆς κ. Ἰσιδώρας Καμαρινέα, καὶ πρὶν τὸ βαθὺ πόνον μῖας πολὺ λίγο προσεγγμένης ποιητικῆς τῆς Εὐας Δελῆ, ἀλλὰ ἡ κ. Ἀνδρέου σὲς λίγες σελίδες τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τῆς μᾶς δίνει τοὺς φλογερότερους καὶ Ἑλληνικότερους ἐρωτικὸς τόνους μᾶ καὶ τὰ περισσότερα νεοελληνικὰ γυναικεία ποιήματα εἶναι ἐρωτικὰ τραγούδια. . . Ὁ ἐρωτὰς τῶν Νεοελληνίδων ποιητριῶν εἶναι τὸ ρομαντικὸ «ἄσθμα» ἀτέλειωτων παραξενικῶν τετραστίχων πὸ σου ἀνεβάζει τὴν ψυχὴ στὰ δόντια καὶ τὰ νεῦρα στὸ ζενίθ τοῦ ἐκνευρισμοῦ νὰ παρακολοθεῖ τὴν ἀναμονὴ τοῦ ἱπότη μὲ τὸ κρῖνο ἢ τὴν ἐρωτικὴν desillusion μῖας ἐξᾶλλωμένης δεσποινίδας ἀπὸ τὸν ἄστατο ἀγαπημένο τῆς. Ἀργοπορημένες ἐπιδράσεις Μ. Βαλμῶ καὶ Ε. Μπράουνινγκ ποῦδειξαν ὅτι ἡ κοπέλα πὸ τις διάβασε εἶχε ἀρκετὴ εὐαισθησία καὶ διάθεση νὰ αἰσθανθεῖ τὸ παλμὸ τῶν ποιημάτων τους, κ' ἄρκετὲς ὄρες ἀργίας γιὰ ὠραίολογος στίχους, ἀλλὰ καθόλου ἰκανότητα νὰ κάνει ἕνα δικὸ τῆς ποίημα. . . Κι' ὄχι χρονοτριβές. Ἡ κ. Ἀνδρέου μὲ μιά φλογερὴ ποιητικὴ τάση δὲ θέλει νὰ γράφει ἀπλῶς στίχους!

1. Ὁραία πολιτισμένη συνήθεια τὸ νὰ γράφει κανεὶς στίχους, ἀλλὰ φοιρὴ ἀντίληψη ὅτι ὁ ἰκανὸς ἐπὶ τῆ «συχλοπλοῖα» = καὶ ποιητῆς.

δὲ θέλει νὰ γεμίσει ντιλετάντικα μῖ ὄρα τῆς ἀργίας μὲ παραπανίσια εὐαισθησία :

«**Ἀπλῶναι «τὴν ἀγκυλιά» τῆς «καὶ συνάζει»**
ὄλα τὰ μάτια, καὶ τοὺς καίμους, τὰ βράχια, . . .
τὸν ἀφρὸ ὄλων
τῶν κυμάτων . . . ὄλα μου τὰ κολύμια στήν
Κινέττα
τὸν ἐρωτὰ μου μὲ τὸ φῶς
καὶ τὰ βότσαλα, τὴν ἀναπνοὴ μου διὰν ἀγαπῶ
τὴ χαρὰ μου διὰν ζῶ . . . μὲ πλημμυρίζουνε
Ἰανοξιάτικες εὐαδίες
Ξεφάντωμα καὶ κορσὸς τοῦ ἡλιου. . .»

καὶ χορτασμένη, συγκροτημένη ἀπὸ τὸ συναγμα τῆς ἐντασης τῆς ζωῆς τῆς ἡ κ. Ἀνδρέου «θὰ κάνει τὴν ποίησὴ τῆς στὸ χαρτί», ὄχι γιὰ νὰ ὠραιολογήσει ἀλλὰ γιὰτὶ δὲ μπορεῖ ἀλλιῶς νᾶχει τὴ «φωνή» πὸν θὰ παρασῶρει «μιά πολιτεία ὀλάκερη στὸ ἀνοιξιάτικὸ τῆς διάβα». Θὰ μᾶς δώσει συμπυκνωμένη ὄλη τὴ λαχτᾶρα τῆς ζωῆς τῆς, γιὰ νὰ μᾶς δώσει πειστικὴ τὴ πίστη τῆς: « . . . Ἡ ποίησὴ μᾶς εἶναι ἡ ζωὴ».

Ἀκριβῶς. Ἡ ποίηση τῆς κ. Ἀνδρέου εἶναι ἡ φλογερότερη μετουσίωση τῆς «ἐξαρσῆς τῆς ὄταν θέλει» τοῦ οἰστρου τοῦ τρομεροῦ τῆς σάρκας τῆς» τῆς πεθυμίας τῆς «νὰ χάσει τὴ μούρη» τῆς μὲς στὰ μαλλιά τοῦ ἀγαπημένου τῆς καὶ νὰ «σιμίζει τὰ δύο του σκέλη». Ὁ ἔρωτὰς τῆς ὅπως κάθε νέας γυναικῆς, εἶναι μᾶς κ' ὁ πόθος τοῦ ἀγαπημένου, νὰ χαρεῖ μᾶς τὸν τὴ χαρὰ καὶ τὸ πάθος τοῦ «Μᾶη» τῆς ζωῆς. Θέλει νὰ φωνάζει, τοῦτος ὁ ἔρωτὰς :

«**Ἐρωτὰ, ἀγάπη, πόθος, ἡδονή**
κ' ἡ κ. Ἀνδρέου «θρηνεῖ» πὸν πέφτει

«**ἐπάνω στὰ μαξιλάρια τοῦ συμβατικοῦ ἔρωτα**» καὶ ντρέπεται νὰ μᾶς φωνάζει τὴν ἀληθινὴν τῆς φλόγα. Ὁμως ἡ κ. Ἀνδρέου νοιώθει πὸς μὲ «μάσκες» δὲ γίνεται ποίηση. «**Συνάζει**» τις φωνές τῆς νιότης τῆς, τῆς σαρκικῆς ἐρωτικῆς τῆς λαχτᾶρας καὶ μᾶς ὑποβάλλει ἄμεσα καὶ φανερά τὸν πυρωμένο τους στεναγμὸ :

«**Ρωτᾶω: ἂνθεξε ποτὲ κανέναν**
στὰ δειλινὰ πὸν δὲν πεθαίνουνε
 . . . καὶ σὲς πέντε μᾶς αἰσθήσεις διὰν
λαχανιάζουνε καὶ κρᾶζουν τὴν καρδιά μας :

Ὁχι. Οὔτε κ' οἱ ἔρωτες μὲ τοὺς ἀγαπημένους πὸν ἐκστασιάζονται κυττάοντας τὰστρα. (Ὁ ἐρωτικὸς ἀνεκπλήρωτος πόθος εἶναι τὰ «λάμματα ἐνὸς αἰθέριου σούρουπου» πὸν ὡς τώρα ἔβασαν τις μάσκες μεταφυσικῶν desillusions). Οὔτε κ' ἡ κ. Ἀνδρέου ἀντέχει. Καὶ τὸ ξέσπασμα τῆς νεανικῆς φλόγας τῆς προσπαθεῖ νὰ πλάσει σὲ ποίημα. Κι' ἡ πλούσια φαντασία τῆς φτάνει, κεντρισμένη ἀπὸ τέτοιο παλμὸ, σὲ σπάνιας ποιητικῆς παρομοιώσεις

Ἄες κ' ἦτανε χθὲς βράδυ ἀκρογιάλι τὸ σῶμα
μου,
τὰ χέρια σου δυὸ μικρά, τρυφερά καθούρια

Αυτές τις δυο γραμμές, ή κ. 'Ανδρέου τις θέλει νάνα ένα ολοκληρωμένο ποίημα. Και δεν έχει άδικο. Όλοένα βρίσκεται σε μία έξαρση φλόγας νεανικής, που σε μακρὰ της ποιήματα δε μπορεί όλες τις φορές να συμπυκνωθεί και να γίνει σύνθεση. Πολλές φορές αυτός ο χείμαρρος (είναι φυσικό, αφού είναι χείμαρρος) δε μετουσιώνεται σε ποιητική εικόνα, όπως στο «Λές κι' ήτανε χτές βράδυ», ή όπως στους πρώτους στίχους του «Σε περιβάλλω».

... Σε περιέχω όπως τ' αραχωβίτικο κιούπι
[τὸ λάδι.
Σὲ ἀνασαινω όπως ὁ θερμοσιτῆς τοῦ καρβιοῦ
[ρουφάει
μὲς στὰ πλεμόνια του τὸ δειλινὸ τὸ μάτη...
Ξαφνικά, μέσα σε ωραιότατα ποιήματα, όπως το «Εἶναι ἡ καρδιά μου» ξεπροβάλλει λίγο σὰ βάρβαρη ἡ fuga:

«Παληκάρια! Σιμῶστε, καβαλλήστε μας εἰμα-
[στε τ' ἄσπρα σας ἄνια
εἴμαστε οἱ ἀχνισμένες σας φοράδες...»

ἂν και θέλει νὰ ἐκφράσει τὸν ἴλιγγο μῆς πε-
θυμιάς γιὰ προσγειωση τῶν κοριτσιῶν «πὺ-
θὰ μπαράζω στὸ καρὰβι πὺ δὲ πᾶνει σὲ
λιμᾶνι» «πὺ ἐχάσανε τὰ φρένα τους γιὰτὶ
ζήτανε» τὸν «οἶστρο κάποιου λυρικοῦ τραγου-
διοῦ στὴ ζωὴ» καὶ «κάνουν τὴν ποιησὴ τους
στὸ χαρτί»... Ὅμως δὲ χρειάζεται πολλὴ
ψηλάφηση καὶ σφυγμομέτρηση στὸ βιβλίο της
γιὰ νὰ βρεῖς τὸν ἐσώτερο παλμὸ τοῦ ποιητῆ
του. Βγαίνει καὶ σοῦ χτυπάει τὴ ψυχὴ μὴ ἐν-
τύπωση ὁμοια μὲ κείνη πὺ σοῦ δίνει στὸ
πρόσωπο μὴ ἀναπνοὴ λάβρας Ἰονιῶτικης.
Στὸ χέρι σου κρατᾶς ἕνα δροσερὸ χέρι γεμά-
το νεανικὲς ἀνατριχίλες, καὶ στὰ εἰλίη σου τὴ
γεύση ἐνὸς κόκκινου Ἑλληνικοῦ κρασιοῦ. Ἡ
κ. 'Ανδρέου, τέλος, δείχνει πὺ πορεύεται
στὴν ἀπόκτηση τῆς φωνῆς πὺ θὰ μᾶς παρου-
σὺ στὸ ἀνοιξιῶτικό της διάβα, ἀφοῦ ἤδη μὲ
τὸ μικρὸ βιβλίο της, ἤπιανε ἕνα ποτῆρι πά-
θους καὶ φωτὸς ἀπὸ τόσο ποῦχει μέσα του
συνάξει.

Πὺς πέφτει τὸ φύλλο τῆς λεύκας, τὸ φύλλο
[πὺ μαγεῖται
τὸ φῶς; ἔτσι θὰ πέσω στὴν ἀγκαλιὰ σου...

Ποτὴ, ποτὴ ζωὴ μου δίχως γητεία.
Κι' εἶναι γητεία ἡ μπουρδὴ τὸ ἀνοιξιῶτικό
[πόθου
μὲς στὰ χαμομήλια.

Τελειώνοντας ἔχουμε τὴν ἐντύπωση, πὺς οἱ
σχεδὸν ἐπιλογικοί στίχοι τῆς κ. 'Ανδρέου:

Κάποτε θ' ἀνοίξω τὰ βλέφαρά μου καὶ τὰ
[σκέλη μου γιὰ νὰ δεχθῶ τὴ βροχὴ.
Θ' ἀνοίξω καὶ τοὺς δρόμους πὺ μὸ φράξαν
[οἱ ἀντιστάσεις μου.

δὲν εἶναι μονάχα ἕνα ἐπιδοφόρο προανάκρου-

σμα. Μᾶς φαίνεται (σὲ γενικώτερη θεωρηση
τοῦ νοήματος) πὺς ἡ κ. 'Ανδρέου, ἀνοῖξε τοὺς
δρόμους τῆς συμβατικότητας, κι' ἀνασαινομε
τὰ καρποφόρα ἀποτελέσματα τῆς τόλμης τῆς
δημιουργικῆς τῆς ψυχῆς.

... «Ὅτι δὲν φθάνει τὸ χέρι, τὸ ξεπερνᾶει
[ἡ καρδιά μας.

Κι' εἶναι φυσικό. Ἡ πλούσια «καρδιά» τῆς
κ. 'Ανδρέου «ξεπερνώντας» τὰ σύνορα τῆς ἐ-
λαφρότητας, χαράζει μὴ ὁδὸ στὴ γυναίκεια
Νεοελληνικὴ ποίηση πὺ σημαντικοῦ κι' οὐ-
σιαστικοῦ τέματος. Μαζί της ἂς μὴ ξεχάσω
νὰ πῶ, γιὰ τὴ σημαντικὴ συμπύκνωση, τῆς
'Ελένης Βακαλό, πὺ παρουσιάζεται «γόνιμο»
κι' αὐτὴ «χωράφι» στὸ δεῦτερο τεῦχος τῶν
«Ν. Γραμμάτων» τοῦ κ. Καραντιῶνη.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΒΟΥΡΗΣ

Στράτη Μυριβήλη: «Ὁ Βασίλης ὁ Ἀρβα-
νίτης». Νουβέλλα.

Θάτανε ἄδικο ἂν θέλαμε νὰ κρίνουμε τὸ
«Βασίλη τὸν Ἀρβανίτη» ὡς ἕνα σταθμὸ ἀφι-
ξεως. Εἶναι ἀπλούστατα μὴ ἀφετηρία, μὴ
συγκεντρωμένη προσπάθεια ἀναζήτησης καὶ
κατάκτησης τῆς ἠθογραφικῆς ἀρτηρίας τοῦ
λαοῦ, τῆς πλημμυρισμένης ἀπὸ καθάριο αἶμα,
ὡπως ἄλλωστε παρουσιάζεται ἡ νῆα μας λο-
γοτεχνία στὶς τελευταῖες τῆς ἐκδηλώσεις. Θὰ
φανεῖ ἴσως παράξενο σὲ μερικοὺς αὐτὸ πὺ
λέω παραπάνω καὶ ὅμως ἂν ἐξετάζουμε τὰ πρά-
γματα διαφορετικὰ καὶ ἂν δίναμε περισσότερη
προσοχὴ στὴν ἐκμετάλλευση τῶν θεμάτων
πὺ παίρνουν τώρα τελευταῖα οἱ νέοι μας
συγγραφεῖς γιὰ τὰ βιβλία τους, θὰ βλέπαμε
ὅτι ἡ λογοτεχνία μας μῆκε ἤδη σὲ ἄλλους
δρόμους, στὴν ἀτμόσφαιρα ἐκείνη πὺ ἡ ἠθο-
γραφία κρατᾶει τὸν πρώτο ὄλο, ξεκαθαρισμέ-
νη καὶ ἀναπτυγμένη μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀλη-
θινῆς τῆς ὑπόστασης. Δὲν εἶναι βέβαια πρῶτος
ὁ κ. Μυριβήλης πὺ ἔφερε αὐτὸν τὸν κλάδο
ἐλαίας ὡς ἐμᾶς, ἀντίθετα ἴσως νὰ εἶναι ἕνας
ἀπ' τοὺς τελευταίους πὺ καλλιέργησε αὐτὴ
τὴν ρίζα τῆς πάτριας γῆς, γιὰ νὰ πιάσει βα-
θεῖα καὶ νὰ βρεθεῖ ἐτοιμασμένη στὴν ἐρχό-
μενη γενιὰ πὺ πρόκειται νὰ συγγράψει. Μὲ
τὸ «Βασίλη τὸν Ἀρβανίτη» ὁ κ. Μυριβήλης
φέρει τὸν ἀντίπαλο μῆς μακροσμένης πὺ ἐ-
ποχῆς, πὺ ὁ ὑπόδουλος ὡς τότες ἀπ' τὸν
τούρκικο ζυγὸ ἑλληνισμός, εἶχε συστειρωθεῖ
γύρω στὴ θρησκεία καὶ τὶς παραδόσεις του
κι' ἐξακολούθησε νὰ ζεῖ μὴν ἀρνητικὴ ἱστο-
ρικὴ ζωὴ, μὲ κυριώτερη ἐκδήλωση τὴν ἄμυνα
γιὰ τὴ διατήρηση τῆς θρησκευτικῆς του ὑπό-
στασης πὺ ἐμελλε νὰ τὸν προφυλάξει ἀπ' τὴ
φυλετικὴ ἀποροφήση τοῦ κατακτητῆ. Ἀντι-
γράφοντας ἡ μὴ ἐποχὴ τὴν ἄλλη, ἀρχίζοντας
ἀπ' τὴν ἄλωση ὡς τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 21
κι' ἀπὸ κεί φτάνοντας λαχανιαστὰ στὰ χρόνια
τοῦτα πὺ ζοῦμε, τὰ γεγονότα γίνηκαν παρα-
μῦθια, τὰ παραμῦθια θροῦλοι κι' ἄξαφνα

νοιώσαμε πὺς τὰ πάντα μᾶς διαφύγανε, δὲν
ἔμειναν γιὰ μᾶς ἄλλο ἀπὸ μνήμες καὶ σύμβο-
λα μὲς στὴν ἀσάφεια τοῦ καιροῦ πὺ μᾶς μί-
χρουνε κατάνικρο στὸ μέγεθος του. Ὅστόσο
ἡ ἑλληνικὴ διανόηση ξεθάβοντας κάτω ἀπ' τὸ
παχὺ στρώμα τοῦ καιροῦ τὶς μακρονῆς αὐτῆς
μνήμες κληρονόμησε τοὺς πολῦτιμους θησαυ-
ροὺς της κι' ἄρχισε νὰ τὶς ταξινομεῖ καὶ νὰ
τὶς τοποθετεῖ μὲ σοφὴ μαεστρία.

Ἀπ' τὸ ξέθαμα αὐτὸ ὁ κ. Μυριβήλης ξεκί-
νησε γιὰ νὰ γράψει τὸ βιβλίο του. Βέβαια, ὁ
«Βασίλης ὁ Ἀρβανίτης» ἴσως νὰ ὑπῆρξε, ἴσως
νὰ εἶναι ἕνα πρόσωπο πὺ ἔζησε καὶ κινήθη-
κε ἀνάμεσα στὴν παιδικὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα,
ἕνα πρόσωπο πὺ δὲ χάθηκε στὰ βάθη τῆς
λαϊκῆς ἱστορίας καὶ καὶ τὰ χρόνια δὲν τὸν ξε-
μάκρυναν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας τόσο, πὺ νὰ
σκεπαστεῖ ἀπ' τὴν πάχνη τῆς λήθης. Φέρον-
τας λοιπὸν τὸν ἥρωά του ξανά στὴ ζωὴ ὁ
κ. Μυριβήλης κῦταξε στὴν ἀρχὴ ἀποκλειστι-
κὰ μέσα του γιὰ νὰ δεῖ μὲ τὰ ἐσωτερικὰ του
μάτια ἕνα σύνολο ἀπὸ ἐπεισόδια, ἀπὸ δισταγ-
μούς, νὰ βρεῖ τεχνάσματα καὶ δολώματα πὺ
θὰ συμπλήρωναν τὰ κενὰ τῆς φαντασίας του
γιὰ τὴν τελικὴ ἐξόρμηση καὶ κατάκτησή της.
Ἐτσι μόλις συνταιρίασε τὴν ἐσωτερικὴ δια-
ρῦθμιση τοῦ ἔργου, πέρασε ἀπὸ σταυροδρό-
μια, ἐδίστασε σὲ πολλὰ δισταγὰτα, πολλὰ κοι-
μάτια τοῦ ἥρωα χωρὶς νὰ τὰ ζήτησει, ἄλλα
κουράστηκε καὶ τὰ βρεῖ, τὸν ἐγκατέλειψαν ἰ-
δέες κι' ἄλλες ἀναπτυχθήκανε ἀπροσδόκητα.
Ἡ μελετηρὴ του αὐτὴ προσήλωση πάνω στὸ κεί-
μενο πὺ ἐργάζεται θέλει νὰ καταπλήξει τὸν
ἀναγνώστη. Κι' ἡ προσπάθειά του αὐτὴ δὲν εἶ-
ναι νῆα. Εἶναι φανερὴ σὲ ὅλα τὰ βιβλία του.
Μὲ τοὺς ἀνθρώπους πὺ παρουσιάζει, μὲ τὰ
θέματα πὺ διαλέγει, μὲ τὸν τρόπο πὺ βλέ-
πει τὴ ζωὴ, ἕνα κοῖ μόνον σκοπὸ ἔχει: νὰ
μᾶς δώσει τὴν αἰσθησὴ τῆς σὲ ὑψηλότερο
νόημά της. Ἡ προσπάθεια, βέβαια, εἶναι ἐ-
παινετὴ. Ἀλλὰ τὴν αἰσθησὴ αὐτὴ δὲν μπο-
ρεῖς νὰ τὴ δώσεις μόνο μὲ ἀλλεπάλληλες ἐντυ-
πώσεις. Ὁ παράξενος τύπος κι' ἡ ἀνώμαλη
ζωὴ τοῦ ἥρωά του σὲ τελευταῖο του βιβλίο,
οἱ περιπέτειές του κι' ἡ ἠθικὴ του πόρωση,
κρύβουν μέσα τους βαθύτερες αἰτίες πὺ προ-
έρχονται ἀπ' τὸν μακρὸν κόσμο τῆς πρώτο-
γεννης δημοκρατίας, ὁ συγγραφεὺς παίρνει τὶς
χωρισμένες δυνατοτήτες της καὶ τὶς εὐκαιρίες
τοῦ μετασχηματισμοῦ του καὶ τοὺς τοποθετεῖ
σ' ἕνα σύνολο δυνατὸ καὶ ἕνιαιο. Ὁ κ. Μυρι-
βήλης ἔχοντας ἴσως ὑπ' ὄψη τὴν περιεργὴ
θεωρία πὺ ὑποστηρίζει ὅτι τέλειος ἀνθρω-
πος εἶναι ἐκεῖνος πὺ ἔχει ὅλα τὰ προτερή-
ματα καὶ ἐλαττώματα μαζί, μᾶς ἔδωσε τὸ
«Βασίλη τὸν Ἀρβανίτη», πὺ χωρὶς νὰ θέλου-
με νὰ παραδεχτοῦμε ὀλοτέλα τὴν ἀρχὴ τοῦτη,
ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ γεγονότα πὺ μᾶς πα-
ρουσιάζει ἀληθινὴ. Σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα μέ-
σα ἐξελίσσεται ὅλη ἡ ἀνησυχία τοῦ ἥρωά του,
ἐνὸς Ἀκρῖτικοῦ τύπου, πὺ ὀδοιπορεῖ μέσα

στὴν ἀποθέωση μῆς ἀνυπόταχτης πολληκα-
ριᾶς, ἀτίθασσος κι' ἐντελῶς ἀκυβέρνητος, ἔ-
τοιμος νὰ χτυπηθεῖ καὶ μὲ τὸ Θεὸ ἀκόμα πὺ
τὸν προκαλεῖ πάνω σὲ μὴ παράλογη ἐξασφί
του. Ὅστόσο ἡ σύγχυση τοῦ αὐτῆ, ἡ τρικυμι-
σμένη ἐσωτερικότητα τοῦ ἐγὼ τοῦ πὺ κατὰ
βάθος ξεσκεπάζει μὴν ὑπολινθάνουσα παρα-
φροσύνη—γιὰτὶ σ' ὄρισμένες στιγμῆς ξεπερ-
νάει τὰ ὄρια τῆς λογικῆς—προαναγγέλλει τὴν
καταστροφή καὶ τὴν κατάλυσή του ἡ ὁποῖα
ὀλοένα καὶ πλησιάζει, παραδοκῶντας μ' ὀρθά-
νοικο μάτι τὴ συντριβὴ του. Μέσα στὴν ἄλλο-
πρόσαλλη φύση αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπε-
γνωσμένα παλεύουν ὅλα τὰ καλὰ καὶ κα-
κὰ στοιχεῖα, βρίσκουμε πάντα μὴ ἀνώμαλη
κατάσταση, μὴ συγκεχυμένη φάση πὺ δὲν
τείνει σὲ καμμιὰ ὄρισμένη μορφή, πὺ δὲν
βρίσκει δικαίωση. Ἀγωνιστὴς σὲ μακεδονικὸ
ἀγῶνα, κοντραμπαντῆς σὲ νησί του, μαχητὴς
κοντὰ τοὺς νεότουρκους, ἔραστής δυὸ ἀδελφά-
δων, μοιάζει σὰν καταδικασμένος ἀπ' τὴ μοί-
ρα του νὰ κινεῖται διαρκῶς γύρω ἀπὸ τὴν ἀ-
πρόσωπη ἰδέα τῆς συνειδήσῆς του πὺ τίποτα
δὲν τὴ λυγίζει, οὔτε ὁ θάνατος, μὴ καὶ ὁ
ἴδιος τὸν προκαλεῖ σὲν ἑαυτοῦ του, μὲ τὸ χέ-
ρι του. Ὁ κ. Μυριβήλης πὺ γεννήθηκε κι'
ἔζησε τὰ πρῶτα χρόνια του κάτω ἀπὸ τούρκι-
κο ζυγὸ, μὲ τὸ φυλετικὸ ἐνστικτο πὺ ἀσφα-
λῶς τὸν καθοδηγοῦσε ἀπὸ τότες, μπόρεσε ν'
ἀνιστορήσει μὲ τὸ «Βασίλη τὸν Ἀρβανίτη»
τὴν ψυχογραφία τῆς ἀνήσυχης φυλῆς μας, πῆ-
ρε ἕνα πρόσωπο ἀπ' τὰ τόσα ἄλλα τοῦ λαϊ-
κοῦ θαυμασμοῦ καὶ τὸ ἀνάστησε, τὸ ἔφερε
νὰ σταθεῖ ἀνάμεσά μας μ' ὅλα του τὰ ἐλατ-
τώματα καὶ τὶς χάρες. Παίρνει ἀκόμα κάπου,
κάπου τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ τὸ ἀναπλάτ-
τει, τοῦ δίνει τὴ μορφή πὺ θέλει γιὰ νὰ πε-
τύχει μὴν εἰκόνα ἀναγνωρῆ, ἀκαμαία. Ἐκεῖ
στὸ διάλογο τοῦ Ζαχαριᾶ καὶ τῆς Λαμπρινῆς
καθὼς τὸν παραθέτει βρίσκουμε ζωντανὲς
ἀπηχίσεις τοῦ δημοτικοῦ τραγοῦδι τοῦ Βαγ-
γελίνης. Βάζω λίγους στίχους ἀπὸ αὐτὸ, ὅπως
τοὺς θυμᾶμαι γιὰ μὴ πεταχτὴ σύγκριση:

Ἦρθα ἀπὸ τὴν πόλη ἦρθα, ἦρθα νὰ σὲ δῶ
ἀνοῖξε τὸ παραθύρι νὰ σοῦ πῶ μὴ καλησπέρα.
Μόνον τοῦτο ἂν εἶναι πέμον καὶ τὴν παίρνω ἐγὼ
δίχως νὰ σοῦ ἀνοίξω πόρτα νάρθεις ὡς ἐμένα.

Θέλω ἀκόμα κι' ἕνα ῥοδό ἀπ' τὴν τριανταφυλλιά
πὺ χεῖς μέσα στὴν ἀλλή σου γιὰ νὰ σὲ θυμᾶμαι.

Τὶ σὲ φταῖει τὸ λουλούδι τ' ἀκριβὸ ρουδι
τ' ὄχω γι' ἄλλοτε ταγμένο κ.λ.π. *

Παρ' ὄλ' αὐτὰ ὁ τύπος πὺ μᾶς δίνει ὁ κ.
Μυριβήλης χωρὶς νὰ εἶναι ἑλληπῆς δὲν μπο-
ρεῖ νὰ ὑποτάξει τὸν ἄγνωστο ἀναγνώστη στὴν

* Hermann Dietrich: Märchen und Volkslieder t. II
Leipzig 1934.

ευαισθησία του συγγραφέα. Αν έλειπαν τα σκηινικά ευρήματα του βιβλίου του, οι Ικανότητες της ζωής φαντασίας του θα είχε μόλις τη μισή του αξία ως δημιουργικό έργο. Ένδιαφέρει όμως, γιατί όπως εξήγησα και παραπάνω, φανερώσει την άνησυχία μιάς φυλής που τίποτα δεν μπορεί να δεσμεύσει την ανυπότακτη φύση της, που η ύπαρξή της άνοιγμένα σαν όστρακο κάτω απ' τον γαλάζιο ουρανό της Ελλάδος, ζητεί ν' αναπνεύσει ελεύθερον άγέρα. Κι αυτό έχει μεγαλύτερη αξία για την εποχή μας που σκέφτεται ένα μελλοντικό αύριο να την εξαγνίσει για πάντα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Κοσμᾶ Πολίτη: *Eroica*, Μυθιστόρημα.

Όπως το περιμέναμε όλοι όσοι διαβάσαμε τον κ. Κοσμᾶ Πολίτη σε άλλα του βιβλία (Λεμονοδάσος, Έκάτη, Τρεις γυναίκες) το πολιτισμένο ύφος του και το βαθύτατο αίσθημά του, τα δυο ιδιαίτερα γνωρίσματά του για ό,τι καταπιάνεται, χαριεντίζονται και το βιβλίο του αυτό που είναι γραμμένο, μπορεί να πει κανείς, μέσα στην ατμόσφαιρα της άδολης τέχνης και που ίσα ίσα γι' αυτό μας συγκινηί εσώτατα επειδή αγκαλιάζει πλήθος τα προβλήματα της έφηβείας που όσοι κατέγιναν μ' αυτήν, ούτε την ούσία, ούτε το βάθος της κατάφεραν να μας δώσουν όσο πρέπει. Τα φαινόμενα που παραθέτει ο κ. Πολίτης στο ψυχικό επίπεδο της παιδικής κοινωνίας που παρουσιάζει μέσα στην «Eroica» του, διερχομένων τους μεγάλους νόμους της ζωής που ξεκινάει απ' το πρωτοχάραγμα της ηλιακής ακόμα στιγμής του ανθρώπου. Τα ενδιαφέρον του γι' αυτήν έχει μετατοπισθεί δλίτελα στον έσωτερικό του κόσμο, δίχως να παραβλέπει την εξωτερική κίνηση, με την ολοζώντανη διαδοχή των άπροόπτων και τις άλλεπάλληλες μεταπτώσεις απ' τη χαρά στη λύπη, απ' την κακία στην άρετή. Ανάμεσα στις σελίδες του ο συγγραφέας χάνεται ολοκληρωτικά, στη θέση του παρουσιάζεται ο έφηβος που μισεί, τυραννεί, αγωνίζει και στον άγωνά αυτόν τον θερμαίνει ο έρωτας για το θῆλυ με το λεπτότατο άνθος της ἡβης που δεν είναι ακόμα ώριμο να δεχτεί τον άρσενικό μά που ώστόσο θέλγει με τη μουσική θεότητα του. Το αίσθημά του διαμορφώνεται κατ' εικόνα και όμοιωσιν της ψυχικής του μορφής, ο έρωτας έχει μέσα δεν είναι πλατωνικός, αντίθετα έρχεται πολλές φορές βίαιος, άπαιτητικός, ζητώντας όχι τη βαθμιαία ανάβαση του προς μίαν πνευματική κάθαρση, άλλ' άπλως δρεπόντας τη χαρά της στιγμής μ' όλα τα μέσα εκείνα που διαθέτει η παντοδυναμία των δεκαπέντε χρόνων. Παρ' όλη τα όμως η αντίθεση αυτή όρμητικότητα της γίνεται ένα πολύτιμο ανάγλυφο κραταιής δράσης, ένα ιδανικό που καθρεφτίζει την έννοια

τη βαθειά της έφηβείας με τους άγῶνες της για την εξόρμηση και την κατάκτηση της μελλούμενης ζωής της. Η σκηνοθεσία που δίνει στο έργο του ο κ. Πολίτης στέκεται σε ύψος ανάλογο με όλοκληρη την υπόθεση του βιβλίου του που αρχίζει απ' την περίοδο της δυσφορίας, των αντιδράσεων, των αναζητήσεων, απ' την περίοδο που αναλογίζεται με φοικίαση χαράς την ανακάλυψη της πρώτης σεξουαλικής του διέγερσης. Ο Λοίζος, ο Άλέκος, ο Παρασκευᾶς, παιδιά ακόμα που δεν έχουν μπει στη συνείδηση, του έαυτού τους, έτοιμοι να παραδοθούν στο διαχωρισμό του φύλου στο ίδιο τους φύλο, όδοιπορούν τυφλά πίσω από ένα πεισματάριο αίσθημα, το πρώτο έρωτικό τους αίσθημα. Η Μόνικα που γίνεται αίτια να μάχονται μεταξύ τους τ' άγόρια, που γίνεται άφορμή να δημιουργούνται μεγάλες και άδιάρρηχτες φιλιές ανάμεσό τους, σποροβιλίζεται σαν την πεταλούδα γύρω απ' τη φλόγα του πάθους τους χωρίς να καιει τα μεταξένια φτερά της, ματώνοντας καρδιές, παιδικές καρδιές που λυώνουν σαν κεριά κάτω απ' την εϊδή της. Η συνοχή των γεγονότων καθώς μας δίνονται, χάνονται, πολλές φορές σε μίαν έθελουσία άσφαιρα, μια καθαρά λυρική πνοή διαπερνάει ένδοφλέβια με την κάθε φράση του κείμενου, δείγμα άσφαλο πως ο συγγραφέας του έχει μελετήσει κι' άφομοιώσει μέσα του το νεότερο Άγγλικό μυθιστόρημα. Έδώ βέβαια δεν πρόκειται για πρόχειρες δεξιοτεχνίες, ελαφρές κι' άσυνάρτητες του μοντερνισμού της ύστατης ώρας, άλλα για μεγάλοφυη πλαστικότητα του ανθρώπινου μαιάνδρου, φανερωμένος με όλη την άδιαλλαξία και τον ένθουσιασμό της νεαρής ηλικίας που ζωγραφίζει. Απόδοση άρτια του πλαίσιου που διέπει και που πιέζει τους ήρωες, μικρούς και μεγάλους, παρ' όλο που γεγονότα και καταστάσεις παρουσιάζονται χωρίς σχεδόν κανένα σύνδεσμο μεταξύ τους που όλα τα πρόσωπα και τα πράγματα κινιούνται άμφίβολα μέσα σε μίαν ατμόσφαιρα όνειρου και πραγματικότητας. Στόν τρόπο αυτόν του γραψίματος περικλείνονται πεθαρημένα άλλα κι' έτοιμα να ξεφύγουν σε μιά στιγμή, όλα τα σκοτεινά δαιμόνια του μύθου, ο άναγνώστης παίρνει θέση κοντά τους, γίνεται ένα μαζί τους, υποφέρει, αγωνιά, έρωτεύεται, κρατώντας το σφοδρό αυτό στυλιζάρισμα μέσα του με την οικειότητα των πιο δυνατών και καθημερινών εικόνων.

Μπορεί να διαφωνεί κανείς με τον κ. Πολίτη για την ατμόσφαιρα του βιβλίου του που δεν είναι καθαρά ελληνική κι' ίσως ακόμα το διάβασμά του ν' έχει άφισε ψυχρούς πολλούς άναγνώστες προικισμένους με διορατικότητα και λεπτή αίσθηση κι' αυτό επειδή δεν πρέπει να ξεχνοῦμε πως το περισσότερο άναγνωστικό κοινό του τόπου μας δεν είναι άνάλογο διαπαιδαγωγημένο για να δέχεται όραματι-

σμούς μεγάλους και κατακόρυφους μίας τεχντροπίας που δεν έγινε ακόμα προσιτή σε μᾶς που κλονίζουν συθέμελα τις ρίζες μιάς ξεπερασμένης πιά σχολής. Άλλά σ' αυτό δεν φέρνει βέβαια ευθύνη ο συγγραφέας. Η αντίληψη αυτή μερικῶν δεν στάθηκε εμπόδιο στον κ. Πολίτη να μας δώσει τη ζωή του 1900 τόσα, συγχρονισμένη με την εποχή μας, άφίνοντας να διαφαίνεται με κάποια προφητική ικανότητα ἄς ποῦμε πως ἡ τότε κοινωνία έτεινε να μεταμορφωθεί, να πάρει άληθινή ύπόσταση μέσα στην παγκόσμια σημασία της. Με τον τρόπο αυτόν, άθελα ἡ θελήτα, δίνει μίαν ατμόσφαιρα κοσμοπολιτική σχεδόν, μέσα σ' έναν τόπο που βρίσκεται στην καρδιά της μικρῆς μας Ελλάδας, ξεπηδώντας έτσι με πίστη απ' τα στενά όρια της για μιά πλατύτερη εκδήλωση του συναισθηματικού του κόσμου. Μιά τέτοια πίστη του την επέβαλλε φυσικά μιά άρισμένη θέση της κοινωνίας που έζησε, ἡ άριστοκρατική μορφή που παίρνει το βιβλίο δεν είναι πλαστή, άλλα πραγματικά είναι τέτοια, γιατί έτσι την είδε κι' έτσι την έβιωσε.

Γεμάτη δραματικές περιπέτειες είναι ἡ ζωή των άγοριῶν που δονούνται από έσωτερικά πάθη, το libido, εκδηλωμένο μέσα στις άσυνέπειες της έφηβικότητάς τους, προκαλεί διαστροφές σεξουαλικές μᾶ που δεν φέρνουν σ' αυτούς που τις διαβάζουν καμιά δυσφορία καθώς ο συγγραφέας τις αναλύει κάπου, κάπου με μιά φροσύνη, με μικρές εικονοῦλες που πριν ακόμα σχηματισθούν, διαλύονται. Όλες αυτές οι φευγάλες λεπτομέρειες κάποιου συμβάντων που δεν λέγονται καθαρά μες στο βιβλίο άλλα άφίονται να νοηθούν απ' τον άναγνώστη, έχουν τη συνεκτικότητα και την άκτινοβολία των ποιητικῶν εικόνων που είναι βαθιές ένορσείες της ψυχῆς κι' ολοκληρώσεις έσωτερικού κόσμου. Είναι εικόνες που θέλγουν μαζί με την όραση και τη λεπτή αίσθηση εκείνου που την κατέχει. Το ύφος του γίνεται ζωγραφικό, κεντά τις φράσεις σαν πάνω σε σμάλτο, το κάθε τι θέλει να τὸ δει και να μᾶς τὸ δείξει σα μιά τελειωτική του νίκη.

Η Μόνικα αντιπροσωπεύει το αιώλιο θῆλυ, ο Άλέκος μιά μορφή άνάκατη από μυστικοπάθεια και ρεαλιστική όρμη, ο Λοίζος που τα βήματά του όδούουν πάνω στ' άχνάρια του τυχοδιωχισμού και της δράσης, ο Σταῦρος με το καλλίγραμμο σῶμα, τ' αρχαϊκό, που ξυπνά την αίσθηση του όραίου, ο Παρασκευᾶς, ο έραστής που δεν δικαιώνεται, ο εἰρωνας, ο καυστικός. Καί φτιάχοντας τους τύπους αυτών των παιδιῶν ο συγγραφέας μεγαλώνει, πλαταίνει και ξεψάχνει μέσα μας, την πιθό δική μας, τη βαθύτερη έννοια της ζωής μας: τον πόνο! Γιατί ανάμεσα σ' αυτά τα παιδιά μαίριεται τὸ δράμα του έαυτού μας που έρχεται σαν ένα μήνυμα από τα βάθη της έφηβείας μας, που τους ηλιοστάλαχτους μαινα-

δρούς της για πάντα τους ξεχάσαμε και δεν θα τους ξεαναβροῦμε.

Ο κ. Κοσμᾶς Πολίτης που έγραψε τὸ μυθιστόρημα αυτό, δὲ θέλησε να μᾶς διηγηθεί άπλως μίαν ιστορία, ευχάριστη ἡ δυσάρεστη, δεν ζήτησε να μᾶς συγκινήσει με πλαστά μέσα δίνοντάς μας ένα happy end, ἡ ένα τραγικό τέλος του βιβλίου του. Κι' αν οι τελευταίες γραμμές της *Eroica*—δυο τρεις γραμμές μόνο—είναι πλημμυρισμένες από άβάσταγη όδύνη για τὸν τόσο άναπάντεχο θάνατο του Άλέκου, ωστόσο ο έφηβος αυτός πριν λίγο ακόμα είχε δαμάσει κάτω απ' τη δύναμη του τη Μόνικα, ίκανοποιώντας έτσι τὸν πόθο του που τὸν περιφλέγει απ' την αρχή του βιβλίου, όπως και στ' άλλα άγόρια. Η σεξουαλική πράξη που γίνεται τὴν ίδια στιγμή που είχε βάλει φωτιά στο σπίτι του γιατροῦ, για να εκδικηθεί τὸ θάνατο του φίλου του Σταῦρου και τη φυγή του Λοίζου μ' έναν περαστικό θίασο από κει, παίρνει μιά πανθεϊστική, μπορεί να πει κανείς, σημασία, γίνεται καθώς λέει ο Νίτσε: τὸ άποκορύφωμα της ζωῆς κατάντηρου στην άσφαιρα του θανάτου. Θαρρείς ότι ο σκοπός του κ. Πολίτη είναι ένας: να δει κάτω απ' τα φαινόμενα τις πραγματικές αιτίες των εκδηλώσεων των ανθρώπων, μικρῶν ἡ μεγάλων, που γερμίζουν με τη ζωή τους τὸ βιβλίο του. Γι' αυτό καθώς είπα και παραπάνω, πολλά γεγονότα θα στέκονται άνεξήγητα και δεν έχουν καμιά σχεδόν άπήχηση στον άναγνώστη που περιμένει μίαν άλλιώςτικη λύση από εκείνη που μᾶς δίνει ο συγγραφέας. Άλλά ποιος θάτανε εκείνος που θάμνε άσυγκίνητος μπροστά στο μοιρολόγι των τοιγάνων τὴν ώρα που ο Λοίζος ρίχνει τ' άκόντι και τὸ δίσκο, τὴν ώρα που τὸ ματωμένο φεγγάρι πνίγεται σ' έναν ουρανό άδυσοπητο, εἰμαρμένο; Η σκηνη αυτή είναι τὸ έξαισιο ευρημα του συγγραφέα που ολοκληρώνει τὸ πάθος του, σε μιά βουβή, άνομιολόγητη κατάνυξη πιρρίας.

Θέλοντας να κλείσω τὸ σημείωμά μου αυτό για τὴν «Eroica», ἡθελα να προσέσω λίγα λόγια ακόμα σαν κατακλιδα του. Γιατί σίγουρα θα γεννηθεί ἡ εύλογη έρώτηση από μερικούς για τὰ τρατά σημεία του βιβλίου που δεν είπα. Όμως ἡ ατέλειές του είναι τόσο λίγες που δεν θέλουν ύπόδειξη, οὔτε στον συγγραφέα, οὔτε στον άναγνώστη. Με τὴν «Eroica» οι αίσθήσεις βρίσκονται σε άδιάκοπη μέθη. Τίποτα δεν χροαίνονται γιατί όλα άνανεώνονται κάθε στιγμή με τὸν ποιητικότερο τρόπο. Τὴ μέθη αυτή των αίσθήσεων, τὴν άέννηνη, τὴν βρίζουμε ολοζώντανη ανάμεσα στις σελίδες που φεύγουν κάτω απ' τὰ μάτια μας, ολοκληρωμένες, μεστές από νόημα και ούσία. Κι' όταν τελειώσουμε τὸ βιβλίο αυτό, μαίριεται μιά βαθειά μελαγχολία, άνάκατη από λαχτάρα, να μπορούσαμε και μες να κάνοῦμε τὸ αιώλιο ταξίδι του Άλέκου, τὸ τρα-

γικά εὐτυχημένο, όταν ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ ἐρχεται νὰ τοῦ κλείσει τὶς αἰῶνες τῶν βλεφάρων του γιὰ νὰ τὸν πάρει μαζί του. Γιὰ πάντα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ : Μουσική κίνηση.

Ὁ Μάιος πέρασε χωρίς ἐξαιρετική κίνηση μουσικῆς στὴν πόλη μας.

Ἡ φοιτητικὴ ὀρχήστρα με διευθυντὴ τὸν Μ. Χατζημιχαήλ ἔδωσε μιὰ συναυλία με ἔργα Beethoven (1η συμφωνία), Bizet κ. ἄ. Ἐπίσης ἓνα ρεσιτάλ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν Β. Πίπη (alto) καὶ τὸν Α. Νάχη (tenor) με ἔργα Verdi, Carissimi, Saint Saëns, Καζίσογλου, Λάβδα κτλ. Ἔτσι ἔκλεισε αὐτὸς ὁ μήνας, καὶ με τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰουνίου, ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ξανά ἡ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα—ὕστερα ἀπὸ ἓνα μῆνα σιωπῆς— με διευθυντὴ τὸν Albert Jung καὶ σολίστα τὸν Ε. Παπασταύρου (τσέλλο). Στὴν ἀρχὴ παρουσίασε τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ P. Cornellino «Κουρεὺς τῆς Βαγδάτης» καὶ μετὰ τὸ κονσέρτο σὲ σὶ ὕψωση μείζονα τοῦ Boccherini γιὰ τσελλο καὶ ὀρχήστρα. Ὁ Ε. Παπασταύρου πὺ πολλὰ φορὲς μᾶς ἔδωσε δείγμα τῆς ἱκανότητός του, στὴν ἑρμηνεία αὐτοῦ τοῦ κονσέρτου, μᾶς παρουσιάσθηκε ὁ ριμος καλλιτέχνης. Τὸ πρόγραμμα συμπλήρωσε ἡ Β' συμφωνία τοῦ Beethoven.

Ἐπὶ ἀπὸ μιὰ βδομάδα, στὶς 8 Ἰουνίου, δάθηκε νέα συμφωνικὴ συναυλία με σολίστα τὸν Β. Κολάση (βιολί). Ἡ Σοῦίτα σὲ σὶ ἐλάσσονα τοῦ J. S. Bach γιὰ ἀρχή, ἀκολουθοῦσε τὸ κονσέρτο τοῦ Beethoven γιὰ βιολί καὶ ὀρχήστρα, καὶ σὸ τέλος ἡ Ἡμιτελής Συμφωνία τοῦ Schubert. Ὁ Β. Κολάσης, πὺ γιὰ δευτέρη φορὰ ἀκοῦμε ὡς σολίστα, ἦταν θαν μάσιος στὴν ἀπόδοσιν τοῦ κονσέρτου αὐτοῦ.

Τὴν ἐπομένη μέρα, 9 Ἰουνίου, ἓνα ρεσιτάλ του με ἔργα Tartini, C. Frank, Beethoven, Granados, Szymanowsky, συνεχέντρωσε ὁ λους τοὺς φιλόμουςους πάλι στὴν αἴθουσα τοῦ «Πάλλας». Καὶ γιὰ κατακλεῖδα ὅλης αὐτῆς τῆς ἐντονης μουσικῆς κίνησης, μεσ' στὴ βδομάδα αὐτῇ, τὴν Κυριακὴ 11 Ἰουνίου, ἀκούσαμε μιὰ συναυλία μουσικῆς δωματίου ἀπὸ τὸ Τρίο : Β. Κολάση (βιολί), Τ. Γεωργίου (πιάνο) καὶ Ε. Παπασταύρου (τσέλλο). Παίχθηκαν μόνον ἔργα Beethoven (Trio No I, III, IV) με θανμάσιο ensemble καὶ ἑρμηνεία.

Τέλος, με τὸν μῆνα αὐτὸ πὺ τέλειωσε, δόθηκε στὶς 25 Ἰουνίου, ἀκόμα μιὰ συμφωνικὴ συναυλία ἀπὸ τὴν ὀρχήστρα με διευθυντὴ τὸν Albert Jung καὶ σολίστα τὸν J. Andresen σὲ 4 τραγούδια τοῦ Hugo Wolf. Ἡ 3η συμφωνία σὲ φά μείζονα τοῦ Brahms καὶ ἡ εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὴν ὄπερα «Lohengrin» τοῦ R. Wagner, ἀποτελοῦσαν τὰ ἄλλα δύο μέρη τοῦ προγράμματος.

Φ. ΔΕΝΔΡΗ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΥΔΗ: «Διοπύρι». Ποιήματα.
ΑΝΤΩΝΗ ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ: «Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος». Μυθιστόρημα.

ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ: «Εροϊσα». Μυθιστόρημα.

ΗΛΕΚΤΡΟΥ ΜΠΟΥΜΗ: «Ραψωδία τοῦ Ἀχέροντα». Ποιήματα.

«Φιλολογικὰ Χρονικά», «Μακεδονικὰ Γράμματα», «Εὐβοϊκὰ Γράμματα», «Λογοτεχνικὰ Χρονικά», «Κοραῖ», «Παλμός», «Ἐπαρχιακὰ Γράμματα», «Πανεφεδρική Ἠχώ», «Ξεκίνημα».

ΒΛΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

1η Ἰουλίου

Ντ. Γουλ. Τὸ ποιήμα σας γενικά εἶναι μέτριο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δημοσιευτεῖ. Ἐχει ὅμως ὠρισμένες καλὲς στιγμὲς πὺ δείχνουν ὅτι ὁ δημιουργὸς του μπορεῖ νὰ γράφει κάποτε ἂν μελετῆσει πολὺ κα' ἂν δὲν βιαστεῖ.

Νώντα Εἰρ. Θήβας. Τὸ ποίημα «Φθινοπωρινὰ Ρίγη» εἶναι μέτριο. Ἐπὶ στὴν ἔκφραση καθὼς καὶ στὴ σύλληψη τοῦ θέματος. Πρέπει νὰ διαβάσετε πολὺ γιὰ νὰ πλουτίσετε τὴ φραστικὴ σας. Ὅμως κάποια συγκίνηση πὺ εἶναι ξεχυμένη στὸς στίχους σας δείχνει πὺ σὸ μέλλον, ὕστερα ἀπὸ πολλὴ δουλειά, ἴσως γράψετε.

Δρ. Αὐγ. Πήραμε τὴ νέα συνεργασία σας. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Δυστυχῶς τὰ ποιήματά σας δὲν εἶναι καλὰ. Ἡ «Θλίψη» εἶναι τὸ καλύτερο καὶ μάλιστα σὲ δύο πρῶτα τετραστίχα ἔχει πολλὰ καλὲς στιγμὲς ὅμως σὸ τέλος καὶ τὸ θέμα σὰς ξεφεύγει καὶ ἡ ἔκφρασή του εἶναι ἐντελῶς ἀτεχνὴ καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ συγκίνηση.

Κωνστ. Ζαρ. Τὸ ποιήμα σας δὲν εἶναι καλὸ. Καμιὰ συγκίνηση. Σὰς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ λέξεις μπήκαν ἢ μιὰ πλάι στὴν ἄλλη μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἓνα σύνολο ὀποιοδήποτε. Καμιὰ σύνθεση κανένας παλμός. Μὴ νομίζετε ὅτι ὁ ἐλεύθερος στίχος εἶναι εὐκόλο μέσον γιὰ νὰ γράψουμε ποιήματα. Καὶ πρὸ παντός πρὶν γράψουμε ποιήματα σὲ ἐλεύθερο στίχο πρέπει νὰ μάθουμε τί εἶναι στίχος.

Κιμ. Καμ. Τὰ ποιήματά σας δὲν εἶναι καθόλου καλὰ. Δείχνουν ὅτι δὲν ἔχετε τίποτα νὰ πῆτε, δὲν ἐκφράζουν καμμιά συγκίνηση. Καὶ ἐξ ἄλλου ἡ τεχνικὴ τους ἔχει πολλὰ ελλείψεις. Ὁ στίχος εἶναι ἀτεχνὸς καὶ σκληρός.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΦΩΝΗ

« Ο ΛΟΓΟΣ »

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ — Φειδίου 8α — Τηλέφ. 22-578

Κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες

ΑΧΕΛ ΜΥΝΤΗ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΣΑΝ ΜΙΚΕΛΕ

Μετάφραση

ΕΛΕΝΗΣ ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ βιβλίο με τὴν παγκόσμια ἐπιτυχία

WERHAREN

REMPPANT

Ἐκδοσὴ ἐξαιρετικῆς πολυτελείας με τὰ χαρακτηριστικώτερα ἔργα τοῦ μεγάλου ζωγράφου, Hors texte.

« ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ »

Ὁ «Κύκλος Ἔργων Τέχνης» ἐκδίδεται με τὸ σκοπὸ νὰ ἀποδώσει με εἰκόνες ὅλο τὸν ἀνθρώπινο βλο σὲ μεγάλα θέματα, πὺ τὰ ἐξηγοῦν με λίγες εἰσαγωγικὲς λέξεις

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ — ΧΑΡΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑΣ ΖΩΗΣ—ΜΟΝΙΜΕΣ ΧΑΡΕΣ — ΝΕΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ — ΜΗΗΣΤΕΥΜΕΝΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ — ΤΟ ΠΑΙΔΙ — ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ — Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΖΩΑ—ΡΟΔΟΝ ΤΟ ΑΜΑΡΑΝΤΟΝ — Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΟΥ — ΑΝΑΣΤΑΣΗ — ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ — ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΩΝ — ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ — ΜΙΚΡΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

Κάθε τόμος περιέχει 25 ὄλοσέλιδες εἰκόνες, με τὶς πέντε ἑγχρωμες, καὶ εἰσαγωγικὸ κείμενο.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Κ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ

8 — Ὁμήρου — 8

"ΙΚΑΡΟΣ"

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ : Σταδίου 8^Α - Τηλέφ. 21 - 657

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΜΑΤΣΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

ΜΑΗΣ, ΙΟΥΝΗΣ & ΝΟΕΜΒΡΗΣ

Μιά μοναδική καλλιτεχνική έκδοση με τετράχρωμη ξυλογραφία τῶν ζωγράφων Δ. Διαμαντόπουλου καὶ Γ. Μανουσάκη.

■ ■

ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΥΔΗ

Λ Ι Ο Π Υ Ρ Ι

Εἴκοσι ποιήματα με ἔντονη λυρική ἀτμόσφαιρα,
μ' ἓνα σχέδιο τοῦ Τσαρούχη.

■ ■

ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ πρώτη ποιητική συλλογή τοῦ γνωστότατου Ἑλληνα πεζογράφου.

■ ■

ΝΙΚΟΥ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Μ Π Ο Λ Ι Β Α Ρ

Ἐνα ἑλληνικό ποίημα. Τὸ πρῶτο ποίημα τοῦ Πολέμου.

■ ■

ΤΑΚΗ ΠΑΠΑΤΖΩΝΗ

U R S A M I N O R

Νέα ποιήματα τοῦ ἐκλεκτοῦ ποιητῆ.